

LT

LT

LT

EUROPOS BENDRIJŲ KOMISIJA

Briuselis, 14.10.2009
KOM(2009) 533 galutinis

**KOMISIJOS KOMUNIKATAS
EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI**

2009–2010 m. plėtros strategija ir pagrindiniai uždaviniai

{SEK(2009) 1333}
{SEK(2009) 1334}
{SEK(2009) 1335}
{SEK(2009) 1336}
{SEK(2009) 1337}
{SEK(2009) 1338}
{SEK(2009) 1339}
{SEK(2009) 1340}

KOMISIJOS KOMUNIKATAS EUROPOS PARLAMENTUI IR TARYBAI

2009–2010 m. plėtros strategija ir pagrindiniai uždaviniai

1. ĮŽANGA

Penktasis ES plėtros etapas padėjo sustiprinti demokratiją ir teisinės valstybės principus Europoje. Dėl jos sustiprėjo ekonominės galimybės ir padidėjo ES svarba sprendžiant pasaulinės reikšmės uždavinius, kaip antai klimato kaita, konkurencingumas ir finansų rinkų reguliavimas ir priežiūra. Per pastaruosius penkerius metus išsiplėtusi ES parodė savo gebėjimą dirbti išvien, kad išspręstų jai iškilusius svarbius uždavinius. Plėtra – viena iš veiksmingiausių ES užsienio politikos priemonių.

Dabartinis Europos Sąjungos plėtros procesas vykdomas per gilų ir didelį nuosmukį. Krizė turėjo įtakos tiek ES, tiek plėtros šalims. Per tą patį laikotarpį ES gavo tris naujus narystės prašymus: iš Juodkalnijos (2008 m. gruodžio mėn.), Albanijos (2009 m. balandžio mėn.) ir Islandijos (2009 m. liepos mėn.). Šiais prašymais dar kartą įrodomas ES patrauklumas ir jos vaidmuo skatinant stabilumą, saugumą ir gerovę.

Dėl reformų vykdymo pažangos plėtros šalys perėjo iš vieno stojimo proceso etapo į kitą. Stojimo derybos su Kroatija jau beveik pasiekė galutinį etapą. Stojimo derybos su Turkija pasiekė daugiau pastangų reikalaujantį etapą, ir būtinas naujas postūmis vykdyti reformas. Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija padarė didelę pažangą sprendama svarbiausių uždavinių. Komisija šiuo metu rengia nuomonę dėl Juodkalnijos narystės prašymo. Ji taip pat rengia nuomonę dėl Islandijos prašymo. Komisija pasirengusi parengti nuomonę dėl Albanijos prašymo, kai tik Taryba paragins ją tai padaryti. Tolesnė visų atitinkamų Vakarų Balkanų šalių pažanga galėtų atverti galimybę šalims suteikti kandidačių statusą, kai tik jos bus įrodžiusios savo pasirengimą.

Vakarų Balkanų šalys ir Turkija turi, nors ir skirtinga apimtimi, dar daug nuveikti, kad atitiktų nustatytus kriterijus ir sąlygas. Reformos dažnai vykdomos lėtai. Tam įtakos turi tarptautinė ekonomikos krizė. Kai kuriais atvejais stojimo procesą neigiamai veikia dvišaliai klausimai.

Atsižvelgiant į šiuos uždavinius, 2006 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Taryboje pasiektu atnaujintu susitarimu dėl plėtros toliau skatinama siekti pažangos. Ši politika pagrįsta išipareigojimų įtvirtinimu, teisingomis ir griežtomis sąlygomis ir tinkamu ryšių palaikymu su visuomene kartu su ES gebėjimu integruoti naujas nares. ES pagerino plėtros proceso kokybę. Visų pirma dabar pradiniam etape daugiau dėmesio skiriama teisinei valstybei ir geram valdymui.

Stojimo procesas – itin didelė paskata pradėti politikos ir ekonomikos reformas. ES strategiškai suinteresuota išlaikyti šio proceso tempą, remdamasi sutartais principais ir sąlygomis.

ES plėtros politika pagrįsta atidžiai valdomu procesu, kai kandidatės ir potencialios kandidatės artėja link ES atsižvelgiant į jų politikos ir ekonomikos reformų tempą ir gebėjimus priimti narystės išipareigojimus pagal Kopenhagos kriterijus. Vakarų Balkanuose

didžiausią reikšmę tebeturi regioninis bendradarbiavimas, kuris yra esminis stabilizacijos ir asociacijos proceso elementas.

Lisabonos sutartimi reformuojamos išsiplėtusios Europos Sąjungos institucijos, siekiant pritaikyti jos vykdomą politiką prie greitai besikeičiančio pasaulio. Kalbant apie plėtrą, sutartimi bus visų pirma užtikrinta institucinė sistema, kuri turėtų padėti ES institucijoms lengvai prisitaikyti prisijungus naujai valstybei narei, ir bus pataisyta stojimo procedūra, pagal kurią Europos Parlamentui ir nacionaliniams parlamentams bus pranešama apie narystės prašymus.

Bevizio režimo Buvusiajai Jugoslavijos Respublikai Makedonijai, Juodkalnijai ir Serbijai įvedimas 2010 m. pradžioje, remiantis Komisijos pasiūlymu, taps ženklu, kad reformos akivaizdžiai naudingos piliečiams. Komisija iki 2010 m. vidurio pateiks panašius pasiūlymus Albanijai ir Bosnijai ir Hercegovinai, jeigu šios šalys atitiks nustatytas sąlygas.

Kalbant apie Kiprą, prižiūrint Jungtinėms Tautoms Kipro graikų ir turkų bendruomenių lyderiai pradeda lemiamą derybų etapą dėl visapusio susitarimo. Komisija remia jų pastangas ir teikia technines konsultacijas tais klausimais, kurie priklauso ES kompetencijai.

Šiame komunikate nurodoma padaryta pažanga ir pagrindiniai uždaviniai, kuriuos turi išspręsti plėtros procese dalyvaujančios valstybės. Jame numatoma, kaip Komisija padės šioms šalims ir jas remis ateinančiais metais. Be to, lydimajame dokumente Komisija sudaro sąlygas tolesnei Kosovo¹ pažangai siekiant integruotis ES, vadovaudamasi regiono europine perspektyva.

2. PAGRINDINIAI UŽDAVINIAI

Šiame skyriuje nagrinėjami pagrindiniai plėtros procesui dabar įtaką darantys klausimai. ES savo plėtros politika gali padėti spręsti šiuos uždavinius, bet pagrindinė atsakomybė vis tiek lieka atitinkamoms šalims.

Ekonomikos krizė

Pasaulinis nuosmukis turėjo įtakos, nors ir skirtinga apimtimi, Vakarų Balkanų ir Turkijos ekonomikai. ES padeda plėtros šalims sušvelninti krizės poveikį ir sukurti užtikrinto ekonomikos atgaivinimo sąlygas, savo veiksmus koordinuodama su tarptautinėmis finansų įstaigomis (TFI).

Ekonominė veikla Vakarų Balkanuose ir Turkijoje nuo 2008 m. antrosios pusės gerokai susilpnėjo, nes sumažėjo šalių eksportuojamų prekių paklausa, tiesioginių užsienio investicijų kiekis ir tarpvalstybinis skolinimasis. Suprastėjo visų šalių ekonomikos fiskalinė padėtis. Nedarbas, kuris kai kuriose šalyse ir taip buvo didelis, ėmė dar labiau augti. Ekonomikos nuosmukis Vakarų Balkanuose ir Turkijoje 2009 m. yra toks pat kaip ES vidurkis, bet mažesnis nei labiausiai paveiktose ES valstybėse narėse. Tačiau makroekonominė padėtis visose šalyse išlieka nestabili.

Vakarų Balkanų šalys turi ribotas galimybes veiksmingai spręsti su krize susijusius klausimus vidaus makroekonomikos politikos srityje. Dėl ankstesnės procikliškos fiskalinės padėties,

¹ Pagal JT Saugumo Tarybos rezoliuciją Nr. 1244/99.

kreditų ir paskolų užsienio valiuta ir didelio išorės nestabilumo labai ribojamos pinigų ir fiskalinės politikos priemonės. Tokiomis aplinkybėmis reakcija į krizę daugelyje regiono šalių iš esmės buvo tinkama, išskyrus tai, kad kai kuriais atvejais ne iš karto suvoktas problemos dydis. Stojimo į ES perspektyva padėjo atkurti pasitikėjimą Vakarų Balkanų regiono ekonomika ir šiuo neramiu laikotarpiu tapo stabilu ekonomikos politikos pagrindu. Kartu kai kurios plėtros šalys pajuto teigiamus pastaraisiais metais įvykdytų struktūrinių reformų rezultatus, dėl kurių pavyko sušvelninti krizę. Dėl geresnio finansinio reguliavimo, pvz., Kroatijoje ir Turkijoje, buvo lengviau išsaugoti bankų sektoriaus stabilumą ir atsparumą. Serbija ir Bosnija ir Hercegovina gavo TVF paramą, nes abiejose šalyse dėl anksčiau vykdytos ekspansinės politikos išaugo išorės disbalansas ir tai turėjo labai didelį poveikį viešiesiems finansams.

Krizė plėtros šalyse tebegilėja, ypač kalbant apie jos poveikį realiajai ekonomikai, pirmiausia nedarbui ir socialinei padėčiai. Atsigauti prireiks laiko, nes tikėtina, kad ekonominė veikla šalyse, kurios yra pagrindinės prekybos partnerės, atsigaus lėtai. Tikėtina, kad kapitalo srautai, kurie sustiprintų vidaus paklausą, išliks nedideli. Imtasi trumpalaikių priemonių, siekiant sumažinti socialinį krizės poveikį pažeidžiamiausioms visuomenės dalims. Vidutinės trukmės laikotarpiu labai svarbu užtikrinti tvirtą fiskalinę politiką, daugiausia dėmesio skiriant veiksmingesnėms ir efektyvesnėms valstybės išlaidoms ir investicijoms. Reikia taikyti užimtumo politikos ir socialinės apsaugos priemones, kad būtų išspręsta struktūrinio nedarbo problema ir apsaugotos pažeidžiamos grupės.

Reaguojant į krizę reikia atsižvelgti į tvaraus vystymosi poreikį ir uždavinius, kurie kyla dėl klimato kaitos, ir daugiausia dėmesio skirti priemonėms, kuriomis kuriama saugi ir tviri mažai anglies dioksido į aplinką išskiriančių technologijų ekonomika. Su ES susijusiomis reformomis padedama stiprinti konkurencingumą bei atvirumą ir kurti teisinę sistemą, kuria skatinama prekyba ir investicijos. Siekiant pagerinti verslo aplinką, būtinos priemonės, kuriomis stiprinama teisinė valstybė, įskaitant kovą su korupcija.

Kalbant apie ES paramą, numatyta pasirengimo narystei pagalba, kuria remiamas bankų sektorius, infrastruktūros projektai, MVĮ ir darbo vietų kūrimas, taip pat ir kaimo vietovėse. Šiam tikslui skirta 200 mln. EUR dotacijų iš Pasirengimo narystei pagalbos priemonės (PNPP), kuriomis bus paskatintos investicijos už mažiausiai 1 mlrd. EUR, kurias teikdamos paskolas bendrai finansuos TFĮ. Komisija pasiūlė sumažinti bendro finansavimo reikalavimą šalims paramos gavėjoms, norinčioms gauti PNPP paramą. Komisija per PNPP Serbijai suteikė tiesioginę biudžeto paramą, kad sumažintų finansų ir ekonomikos krizės poveikį. Be to, Komisija pasiūlė Tarybai patvirtinti makrofinansinę paramą Serbijai, kurią sudarytų 200 mln. EUR paskola. Prireikus šios galimybės gali būti pasiūlytos ir kitoms šalims. Abiem atvejais finansinė parama grindžiama tam tikromis sąlygomis, įskaitant susitarimą su TVF dėl tvirtos makroekonominės politikos. Komisija glaudžiai bendradarbiauja su TFĮ, kurios įsipareigojo 2009 m. padidinti Vakarų Balkanams ir Turkijai teikiamas paskolas iki daugiau kaip 5 mlrd. EUR.

Vakarų Balkanai ir Turkija dar neišsprendė svarbių su teisine valstybe susijusių uždavinių, visų pirma susijusių su kova su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu. Tik išsprendus šiuos klausimus galima sukurti veikiančią demokratiją ir ekonomiką, be to, tai labai svarbi stojimo į ES sąlyga. Be to, šie klausimai gali turėti įtakos – kartais neproporcingos – visuomenės supratimui apie ES plėtrą. Plėtros šalys deda daug pastangų, kad išspręstų problemas. Komisija toliau išnaudos visas plėtros proceso galimybes, kad paremtų šiuos veiksmus ir atidžiai stebėtų rezultatus.

Korupcija tebėra išlikusi daugelyje sričių ir daro įtaką kasdieniam piliečių gyvenimui ir verslo aplinkai. Sritys, kurioms reiktų skirti ypatingą dėmesį, – viešieji pirkimai ir privatizacija, teismų sistema, politinių partijų finansavimas ir viešojo administravimo ir vyriausybės skaidrumas. Būtina nepriklausoma ir nešališka teismų sistema ir kovos su korupcija ir susijusiais nusikaltimais patirtį turintys prokurorai, taip pat depolitizuota ir profesionali policija ir administracija. Tokiose srityse kaip viešieji pirkimai, intelektinės nuosavybės teisės, finansų kontrolė, auditas ir kova su sukčiavimu reikia užtikrinti, kad teisės aktai būtų gerai parengti ir veiksmingai įgyvendinami.

Reikia papildomų pastangų kovoti su organizuotu nusikalstamumu, kuris tebėra viso regiono problema. Teisėsaugos institucijos turi tapti veiksmingesnės ir dirbti išvien, kad įveiktų tarptautines nusikalstamas organizacijas.

Remiantis atnaujintu susitarimu dėl plėtros ir atsižvelgiant į penktojo plėtros etapo patirtį, pagrindiniu prioritetu laikoma teisinė valstybė, ir atitinkamos šalys jį turi pasiekti pradiniam stojimo proceso etape. Padedant ES tam tikra pažanga padaryta kuriant veiksmingus teisės aktus ir struktūras, kad būtų įveikta korupcija ir organizuotas nusikalstamumas, bet norint akivaizdžių rezultatų reikia kruopščiai įgyvendinti įstatymus ir užtikrinti jų vykdymą. Apie 80 mln. EUR PNPP paramos 2009 m. skirta teismų sistemai ir teisėsaugai stiprinti. Komisija su valstybių narių specialistais surengė teismų sistemai ir kovai su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu skirtas tarpusavio vertinimo misijas šalyse kandidatėse ir jas toliau tęs. Tai, kad stojimo derybose buvo nustatyti orientaciniai tikslai ir vyko vizų režimo supaprastinimo dialogas, tapo akstinu vykdyti reformas.

Komisija toliau teikė paramą regioniniam teismų, policijos ir prokuratūros bendradarbiavimui kovojant su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija. Vakarų Balkanų šalims reikia stiprinti teismų sistemos bendradarbiavimą regione, kad būtų užtikrintas veiksmingas jų teismų sistemų veikimas. Todėl ypač svarbu išspręsti nebaudžiamumo už karo nusikaltimus ir kitus sunkius nusikaltimus problemą. Dėl šios priežasties šalys turėtų peržiūrėti jų teisinėse sistemose numatytus apribojimus dėl jų pačių piliečių ekstradicijos ir teismo procesų perkėlimo.

Komisija toliau remia šalis partneres kovoje su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu. Tačiau veiksmingus ir tvarius rezultatus galima pasiekti tik tokiu atveju, kai atitinkamose šalyse yra pakankama politinė valia ir realus valdžios institucijų išipareigojimas. Komisija atidžiai stebės šioje srityje pasiektą pažangą, daugiausia dėmesio skirdama rezultatams.

Daugumoje plėtros šalių susirūpinimą tebekelia saviraiškos laisvė. Apskritai, nors pagrindiniai saviraiškos ir žiniasklaidos laisvės apsaugos teisinės sistemos elementai sukurti, didelį rūpestį kelia netinkamas politinis spaudimas žiniasklaidai ir didėjantis grasinimų ir

fizinių išpuolių prieš žurnalistus skaičius, taip pat likusios teisinės kliūtys. Šiuos klausimus reikia skubiai spręsti.

Dvišaliai klausimai

Dvišaliai klausimai, įskaitant sienų klausimus, vis labiau veikia plėtros procesą. Dvišalius klausimus turėtų išspręsti atitinkamos šalys, ir jie neturėtų trukdyti stojimo procesui.

Per ataskaitinį laikotarpį Slovėnijos ir Kroatijos sienos klausimas buvo kliūtis pradėti plėtros derybas su Kroatija.

Derybų su Kroatija ir Turkija nuostatose, dėl kurių susitarė visos valstybės narės, nurodyta, kad ES tikisi, jog šalys kandidatės išspręs visus ginčus dėl sienų laikydamosi taikaus ginčų sprendimo principo pagal Jungtinių Tautų chartiją, jei reikia, atsižvelgiant ir į Tarptautinio Teisingumo Teismo jurisdikciją. Rasti abiem pusėms priimtinus sprendimus ir sudaryti susitarimus su kaimyninėmis šalimis dėl neišspręstų klausimų – irgi stabilizacijos ir asociacijos proceso dalis.

Komisija tikisi, kad visos susijusios šalys dės visas pastangas, kad taip išspręstų likusius dvišalius klausimus su savo kaimynėmis. Prireikus Komisija pasirengusi padėti ieškoti sprendimų, jei to paprašytų atitinkamos šalys. Vilčių teikia tai, kad padedant Tarptautiniam Teisingumo Teismui pasiektas principinis Kroatijos ir Juodkalnijos susitarimas pradėti sienos demarkavimo darbus Prevlakoje.

Visos į tokius dvišalius ginčus įsitraukusios šalys privalo rasti geros kaimynystės principu pagrįstus sprendimus, kartu atsižvelgdamos į bendrus ES interesus. Taip bus sustiprintas atnaujinto susitarimo dėl plėtros veiksmingumas, kuriuo įrodoma, kad šalies pažangos link ES sparta priklauso nuo jos reformų spartos.

Regioninis bendradarbiavimas

Pastaraisiais metais regioninis bendradarbiavimas Pietryčių Europoje sustiprėjo ir regionas prisiėmė didesnę atsakomybę dėl šio proceso. Tačiau regioninis bendradarbiavimas nevykdomas taip gerai, kaip turėtų. Dvišaliai ginčai ir nesutarimai dėl Kosovo netinkamai veikia regioninį bendradarbiavimą. Taip pat reikia pagerinti regioninių struktūrų ir iniciatyvų veiksmingumą.

Su Kosovo dalyvavimu regioniniuose susitikimuose, iniciatyvose ir susitarimuose susiję nesutarimai tampa regioninio bendradarbiavimo kliūtimi. Jei esamas požiūris nepasikeis, gali kilti pavojus normaliam tokių svarbių struktūrų kaip Vidurio Europos laisvosios prekybos sutartis (CEFTA), Regioninio bendradarbiavimo taryba (RCC) ar Regioninė viešojo administravimo mokykla (ReSPA) veikimui. Komisija labai ragina visas susijusias šalis ieškoti praktiškų ir pragmatiškų sprendimų, kad būtų užtikrintas regioninis bendradarbiavimas, kuriame dalyvautų visos juo suinteresuotos šalys, nepaisant skirtingų pozicijų dėl statuso klausimo. Regioninio bendradarbiavimo įgyvendinimas laikomas viena iš stabilizacijos ir asociacijos proceso sąlygų visuose plėtros proceso etapuose.

Daugiau kaip prieš metus pakeitusi Stabilumo paktą, regioniniu pagrindu valdoma Taryba veikia vadovaudamasi Pietryčių Europos bendradarbiavimo proceso (PEBP) politinėmis nuostatomis. RCC dabar turi sustiprinti savo pastangas siekti konkrečių rezultatų. RCC strategiškai svarbi vystant regioninį bendradarbiavimą ir nustatant bei tenkinant regioninės veiklos ir struktūrų poreikį. Ji taip pat svarbi programuojant su regioniniu bendradarbiavimu

susijusią Bendrijos paramą. Komisija remia RCC veiklą ir finansuoja trečdalį sekretoriato 2008–2010 m. biudžeto. Komisija pradėjo dialogą su RCC sekretoriatu dėl organizacijos prioritetų, jos veikimo gerinimo ir tolesnio vystymo. Ji taip pat svarsto ateities paramos planus ir nagrinėja, kaip ją būtų galima tinkamiausiai panaudoti, kad pagerėtų RCC veiksmingumas.

Regioninė prekyba ypač svarbi Vakarų Balkanų ekonomikos vystymuisi ir susitaikymui. Ja taip pat padedama mažinti ekonomikos krizės poveikį. Šiuo atžvilgiu labai svarbi regioninė laisvosios prekybos erdvė, įkurta remiantis CEFTA. CEFTA buvo sėkmingai derėtasi dėl tolesnių svarbių veiksmų liberalizuojant prekybą, pirmiausia prekybą žemės ūkio produktais, bet jie dar nevykdomi, nes tebešalinamos techninės prekybos kliūtys. Įsigaliojo nuostatos dėl ES ir kai kurių Vakarų Balkanų šalių įstrižinės kilmės taisyklių kumuliacijos, taip sustiprinant regioninės prekybos integraciją. Tačiau kyla pavojus, kad CEFTA veikla bus sutrikdyta dėl nesutarimų dėl Kosovo statuso, dėl kurių dabar nepavyksta priimti prekybos žemės ūkio produktais liberalizavimo protokolo. Dėl tarptautinės krizės kilęs protekcionistinis spaudimas stiprėja ir priimamos tam tikros priemonės, kuriomis pažeidžiami sutartiniai įsipareigojimai. Tokiai tendencijai turėtų būti pasipriešinta ir pažeidimai pašalinti.

Regioninis bendradarbiavimas pagerėjo energetikos ir transporto srityse. Energijos bendrija skatina energetikos sektoriaus reformą ir didina energijos tiekimo saugumą regione, kartu integruodama regioną į Bendrijos energijos rinką. Toliau tęsiamos ES ir Vakarų Balkanų derybos dėl Transporto bendrijos sukūrimo; jos turėtų būti užbaigtos iki šių metų pabaigos. Susitarimu dėl Europos bendrosios aviacijos erdvės (ECAA) padedama didinti oro transporto srautus tarp ES ir Vakarų Balkanų ir šalys pamažu įtraukiamos į ES vidaus oro transporto rinką. Stiprėja regioninis bendradarbiavimas aplinkos ir teisingumo bei vidaus reikalų srityse.

Savo mokymo veiklą sustiprino Regioninė viešojo administravimo mokykla (ReSPA). Reikia kuo greičiau ratifikuoti tarptautinį susitarimą, kuriuo mokykla taptų juridiniu asmeniu ir galėtų iki galo vykdyti savo veiklą.

Atsižvelgdama į Liubianos procesą, Komisija remia kultūros paveldo atnaujinimą, kurį laiko svarbia susitaikymo priemone, kuria taip pat padedama vystyti vietos ekonomiką. 2009 m. lapkričio mėn. įvyksiančioje ministrų konferencijoje Komisija skatins tolesnę atnaujinimo veiklą.

Komisija, remdamasi 2009 m. birželio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadomis, iki 2010 m. pabaigos parengs Dunojaus regionui skirtą ES strategiją. Prie jos rengimo aktyviai prisidės plėtros šalys ir susijusios organizacijos. Kalbant apie Juodosios jūros regioną, Turkija įsipareigojo vykdyti bendradarbiavimą regione ir yra Juodosios jūros sinergijos programos dalyvė. Komisija remia Turkijos dalyvavimą Juodosios jūros baseino bendradarbiavimo programoje pagal Europos kaimynystės ir partnerystės priemonę (EKPP).

Komisija toliau remia regioninio bendradarbiavimo veiklą ir struktūras Vakarų Balkanuose, pavyzdžiui, daugiau dalyvaudama planuojant ir programuojant daugiašalę PNPP programą regione.

3. PASIRENGIMO NARYSTEI PRIEMONĖS. PAGRINDINIŲ PRIORITETINIŲ KLAUSIMŲ SPRENDIMAS

Užtikrinti keliones be vizų

Laikantis Salonikų darbotvarkės įsipareigojimo, vizų režimo liberalizavimo Vakarų Balkanų šalims procesas pasiekė lemiamą etapą. Vizų režimo supaprastinimo susitarimai su visomis susijusiomis šalimis pradėti įgyvendinti nuo 2008 m. sausio mėn., kartu su readmisijos susitarimais. Vykdam vizų režimo liberalizavimo dialogą 2008 m. priimti kiekvienos šalies veiksmų planai sėkmingai paspartino reformas atitinkamose srityse, visų pirma dokumentų saugumo, sienų bei migracijos valdymo ir kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu srityse.

Atsižvelgdama į kiekvienos šalies pasiektą pažangą siekiant atitikti vizų režimo liberalizavimui nustatytus orientacinius tikslus, 2009 m. liepos mėn. Komisija pasiūlė įvesti bevizį režimą Buvusiajai Jugoslavijai, Respublikai Makedonijai, Juodkalnijai ir Serbijai. Bevizio režimo įvedimu 2010 m. pradžioje bus gerokai sustiprinti žmonių tarpusavio ryšiai ir atitinkamų šalių piliečiams parodyta, kad su europine perspektyva susijusios reformos akivaizdžiai naudingos. Komisija iki 2010 m. vidurio panašius pasiūlymus pateiks Albanijai ir Bosnijai ir Hercegovinai, jeigu šios šalys atitiks nustatytas sąlygas. Kartu su šiuo komunikatu bus priimta analizė dėl Kosovo, kurioje Komisija siūlys toliau skatinti vizų režimo supaprastinimą ir pradėti tokį procesą Kosove, ilgainiui siekiant vizų režimo liberalizavimo, kai bus įvykdytos būtinos reformos ir sąlygos.

Užtikrinti pasirengimo narystei darbų kokybę

Atnaujinus sutarimą dėl plėtros toliau tęsti veiksmai, kad gerėtų proceso kokybė. Tikslūs orientaciniai tikslai, kurie nustatyti kaip sąlygos pradėti ir užbaigti derybas dėl derybinių skyrių, tapo svarbia priemone užtikrinti atitiktį esamiems sutartiniais įsipareigojimams ir vykdyti sudėtingas ekonomines, teises ir administracines reformas derybose dalyvaujančiose šalyse, kartu padedant joms kuo greičiau pasirengti stojimui. Rengiama Kroatijos įstojimo į ES finansinio poveikio analizė. Būsimose nuomonėse dėl narystės prašymo bus pateikiamas prašymą pateikusių šalių įstojimo į ES poveikio svarbiausioms ES politikos sritims vertinimas. Su šalimis vykdomas glaudus politinis dialogas, kad būtų įvertinta pažanga, pirmiausia remiantis partnerystės dokumentais. Atsižvelgiant į krizę buvo toliau stiprinamas ekonominis dialogas.

Savo ruožtu plėtros šalys turi užtikrinti, kad naujieji teisės aktai būtų kruopščiai parengti, remiantis būtinomis konsultacijomis su suinteresuotosiomis šalimis, ir tinkamai įgyvendinami. Kad būtų lengviau veiksmingai įgyvendinti *acquis*, reikia užtikrinti nepriklausomą, nuopelnais grindžiamą, skaidrią ir atskaitingą valstybės tarnybą.

Priartinti piliečius ir administraciją prie ES

Aktyvesnis pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimas gerina demokratijos kokybę ir padeda susitaikyti. Padėdamos vykdyti reformas plėtros šalyse jos prisideda prie geresnės stojimo proceso kokybės, taip pat stiprina visuomenės paramą stojimui. Komisija, įgyvendindama pilietinės visuomenės priemonę pagal PNPP, finansavo techninės pagalbos biurų įsteigimą kiekvienoje šalyje pagalbos gavėjoje ir vis daugiau trumpų vizitų į ES institucijas bei maždaug 800 žmonių dalyvavimą seminaruose Vakarų Balkanuose ir Turkijoje. Komisija toliau tęs paramą pilietinės visuomenės partnerystėms, daugiausia dėmesio skirdama tokiems sektoriams kaip kultūra, mažumos ir verslo asociacijos.

Dalyvavimas Bendrijos programose ir agentūrų veikloje padeda priartinti šalių partnerių institucijas ir piliečius prie ES. Komisija padidino paramą Bendrijos agentūroms, kad parengtų plėtros šalis dalyvavimui jų veikloje. Suteikus daugiau Bendrijos bendro

finansavimo galimybių, potencialios šalys kandidatės prisijungė prie naujų programų. Komisija toliau remis šalis partneres stiprindama reikalingus pajėgumus ir teikdama išteklių, kad užtikrintų sėkmingą dalyvavimą Bendrijos programose ir agentūrose.

Dėmesį skirdama pagrindiniams valdymo klausimams, Komisija toliau sieks užtikrinti profesionalų, veikiantį viešąjį administravimą. Ji toliau sieks skatinti šalių keitimąsi gerąja patirtimi ir dalijimąsi praktinėmis žiniomis viešojo administravimo reformos srityje. Tam ji panaudos visas turimas priemones, įskaitant *Twinning*, TAIEX ir SIGMA², ir stiprins ryšius su kitomis tarptautinėmis organizacijomis ir nacionalinėmis, regioninėmis ir Europos viešojo administravimo mokymo įstaigomis.

Padėti plėtros šalims teikiant finansinę paramą

2009 m. Vakarų Balkanams ir Turkijai toliau teikta parama pagal Pasirengimo narystei pagalbos priemonę. 2009 m. bus skirta 1,5 mlrd. EUR. Ypač daug dėmesio skiriama valstybės kūrimui, geram valdymui, teisinei valstybei ir pilietinės visuomenės vystymuisi. PNPP toliau remtas tarpvalstybinis bendradarbiavimas ir tvarus vystymasis pasienio teritorijose, prisidedant prie susitaikymo ir gerų kaimyninių santykių ir stojimo į ES parengiamųjų darbų. Komisija savo parama toliau sieks prisidėti prie pasirengimo narystei darbų, pagrįstų partnerystės prioritetais.

Šalys kandidatės padarė pažangą decentralizuoto lėšų valdymo srityje. Kroatijoje ir Turkijoje sėkmingai vyksta decentralizacijos procesas, ir abi šalys turi sutelkti pastangas, kad atitiktų visas su juo susijusias sąlygas. Buvusiojoje Jugoslavijos Respublikoje Makedonijoje PNPP decentralizacija pasiekta, kiek tai susiję su regioniniu vystymusi ir žmogiškaisiais ištekliais, bet reikia toliau dirbti, kad būtų pasiekta dar didesnė decentralizacija. Komisija toliau teikia reikalingą paramą šalims kandidatėms, kad padėtų joms atitikti decentralizuoto ES lėšų valdymo reikalavimus, dėmesį skirdama ir regioniniam, ir žmogiškųjų išteklių vystymuisi bei kaimo plėtrai.

Kitose plėtros šalyse Komisijos delegacijos, kurios uždarius Europos rekonstrukcijos agentūrą dabar veikia visu pajėgumu, įgyvendina ES paramą ir dirba drauge su jos gavėjais, kad užtikrintų veiksmingą ir tinkamą EB paramos naudojimą. Decentralizuota parama tebėra vidutinės trukmės laikotarpio uždavinys, kurį itin svarbu įgyvendinti siekiant pasirengti būsimam sanglaudos politikos priemonių valdymui.

Komisija remia sektorių strategijų vystymą paramą gaunančiose šalyse, siekdama strategiškesnio, konkrečia programa grindžiamo požiūrio į paramos teikimą ir norėdama padėti pagerinti pagalbos veiksmingumą.

Kaip numatyta PNPP reglamente, Komisija sustiprino paramos teikėjų koordinavimo procesą, kuriame dalyvauja ES valstybės narės, TFĮ ir kitos paramos teikėjos. Šis procesas apima prioritetų nustatymą ir koordinavimą ir nuolatinę vietoj atliekamą įgyvendinimo priežiūrą.

² Vidutinės trukmės laikotarpio parama, skirta su *acquis* susijusioms sritims, teikiama per *Twinning* projektus, kuriais sukuriami šalių paramos gavėjų administracijų ir atitinkamų valstybių narių institucijų bendradarbiavimo sistema. TAIEX (Techninė pagalba ir informacijos mainai), kurios veiklą įgyvendina valstybės narės pareigūnai, teikia paramą, kai jos yra paprašoma. Trumpalaikė parama horizontaliojo valdymo klausimų ir viešojo administravimo reformos srityje teikiama per SIGMA (parama valdymui ir administravimui gerinti) – OECD programą, kurią plėtros srityje remia Komisija.

Komisija, bendradarbiaujančios TFĮ ir valstybės narės jau baigia derėtis dėl sąlygų, pagal kurias bus sukurta Vakarų Balkanų investicijų programa (VBIP). Tai svarbus žingsnis, dėl kurio bus paprasčiau teikti paramą investicijoms į infrastruktūrą, MVĮ ir energijos vartojimo efektyvumą. Šia programa siekiama sutraukti Komisijos, bendradarbiaujančių TFĮ, valstybių narių ir kitų paramos teikėjų išteklius ir susieti šiuos dotacijų išteklius su tarptautinių finansinių institucijų paskolomis ir taip finansuoti prioritetinius atitinkamų sektorių projektus. Tam Komisija skyrė daugiausia lėšų – per 100 mln. EUR dotacijų. Iš viso artimiausiais metais VBIP galėtų sutelkti daugiau kaip 1 mlrd. EUR paskolų.

Dirbti išvien klimato kaitos srityje

ES stiprins savo reguliarią dialogą klimato kaitos klausimais su šalimis kandidatėmis ir potencialiomis šalimis kandidatėmis, ateityje visų pirma remdamasi Stojimo regioniniu aplinkos tinklu (RENA). Komisija tikisi, kad visos plėtros šalys parems ES tikslą pasiekti ryžtingą ir visapusišką susitarimą Kopenhagos klimato kaitos konferencijoje 2009 m. pabaigoje. Pastaraisiais metais Komisija suteikė 120 mln. EUR dotacijų TFĮ priemonėms, kuriomis bus sukurta apie 600 mln. EUR investicijų į energijos vartojimo efektyvumo projektus, taip padėdama Vakarų Balkanams ir Turkijai sumažinti išmetamų šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekį. Komisija toliau rems klimato kaitos klausimui skirtas iniciatyvas plėtros šalyse.

Informuoti apie plėtrą

Geresni ryšiai su visuomene yra pagrindinis atnaujinto susitarimo dėl plėtros principas. Kad ES plėtros procesas būtų sėkmingas, būtina klausytis piliečių ir reaguoti į jų susirūpinimą ir klausimus. ES viešąją nuomonę apie būsimą plėtrą veikia tai, kaip visuomenė suvokė ankstesnius plėtros etapus. Komisija penktojo plėtros etapo jubiliejaus proga pateikė penktojo ES plėtros etapo ekonominių laimėjimų ir uždavinių analizę, kurioje padaryta išvada, kad plėtra padėjo augti ekonomikai ir leido ES įgyti svarbų vaidmenį pasaulio ekonomikoje. Komisija skatina informacija pagrįstas viešąsias diskusijas apie plėtros poveikį ir suorganizavo kelis renginius, kad pažymėtų penktojo plėtros etapo jubiliejų, kuris sutapo su 20-osiomis geležinės uždangos griuvimo metinėmis. Ji sukūrė tam skirtą svetainę ir prisidėjo prie garso ir vaizdo medžiagos rengimo.

Viešosios paramos užtikrinimas tebėra esminis ES plėtros politikos tikslas, ir Komisija toliau įgyvendins aktyvią šios srities ryšių politiką. Visų pirma ji rems valstybių narių, kurioms šiuo atžvilgiu tenka pagrindinė atsakomybė, ir šalių partnerių veiksmus ir juos papildys, o ryšių palaikymo veikla sieks atkreipti nuomonės formuotojų, visų pirma pilietinės visuomenės organizacijų ir žurnalistų bei jaunimo, dėmesį. Ypač daug bus dirbama siekiant ES teikti daugiau informacijos apie plėtros partnerių kultūrą ir gyvenimo būdą.

4. PLĖTROS ŠALIŲ PADARYTA PAŽANGA IR 2009–2010 M. DARBOTVARKĖ

4.1. Nukreipti šalis kandidates ir potencialias šalis kandidates ES link

Vakarų Balkanai praėjusiais metais priartėjo prie narystės ES, kadangi regione padaryta, nors ir nevienoda, pažanga įgyvendinant reformas ir vykdant nustatytus kriterijus ir sąlygas. Nemaža pažanga padaryta liberalizuojant vizų režimą, todėl Komisija 2009 m. liepos mėn. pasiūlė panaikinti vizų reikalavimą Buvusiajai Jugoslavijos Respublikai Makedonijai, Juodkalnijai ir Serbijai. Toliau plėstas stabilizacijos ir asociacijos susitarimų tinklas. Iš regiono gauti du narystės prašymai.

Tolesnė visų atitinkamų Vakarų Balkanų šalių pažanga galėtų atverti galimybę šalims suteikti kandidačių statusą, kai tik jos bus įrodžiusios savo pasirengimą. Pakankami rezultatai įgyvendinant SAS nustatytus įsipareigojimus, įskaitant su prekyba susijusias nuostatas, yra esminis kiekvienos šalies pažangos siekiant narystės ES veiksnys.

Tolesniame skirsnyje apibendrinama **plėtros šalių** pažanga ir nustatoma 2009–2010 m. darbotvarkė.

Kroatija

Kroatija toliau darė pažangą vykdydama pagrindines politines reformas. Ji ir toliau atitinka politinius kriterijus ir padarė pažangą daugumoje sričių, įskaitant aktyvesnius veiksmus teisinės valstybės srityje. Pasiekta dauguma stojimo partnerystės prioritetų.

Komunikate „2008–2009 m. plėtros strategija ir pagrindiniai uždaviniai“³ Komisija pateikė orientacinį veiksmų planą, kad būtų galima pradėti baigiamąjį stojimo derybų etapą. Veiksmų planu Kroatija paskatinta imtis veiksmų, kad atitiktų orientacinius tikslus, pagal kuriuos pradedamos ir baigiamos derybos dėl skyrių pagal veiksmų plane numatytą orientacinį tvarkaraštį. Dėl Kroatijos vėlavimo tam tikrose srityse kai kuriuose skyriuose nepadaryta tokia pažanga, kokios tikėtasi veiksmų plane. Tačiau parengiamieji darbai pasistūmėjo į priekį, ir tuoj bus pradėtas galutinis techninių derybų etapas.

Kroatiją labai paveikė ekonomikos krizė, bet jos poveikį sušvelnino atsparus bankų sektorius ir didelės užsienio valiutos atsargos. Kad pagerėtų jos konkurencingumas, reikėtų sustiprinti struktūrines reformas ir priimti patikimą vidutinės trukmės laikotarpio fiskalinę strategiją.

Slovėnijos ir Kroatijos sienos klausimas stabdė stojimo derybas – iki 2009 m. spalio mėn. nebuvo galima pradėti arba užbaigti derybų dėl nemažos dalies skyrių, nors techniškai jie jau buvo suderinti anksčiau. Komisija tarpininkavo sprendžiant šį ginčą, ir jis turėtų likti dvišaliu klausimu. Per šešis mėnesius Komisija, remiama trijų pirmininkaujančių valstybių narių, labai daug nuveikė ir abi šalys 2009 m. rugsėjo mėn. pasiekė politinį susitarimą. Komisija džiaugiasi dabartine pažanga, dėl kurios per stojimo konferenciją spalio mėn. buvo galima pradėti arba preliminariai užbaigti derybas dėl nemažos dalies skyrių. Dvišaliai klausimai neturėtų trukdyti stojimo deryboms.

Kroatija turės sustiprinti reformas teismų sistemos ir pagrindinių teisių srityje, visų pirma kiek tai susiję su teismų nepriklausomumu ir veiksmingumu, kova su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, mažumų teisėmis, įskaitant pabėgėlių grąžinimą, ir karo nusikaltimų teismais. Ypatingą dėmesį reikia skirti viešojo administravimo reformai. Kroatija taip pat turi užtikrinti, kad vyriausybė imtųsi visų būtinų veiksmų, kad TBTBJ galėtų susipažinti su svarbiais dokumentais. Komisija rengia Kroatijos stojimui skirtą finansinį paketą. Kroatija turi dėti daugiau pastangų, kad sukurtų reikiamas Bendrijos finansinių priemonių valdymo ir kontrolės priemones. Komisija rekomenduoja Tarybai įsteigti *ad hoc* techninę darbo grupę, kuri, remdamasi Komisijos paruoštais tekstais, parengtų stojimo sutartį. Jeigu Kroatija laiku pasieks visus likusius orientacinius tikslus, stojimo derybas, įskaitant derybas dėl pereinamojo laikotarpio priemonių, būtų galima užbaigti ateinančiais metais.

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija

³ COM (2008) 674.

Komisijai priėmus nuomonę⁴ ir 2005 m. šaliai suteikus kandidatės statusą Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija sustiprino demokratijos veikimą ir užtikrino institucijų stabilumą, teisinę valstybę ir pagarbą pagrindinėms teisėms. Šį darbą reikia tęsti toliau.

Šalis padarė didelę pažangą vykdydama pagrindinius stojimo partnerystės⁵ prioritetus. 2009 m. kovo ir balandžio mėn. prezidento ir vietos rinkimai vykdyti laikantis daugumos tarptautinių standartų. Parlamentas veikia geriau, pirmiausia todėl, kad nustatytos naujos parlamento darbo tvarkos taisyklės ir priimtas naujas parlamento įstatymas. Įgyvendintas Policijos įstatymas, visų pirma paskyrus regionų komisarus ir vietos policijos komisarus, ir policijos reforma tęsta toliau priimant vidaus reikalų įstatymą. Užbaigta teismų sistemos reformos strategijos teisės aktų leidybos dalis, pradėjo veikti nauji teismai ir teismų institucijos ir pagerėjo bendras jų veiksmingumas. Nemaža pažanga padaryta kovojant su korupcija – vykdytas baudžiamasis persekiojimas aukšto lygio pareigūnų bylose, priėmus pataisytą Politinių partijų finansavimo įstatymą sustiprinta teisinė sistema ir pagerinti su korupcija kovojančių institucijų gebėjimai. Pataisytas Valstybės tarnybos įstatymas ir taip sustiprinti valstybės tarnybos agentūros įgaliojimai bei žengtas dar vienas žingsnis kuriant nuopelnais grindžiamą karjeros sistemą. Užimtumo srityje aktyviau įgyvendintos darbo rinkos priemonės ir sustiprinus reguliavimo institucijas pagerinta verslo aplinka.

Šalis laikosi Stabilizacijos ir asociacijos susitarime nustatytų įsipareigojimų. Tuo remdamasi Komisija spalio mėn. pasiūlė pereiti į antrąją asociacijos etapą, kaip numatyta SAS 5 straipsnyje.

Šaliai turėjo įtakos ekonomikos krizė, bet ekonomikos augimo lėtėjimą sušvelnino stabilus bankų sektorius ir ilgalaikis privatus vartojimas. Ekonomikos konkurencingumą pagerintų tvirta fiskalinė politika ir struktūrinio nedarbo problemos sprendimas.

⁴ 2005 m. lapkričio mėn. priimtoje nuomonėje COM (2005) 562 dėl šalies narystės prašymo Komisija padarė tokią išvadą: „Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija yra veikianti demokratinę valstybę su stabiliomis institucijomis, kurios paprastai garantuoja teisinę valstybę ir pagarbą pagrindinėms teisėms. Šalis 2001 m. pasirašė Stabilizavimo ir asociacijos susitarimą ir nuo to laiko iš esmės patenkinamai įvykdė susijusius įsipareigojimus. Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija sėkmingai įgyvendino Ohrido pagrindų susitarimo teisės aktų leidimo darbotvarkę. Tai padėjo iš esmės pagerinti politinę ir saugumo padėtį šalyje. Dabar reikia užtikrinti, kad visi šie teisės aktai būtų vykdomi. Šalis ir toliau yra įsipareigojusi vykdyti regioninį bendradarbiavimą. Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija turi dėti papildomas pastangas, ypač rinkimų proceso, policijos ir teismų sistemos reformos, taip pat kovos su korupcija srityje. Atsižvelgdama į bendrą reformomis pasiektą pažangą, Komisija mano, kad šalis žengia tinkamu keliu siekdama patenkinti 1993 m. Kopenhagos Europos Vadovų Tarybos bei Stabilizavimo ir asociacijos procese nustatytus politinius kriterijus.“

⁵ Pagrindiniai stojimo partnerystės su Buvusiaja Jugoslavijos Respublika Makedonija prioritetai (orientaciniai tikslai) yra tokie:

- Užtikrinti tinkamą visų Stabilizacijos ir asociacijos susitarimu prisiimtų įsipareigojimų įgyvendinimą.
- Užtikrinti konstruktyvų ir įtrauktį grindžiamą dialogą demokratinėse institucijose, visų pirma srityse, kuriose būtinas visų politinių partijų sutarimas.
- Užtikrinti veiksmingą Policijos įstatymo įgyvendinimą.
- Užtikrinti tvarų teismų reformos įgyvendinimą ir sustiprinti teismų sistemos nepriklausomumą bei bendrą jos pajėgumą. Užbaigti prokuratūros reformą ir galutinai paskirti Teisėjų tarybą.
- Užtikrinti tvarų kovos su korupcija teisės aktų įgyvendinimą.
- Užtikrinti, kad valstybės tarnautojų įdarbinimas ir galimybės siekti karjeros nepriklausytų nuo politinės įtakos, toliau plėtoti nuopelnais paremtą karjeros sistemą ir visiškai įgyvendinti Valstybės tarnybos įstatymą.
- Sumažinti kliūtis darbo vietų kūrimui ir spręsti visų pirma jaunimo ir ilgalaikio nedarbo problemą.
- Pagerinti bendrą verslo aplinką toliau stiprinant teisinės valstybės principus, reguliavimo ir priežiūros institucijų nepriklausomumą, spartinant teises procedūras ir tęsiant nuosavybės teisių registravimą.

Vis dar neišspręstas pavadinimo klausimas su Graikija. Prižiūrint JT šalis pradėjo derybas dėl šio klausimo sprendimo. Reikėtų vengti veiksmų ir pareiškimų, kurie galėtų turėti neigiamos įtakos geriems kaimyniškiems santykiams. Būtina išsaugoti gerus kaimyninius santykius, įskaitant būtinybę rasti suderintą ir abiem pusėms priimtina sprendimą dėl pavadinimo, prižiūrint JT.

Juodkalnija

Juodkalnijoje toliau tęstos politinės reformos ir 2009 m. kovo mėn. vykę parlamento rinkimai atitiko beveik visus tarptautinius standartus, kita vertus, reikia panaikinti likusius trūkumus. Tam tikra pažanga pasiekta teismų sistemos reformos srityje. Laikinas susitarimas iš esmės įgyvendinamas sklandžiai.

Ekonomikos krizė turėjo įtakos Juodkalnijai, bet jos poveikį sušvelnino dideli turistų srautai ir antikrizinės priemonės. Kad konkurencingumas ir toliau didėtų, būtina tęsti struktūrines reformas.

2008 m. gruodžio mėn. Juodkalnija pateikė ES narystės prašymą ir 2009 m. balandžio mėn. Taryba paragino Komisiją pateikti nuomonę. Nuomonė šiuo metu rengiama. Juodkalnija turės pateikti konkrečius rezultatus teisinės valstybės stiprinimo srityje, visų pirma kalbant apie teismų sistemos reformą ir kovą su korupcija. Reikia toliau stiprinti administracinius ir vykdymo užtikrinimo gebėjimus.

Albanija

Albanija padarė pažangą vykdydama pagrindines politines reformas. 2009 m. birželio mėn. parlamento rinkimai atitiko daugumą tarptautinių standartų, bet reikia toliau dėti pastangas, kad būtų panaikinti nustatyti trūkumai. Šiais metais įsigaliojęs stabilizacijos ir asociacijos susitarimas iš esmės įgyvendinamas sklandžiai.

Albaniją ekonomikos krizė kol kas paveikė ribotai. Kad šalis būtų konkurencinga, būtina toliau tęsti struktūrines reformas ir modernizuoti infrastruktūrą.

2009 m. balandžio mėn. Albanija pateikė ES narystės prašymą. 2009 m. liepos mėn. Taryba pareiškė, kad ji pratęs Albanijos narystės prašymo nagrinėjimą, kai bus užbaigta Albanijos rinkimų procedūra. Komisija pasirengusi pradėti rengti savo nuomonę, kai Taryba paragins ją tai padaryti. Albanija turi siekti pažangos, pirmiausia teisinės valstybės ir ypač kovos su korupcija srityse, taip pat siekti tinkamo valstybės institucijų veikimo, visų pirma teismų nepriklausomumo. Reikia toliau stiprinti administracinius ir vykdymo užtikrinimo gebėjimus.

Bosnija ir Hercegovina

Bosnijoje ir Hercegovinoje laikinas susitarimas iš esmės įgyvendinamas patenkinamai. Tačiau šalies pažanga įgyvendinant pagrindines reformas tebebuvo labai nedidelė. Vidaus politinis klimatas suprastėjo, ir toliau tęsėsi su tinkamu institucijų veikimu susiję sunkumai ir nesantaiką kurstančios kalbos. Ne iki galo įvykdyti reikalavimai dėl sklandaus Vyriausiojo įgaliotinio biuro (VĮB) pakeitimo sustiprinta ES veikla šalyje. Todėl ES pritarė biuro stiprinimo susitarimui ir ES specialiojo įgaliotinio (ESSI) mandatui ir svarsto bendros ESSI ir Komisijos delegacijos vadovo veiklos galimybę, laikantis Sutarčių ir atsižvelgiant į institucinę pusiausvyrą.

Bosnija ir Hercegovina turi skubiai pagreitinti pagrindines reformas. Jeigu siekiama padaryti pažangą, reikia, kad vadovai turėtų vieną viziją dėl bendros šalies krypties ir politinę valią atitikti Europos integracijos kriterijus. Be to, Bosnija ir Hercegovina turi atitikti VĮB uždarymui nustatytas sąlygas. Europos Sąjunga negalėtų svarstyti Bosnijos ir Hercegovinos narystės prašymo, kol VĮB neuždarytas.

Kad Komisija galėtų rekomenduoti šaliai suteikti kandidatės statusą, Bosnija ir Hercegovina turi reformuoti savo konstitucinę sistemą, kad jos institucijos galėtų efektyviai dirbti. Pirmiausia šalis turės pasirengti priimti, įgyvendinti ir vykdyti ES teisės aktus ir taisykles. Komisija ragina Bosniją ir Hercegoviną nedelsiant priimti reikiamas konstitucines pataisas. Komisija pasirengusi padėti Bosnijai ir Hercegovinai tobulinti konstituciją ir įgyvendinti kitas pagrindines reformas, kuriomis būtų pasiekta pažanga šalies stojimo procese.

Bosniją ir Hercegoviną labai paveikė ekonomikos krizė ir ji paprašė TVF finansinės paramos. Šalis turi pagreitinti struktūrines ekonomikos reformas ir užtikrinti tvarius viešuosius finansus.

Serbija

Serbija parodė savo įsipareigojimą priartinti šalį prie ES, įgyvendindama laikinojo susitarimo su ES nuostatas ir vykdydama svarbiausias politines reformas pagal Europos standartus. Serbija taip pat ėmėsi veiksmų, kad įgyvendintų ryžtingą Europos integracijos programą. Serbija turi administracinių gebėjimų daryti didelę pažangą ir taip artėti link ES. Reikia jais pasinaudoti toliau vykdant reformų darbotvarkę, kuria būtų pasiekta akivaizdžių rezultatų tokiose prioritetinėse srityse kaip teisinės valstybės stiprinimas.

Serbiją labai paveikė ekonomikos krizė ir ji paprašė TVF ir ES finansinės paramos. Šalis turi pagreitinti ekonomikos reformas ir užtikrinti viešųjų finansų tvarumą.

Toliau gerėjo bendradarbiavimas su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiamai Jugoslavijai (TBTBJ), tačiau TBTBJ kaltinamieji Ratko Mladičius ir Goranas Hadžičius tebėra laisvėje. Atsižvelgdama į tvarų bendradarbiavimą su TBTBJ ir atnaujintą Serbijos įsipareigojimą dalyvauti Europos integracijos procese, Komisija mano, kad ES turėtų pradėti įgyvendinti laikinąjį susitarimą. Serbija turi laikytis konstruktyvesnio požiūrio į Kosovo dalyvavimą regioninėje prekyboje ir bendradarbiavime. Pradėtas bendradarbiavimas su teisinės valstybės misija EULEX, bet jį būtina toliau stiprinti, visų pirma kiek tai susiję su EULEX veikla šiaurės Kosove.

Kosovas

Stabilumas Kosove išsaugotas, bet tebėra netvirtas. Pertvarkius tarptautinių atstovų buvimą šalyje, visame Kosove dislokuota ir jau veikia ES teisinės valstybės misija EULEX. Valdžios institucijos padėjo dislokuoti EULEX Kosove. Pastarieji įvykiai, kuriais padaryta žala EULEX nuosavybei, kelia susirūpinimą. Kosovas turi užtikrinti nuolatinę paramą EULEX veiklai. Kosovas prisijungė prie TVF ir Pasaulio Banko. Kosovas priėmė kelis esminius teisės aktus. Tačiau dar neišspręsti tokie svarbūs uždaviniai kaip teisinė valstybė, kova su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, administracinių gebėjimų stiprinimas, serbų ir kitų mažumų apsauga ir bendruomenių dialogo ir susitaikymo stiprinimas. ES ragina Kosovo serbus dalyvauti Kosovo institucijų veikloje ir lapkričio mėn. vyksiančiuose savivaldybių rinkimuose. Kosovas turi laikytis konstruktyvios pozicijos dėl regioninio bendradarbiavimo, įskaitant dalyvavimą regioninėje prekyboje.

Po 2008 m. paramos teikėjų konferencijos Kosovui skiriama daug didesnė finansinė parama. 2007–2011 m. Kosovui numatyta per PNPP skirti beveik 500 mln. EUR. Kosovą šiek tiek paveikė ekonomikos krizė. Būtina, kad Kosovo valdžios institucijos vykdytų savo įsipareigojimus, susijusius su fiskaline drausme, valstybės išlaidų valdymu ir ekonominės ir socialinės politikos reformomis.

ES remia Kosovo ekonominį ir politinį vystymąsi, suteikdama aiškią europinę perspektyvą, kuri atitinka viso regiono europinę perspektyvą. Siekiant Kosovo gyventojų gerovės ir viso regiono stabilumo, būtina pagerinti gyvenimo sąlygas. Atsižvelgdama į tai ir laikydamasi 2008 m. plėtros strategijos ir 2008 m. gruodžio mėn. Tarybos išvadų, Komisija, šalia šio strategijos dokumento, patvirtino komunikatą „Kosovas^{*} siekia europinės perspektyvos“. Šioje analizėje nurodomos Bendrijos priemonės, kuriomis ES gali pasinaudoti, kad paskatintų Kosovo politinį ir socialinį bei ekonominį vystymąsi. Visų pirma joje siūlomas struktūrizuotas Kosovo piliečių priartinimo prie ES metodas, įskaitant dialogą dėl vizų ilgainiui siekiant galimo vizų režimo liberalizavimo. Be to, Komisija siūlo išplėsti autonominės prekybos priemones ir, kai Kosovas atitiks būtinus reikalavimus, jį tinkamu laiku pasiūlys derybų dėl prekybos susitarimo nurodymus.

Turkija

Turkija ir toliau rodė savo įsipareigojimą ES stojimo procesui. Surengti laisvi ir sąžiningi vietos rinkimai. Tinkamų veiksmų imtasi teismų sistemos srityje – priimta teismų sistemos reformos strategija ir veiksmų planas, taip pat civilinių ir karinių santykių bei kultūrinių teisių srityse. Tiksliau, parlamentas pataisė teisės aktus, kad leistų civiliniams teismams taikos metu teisti karinį personalą. Vyriausybė pradėjo plataus masto viešuosius debatus, kad išspręstų kurdų klausimą, o valstybinė televizija pradėjo transliuoti kanalą tik kurdų kalba.

Pradėtos stojimo derybos dėl papildomų skyrių. Turkija priėmė nacionalinę *acquis* priėmimo programą. Vyriausiojo derybininko paskyrimas turėtų supaprastinti vyriausybės pastangas vykdyti su ES susijusias reformas. Tai ypač svarbu, nes stojimo derybose pasiektas daugiau pastangų reikalaujantis etapas ir Turkija turi sustiprinti savo pastangas atitikti orientacinius tikslus, kad galėtų toliau siekti pažangos ir pradėti derybas dėl naujų skyrių.

Ekonomikos krizė labai paveikė Turkiją, bet krizės įtaką sušvelnino atsparus bankų sektorius ir antikrizinės priemonės. Siekiant toliau skatinti jos konkurencingumą, būtina tęsti struktūrines reformas ir atsargią fiskalinę politiką.

Pradėjus tyrimą dėl tariamo nusikaltimų tinklo *Ergenekon*, pateikti baudžiamieji kaltinimai, įskaitant kaltinimus karininkams ir nacionalistų grupėms. Ši byla – Turkijos galimybė sustiprinti pasitikėjimą tinkamu jos demokratinių institucijų ir teisinės valstybės veikimu. Labai svarbu, kad per teismą būtų iki galo užtikrintas tinkamas teisinis procesas, visų pirma kaltinamųjų teisės.

Dabar reikia gerokai padidinti reformų vykdymo spartą. Rūpestį tebekelia tokios sritys kaip saviraiškos laisvė, spaudos laisvė, religijos laisvė, profesinių sąjungų teisės, kariuomenės civilinė priežiūra ir moterų teisės bei lyčių lygybė. Dar labai daug reikia nuveikti sprendžiant asmenų, susijusių su kankinimais ir netinkamu elgesiu, nebaudžiamumo problemą. Vyriausybės iniciatyva dėl kurdų turėtų būti grindžiama konkrečiais veiksmais, kuriais Turkijos piliečiams, nepaisant jų kilmės, būtų užtikrintos visos teisės bei laisvės ir kuriais

* Pagal JT Saugumo Tarybos rezoliuciją Nr. 1244/99.

būtų gerokai pagerinta situacija šalies pietryčiuose. Reformų procesą, įskaitant su konstitucijos reforma susijusius darbus, paspartintų geresnis politinių partijų dialogas.

Turkija išreiškė paramą JT prižiūrint vykdomoms Kipro graikų ir Kipro turkų lyderių deryboms, kuriose siekiama rasti ilgalaikį Kipro problemos sprendimą. Tačiau nepadaryta jokios pažangos siekiant glaudesnių dvišalių santykių su Kipro Respublika. Turkija nevysiškai įgyvendino Asociacijos susitarimo papildomą protokolą ir nepašalino visų laisvą prekių judėjimą ribojančių kliūčių, įskaitant tiesioginių transporto jungčių su Kipru ribojimą. Turkija turi skubiai užtikrinti visišką, nediskriminacinį Asociacijos susitarimo papildomo protokolo įgyvendinimą ir padaryti pažangą normalizuodama dvišalius santykius su Kipro Respublika. ES toliau stebės ir peržiūrės padarytą pažangą srityse, nustatytose 2005 m. rugsėjo 21 d. deklaracijoje, vadovaudamasi 2006 m. gruodžio 11 d. Tarybos išvadomis.

Iš Graikijos gauta nemažai oficialių skundų, kad Turkija vis dar pažeidinėja jos oro erdvę, įskaitant skrydžius virš Graikijos salų.

Gerai kaimyniniai santykiai tebėra ypač svarbūs.

Turkijai tenka labai svarbus vaidmuo užtikrinant regiono saugumą ir skatinant kultūrų dialogą. Turkija ėmėsi iniciatyvų, kad prisidėtų prie stabilizacijos proceso Pietų Kaukaze, Artimuosiuose Rytuose ir kituose regionuose. Ji dalyvauja keliose ES taikos palaikymo misijose. Imtasi didelių diplomatinių pastangų, siekiant normalizuoti santykius su Armėnija, ir 2009 m. spalio mėn. pavyko pasirašyti istorinės svarbos protokolus dėl santykių normalizavimo. Labai svarbu, kad abi šalys šiuos protokolus kuo skubiau ratifikuotų.

2009 m. liepos mėn. Turkija pasirašė tarpvyriausybinių susitarimą dėl „Nabucco“ dujotiekio. Šis projektas – svarbus strateginis žingsnis link glaudesnio ES, Turkijos ir kitų regiono valstybių energetikos srities bendradarbiavimo, taip pat siekiant energijos šaltinių diversifikacijos. Laiku užbaigti tiesti Pietų dujų koridorių sparčiai vykdant tarpvyriausybinių susitarimą dėl „Nabucco“ – vienas didžiausių ES energetikos saugumo prioritetų.

Stojimo į ES procesas tebėra didelė paskata Turkijai toliau siekti reformų, stiprinti demokratiją ir žmogaus teises ir toliau modernizuoti šalį. Reformų Turkijoje sparta ir toliau išlieka svarbiausias rodiklis, pagal kurį bus vertinama šio proceso pažanga.

4.2. Islandija

Islandija pateikė ES narystės prašymą 2009 m. liepos 16 d., o liepos 27 d. Taryba paragino Komisiją parengti nuomonę. Islandijos prašymas bus įvertintas pagal Sutartyje nustatytus principus, 1993 m. Kopenhagos Europos Vadovų Tarybos apibrėžtus kriterijus ir 2006 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadas dėl atnaujinto susitarimo dėl plėtros, kuriais nustatomos teisingos, griežtos ir šalies pasiekimų principu grindžiamos sąlygos.

Islandijoje sukurta tvirta demokratija. Šalis labai nukentėjo nuo pasaulinės ekonomikos ir finansų krizės. Ji didžiąja dalimi integruota į vidaus rinką, nes dalyvauja Europos ekonominėje erdvėje. Ji taip pat yra Šengeno erdvės narė. Islandija – svarbi ES partnerė vykdant Šiaurės dimensijos partnerystę ir siekiant sukurti Arkties politiką. Savo nuomonėje Komisija atsižvelgs į šiuos aspektus. Esminis Komisijos vertinimo elementas bus Islandijos pasiekimai įgyvendinant įsipareigojimus pagal EEE susitarimą. Komisija rengia PNPP reglamento pataisą, kad į šalių paramos gavėjų sąrašą įtrauktų ir Islandiją.

5. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Remdamasi pirmiau pateikta analize, Komisija daro tokias **išvadas** ir pateikia tokias **rekomendacijas**:

1. Stojimo procesas – svarbi paskata įgyvendinti politines ir ekonomines reformas plėtros šalyse, juo taip pat stiprinama taika ir stabilumas Europoje. ES suinteresuota išlaikyti plėtros proceso tempą, remdamasi sutartais principais ir sąlygomis ir atnaujintu susitarimu dėl plėtros.
2. Plėtros šalys neišvengė pasaulinio ekonomikos nuosmukio pasekmių. ES joms padeda sušvelninti krizės poveikį ir pasirengti tvirtam atsigavimui. Tam būtina įgyvendinti su ES susijusias reformas.
3. Svarbiu spęstiniu plėtros šalių uždaviniu tebėra teisinė valstybė, visų pirma kova su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, taip pat administracinių gebėjimų stiprinimas. Komisija toliau taikys visas plėtros proceso priemones, kad padėtų joms siekti šio tikslo. Reikia kuo skubiau išspręsti su saviraiškos ir žiniasklaidos laisve susijusias problemas.
4. Dvišaliai klausimai neturėtų trukdyti stojimo procesui. Dvišalius ginčus turėtų spręsti susijusios šalys, kurių atsakomybė – rasti geros kaimynystės principu pagrįstą sprendimą, kartu atsižvelgiant į bendrus ES interesus.
5. Regioninis bendradarbiavimas Pietryčių Europoje pagerėjo, regiono šalims prisiėmus didesnę atsakomybę dėl proceso. Tačiau būtina gerinti regioninių struktūrų ir iniciatyvų veiksmingumą. Regioniniam bendradarbiavimui neturėtų kliudyti nesutarimai dėl Kosovo⁶.
6. Bevizio režimo Buvusiajai Jugoslavijai, Respublikai Makedonijai, Juodkalnijai ir Serbijai įvedimas 2010 m. pradžioje, remiantis Komisijos pasiūlymu, taps ženklu, kad reformos akivaizdžiai naudingos piliečiams. Komisija iki 2010 m. vidurio parengs pasiūlymus Albanijai ir Bosnijai ir Hercegovinai, jeigu šios šalys atitiks planuose nustatytas sąlygas. Kad Kosovas galėtų sukurti tvarias ekonomines struktūras, būtina užtikrinti laisvą asmenų judėjimą ir jų kaitą, ypač jaunimo ir studentų. Tuo remiantis reikėtų toliau skatinti vizų režimo paprastinimą ir pradėti tokį procesą Kosove, ilgainiui siekiant vizų režimo liberalizavimo, kai bus įvykdytos būtinos reformos ir sąlygos.
7. Kroatija padarė nemažą pažangą siekdama per stojimo derybas nustatytų orientacinių tikslų. 2009 m. rugsėjo mėn. Slovėnijai ir Kroatijai pasiekus politinį susitarimą dėl sienos klausimo sprendimo, ši pažanga įvertinta 2009 m. spalio mėn. Stojimo konferencijoje. Tai buvo svarbus žingsnis į priekį, kuriuo suteiktas naujas impulsas tęsti stojimo derybas. Kroatija turi toliau vykdyti reformas, visų pirma teismų sistemos ir viešojo administravimo, kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu, mažumų teisių, įskaitant pabėgėlių grąžinimą, ir karo nusikaltimo teismų srityse. Kroatija turi suteikti galimybę TBTBJ susipažinti su dokumentais. Jei Kroatija atitiks visas likusias sąlygas, stojimo derybas būtų galima užbaigti ateinančiais metais.

⁶ Pagal JT Saugumo Tarybos rezoliuciją Nr. 1244/99.

8. Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija padarė didelę pažangą vykdydama pagrindinius stojimo partnerystės prioritetus. Atsižvelgdama į tai ir į bendrą reformų pažangą, Komisija mano, kad šalis pakankamai atitinka 1993 m. Kopenhagos Europos Vadovų Tarybos bei stabilizacijos ir asociacijos procese nustatytus politinius kriterijus. Šalis priartėjo prie tikslo tapti veikiančia rinkos ekonomika ir padarė pažangą keliose srityse, susijusiose su jos gebėjimu priimti narystės įsipareigojimus.

Atsižvelgdama į pirmiau pateiktus argumentus ir 2005 m. gruodžio mėn. bei 2006 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadas, Komisija rekomenduoja pradėti stojimo į Europos Sąjungą derybas su Buvusiaja Jugoslavijos Respublika Makedonija.

Tebėra svarbu išsaugoti gerus kaimyninius santykius, įskaitant būtinybę rasti suderintą ir abiem pusėms priimtina sprendimą dėl pavadinimo, prižiūrint JT.

9. 2008 m. gruodžio mėn. Juodkalnija pateikė ES narystės prašymą ir 2009 m. balandžio mėn. Taryba paragino Komisiją pateikti nuomonę. Parlamento rinkimai atitiko beveik visus tarptautinius standartus, bet keli trūkumai dar nepašalinti. Administracinių gebėjimų gerinimas ir teisinės valstybės stiprinimas tebėra svarbiausi Juodkalnijos uždaviniai.
10. 2009 m. balandžio mėn. Albanija pateikė ES narystės prašymą ir Komisija pasirengusi parengti savo nuomonę, kai Taryba paragins ją tai padaryti. Parlamento rinkimai atitiko daugumą tarptautinių standartų, bet būsimuose rinkimuose reikia panaikinti likusius trūkumus. Pagrindiniai uždaviniai tebėra teisinės valstybės stiprinimas ir tinkamas valstybės institucijų veikimas.
11. Bosnija ir Hercegovina turi skubiai pagreitinti pagrindines reformas. Jeigu siekiama padaryti pažangą, reikia, kad vadovai turėtų vieną viziją dėl bendros šalies krypties ir politinę valią atitikti Europos integracijos reikalavimus. Be to, Bosnija ir Hercegovina turi atitikti VĮB uždarymui nustatytas sąlygas. Europos Sąjunga negalėtų svarstyti Bosnijos ir Hercegovinos narystės prašymo, kol VĮB neuždarytas. Kad Komisija galėtų rekomenduoti suteikti šalies kandidatės statusą, Bosnija ir Hercegovina turi reformuoti savo konstitucinę sistemą, kad jos institucijos galėtų efektyviai dirbti. Pirmiausia šalis turės pasirengti priimti, įgyvendinti ir vykdyti ES įstatymus ir taisykles.
12. Serbija parodė savo įsipareigojimą integruotis į ES, įgyvendindama laikinojo susitarimo su ES nuostatas ir vykdydama svarbiausias politines reformas pagal Europos standartus. Atsižvelgdama į tvarų Serbijos bendradarbiavimą su TBTB ir jos atnaujintą įsipareigojimą dalyvauti Europos integracijos procese, Komisija mano, kad ES turėtų pradėti įgyvendinti laikinąjį susitarimą. Tebėra svarbu stiprinti teisinę valstybę ir spartinti ekonomikos reformas. Serbija turi laikytis konstruktyvesnio požiūrio į Kosovo dalyvavimą regioninėje prekyboje ir bendradarbiavime. Pradėtas bendradarbiavimas su teisinės valstybės misija EULEX, bet reikia imtis papildomų veiksmų, visų pirma kalbant apie EULEX veiklą šiaurės Kosove.
13. Stabilumas Kosove išsaugotas, bet tebėra netvirtas. Visame Kosove dislokuota ir jau veikia ES teisinės valstybės misija EULEX. Tačiau Kosovui dar reikia išspręsti tokius svarbius klausimus kaip teisinė valstybė, kova su korupcija ir organizuotu

nusikalstamumu, administracinių gebėjimų stiprinimas, serbų ir kitų mažumų apsauga ir bendruomenių dialogo ir susitaikymo stiprinimas. Kosovas turi laikytis konstruktyvios pozicijos dėl regioninio bendradarbiavimo ir užtikrinti nuolatinę paramą EULEX veiklai. Komisija siūlo Bendrijos priemonių mobilizavimo būdus, kad būtų galima toliau siekti politinio ir socialinio bei ekonominio Kosovo vystymosi, visų pirma vizų ir prekybos srityse, ir pagal aiškiai regiono europinę perspektyvą siekti integracijos su ES dalyvaujant stabilizacijos ir asociacijos procese. Prekybos srityje Komisija siūlo išplėsti autonominės prekybos priemones ir, kai Kosovas atitiks būtinus reikalavimus, ji tinkamu laiku pasiūlys derybų dėl prekybos susitarimo nurodymus.

14. Turkija turi atnaujinti pastangas ir toliau vykdyti pradėtą politinę reformą. Stojimo derybose pasiektas daugiau pastangų reikalaujantis etapas, ir Turkija turi sustiprinti savo pastangas atitikti būtinas sąlygas. Stojimo į ES procesas tebėra didelė paskata Turkijai toliau stiprinti demokratiją ir žmogaus teises ir toliau modernizuoti šalį bei priartinti ją prie ES. Turkijai tenka labai svarbus vaidmuo užtikrinant regiono saugumą, energijos tiekimą ir skatinant kultūrų dialogą. Imtasi didelių diplomatinės pastangų, siekiant normalizuoti santykius su Armėnija, ir 2009 m. spalio mėn. pavyko pasirašyti istorinės svarbos protokolus dėl santykių normalizavimo. Turkija turi užtikrinti visišką, nediskriminacinį Asociacijos susitarimo papildomo protokolo įgyvendinimą ir padaryti pažangą normalizuodama santykius su Kipro Respublika. ES toliau stebės ir peržiūrės pažangą, pasiektą 2005 m. rugsėjo 21 d. deklaracijoje numatytose srityse, vadovaudamasi 2006 m. gruodžio 11 d. Tarybos išvadomis. Geri kaimyniniai santykiai tebėra ypač svarbūs.
15. Kalbant apie Kiprą, prižiūrint Jungtinėms Tautoms Kipro graikų ir turkų bendruomenių lyderiai pradeda lemiamą derybų etapą dėl visapusio susitarimo. Komisija remia jų pastangas ir teikia technines konsultacijas tais klausimais, kurie priklauso ES kompetencijai. Komisija ragina abiejų šalių lyderius didinti savo pastangas kuo skubiau sėkmingai užbaigti derybas dėl susitarimo ir ragina Turkiją konkrečiai prisidėti prie visapusio susitarimo Kipro klausimu.
16. Islandija pateikė ES narystės prašymą ir Komisija, paprašyta Tarybos, rengia nuomonę. Islandijos prašymas bus įvertintas pagal Sutartyje nustatytus principus ir 1993 m. Kopenhagos Europos Vadovų Tarybos apibrėžtus kriterijus, taip pat 2006 m. gruodžio mėn. Europos Vadovų Tarybos išvadas dėl atnaujinto susitarimo dėl plėtros. Būdama Europos ekonominės erdvės ir Šengeno nare, Islandija glaudžiai integruota į ES įvairiose srityse.
17. Visuomenės parama plėtrai yra nepaprastai svarbi. Svarbu, kad valstybių narių valdžios institucijos, šalys partnerės ir ES institucijos ugdytų visuomenės suvokimą apie ES plėtros politiką.

PRIEDAS

Išvados dėl Albanijos, Bosnijos ir Hercegovinos, Kroatijos, Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos, Juodkalnijos, Serbijos, Kosovo⁷, Turkijos

Albanija

Stabilizacijos ir asociacijos susitarimas (SAS) įsigaliojo balandžio mėn. ir iš esmės įgyvendinamas sklandžiai. Albanija toliau darė pažangą siekdama įvykdyti Europos partnerystės principus atitinkančius **politinius kriterijus**. Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizacijos (ESBO) Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuras (*angl.* ODIHR) nustatė, kad birželio mėn. įvykę parlamento rinkimai atitiko daugumą tarptautinių standartų, tačiau reikia toliau stengtis, kad būtų laikomasi rekomendacijų būsimuose rinkimuose. Reali pažanga padaryta rinkėjų registracijos ir teisinės sistemos srityse, tačiau pastebėta trūkumų, susijusių su balsų skaičiavimo procedūromis. Prieš rinkimus laiku užbaigta rinkimų reforma ir priimtas naujas rinkimų kodeksas. Pagal naują piliečių registrą geriau sudaryti rinkėjų sąrašai, todėl šis svarbus Europos partnerystės prioritetas iš esmės įgyvendintas. Iš esmės baigtas tapatybės kortelių išdavimas, kad pasų neturintys piliečiai galėtų balsuoti. Tačiau rinkimų laikotarpiu pablogėjo pagrindinių politinių partijų dialogo kultūra. Politinį dialogą, kuris yra svarbus Europos partnerystės prioritetas, reikia atnaujinti.

Tam tikra pažanga padaryta stiprinant **demokratiją ir teisinę valstybę**. Į pagrindines ESBO Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro rekomendacijas dėl ankstesnių rinkimų iš esmės atsižvelgta vykdant visuotinę rinkimų reformą. Kad suderintų teisės aktus su ES *acquis*, parlamentas priėmė keletą svarbių įstatymų. Tačiau vykdant politines partijų darbotvarkes trūko dialogo kultūros; delsta įgyvendinti pagrindines reformas. Albanija padarė tam tikrą pažangą stiprindama *vyriausybės* struktūras Europos integracijai koordinuoti. Tačiau reikia toliau stiprinti gebėjimus ir strateginį planavimą. *Viešojo administravimo* srityje tebėra atvejų, kai darbuotojai skiriami pažeidžiant valstybės tarnybos įstatymą (daugiausia sudarant laikinąsias darbo sutartis). Skaidrumas ir atskaitomybė skiriant darbuotojus tebėra svarbus Europos partnerystės prioritetas, kurį reikia įgyvendinti. Reikia didelių pastangų norint sukurti nepriklausomą, veiksmingą ir nuopelnais pagrįstą valstybės tarnybą, kuriai nebūtų daroma politinė įtaka. Siekiant pažangos svarbu visapusiškai įgyvendinti valstybės tarnybos įstatymą, sustiprinti Viešojo administravimo departamento institucinius gebėjimus ir įgyvendinti viešojo administravimo reformos strategiją.

Pažanga vykdant *teismų sistemos* reformą menka. Sukurta privačiųjų antstolių sistema. Tačiau išsami teismų sistemos reformos strategija dar nepriimta. Liustracijos įstatymas priimtas paprastąja parlamento narių balsų dauguma nesurengus visų konsultacijų ir nepasiekus konsensuso. Taigi Konstitucinis teismas sustabdė liustracijos įstatymo įgyvendinimą. Nebaigta kurti teismų reformos teisinė sistema. Dar nepriimti svarbiausi teisės aktai dėl Aukščiausiojo teisingumo teismo ir administracinių teismų veikimo. Tebesusiduriama su susikaupusių neišnagrinėtų bylų problema, o teismų infrastruktūra tebėra nepakankama. Didelį susirūpinimą tebekelia vykdomosios valdžios pastangos apriboti teismų sistemos nepriklausomumą. Dėl procedūrinių priežasčių atidėjus aukšto lygio bylų, kaip antai Gerdeko bylos, nagrinėjimą, kilo abejonių dėl teismų sistemos nešališkumo. Apskritai teismų sistema ir toliau veikė prastai, todėl reikia dar daug padaryti, kad būtų įgyvendintas šis svarbus Europos

⁷ Pagal JT Saugumo Tarybos rezoliuciją Nr. 1244.

partnerystės prioritetas ir užtikrintas teismų nepriklausomumas, skaidrumas ir veiksmingumas.

Vyriausybė toliau stengėsi užkirsti kelią *korupcijai* ir su ja kovoti. Pradėti įgyvendinti kovos su korupcija strategija ir veiksmų planas – tai svarbus Europos partnerystės prioritetas. Priimti teisės aktai, kuriais reikalaujama naudoti internetines elektronines procedūras viešuosiuose pirkimuose. Siekta padidinti tam tikrų sektorių, kaip antai švietimo, skaidrumą. Tokie yra teigiami pokyčiai. Vis dėlto korupcija tebėra paplitusi daugelyje sričių – tai itin didelė problema. Reikia daugiau politinės valios, be kita ko, nagrinėjant aukšto lygio pareigūnų bylas, kad būtų panaikinta nebaudžiamumo kultūra, kuri tebėra paplitusi. Apskritai kovojant su korupcija reikia toliau stiprinti institucines priemones ir agentūrų veiklos koordinavimą. Reikia dar daug nuveikti sprendžiant visus šios srities klausimus, įskaitant teisminę atskaitomybę ir politinių partijų finansavimo skaidrumą.

Tam tikra pažanga toliau buvo daroma *žmogaus teisių ir mažumų apsaugos* srityse, kurių teisinė sistema iš esmės jau sukurta. Tačiau reikia toliau stengtis geriau įgyvendinti esamus teisės aktus keliose srityse.

Pilietinių ir politinių teisių srityje imtasi veiksmų nagrinėjant *netinkamo elgesio* kardomojo kalinimo įstaigose atvejus. Pastatyta naujų *kalėjimų* ir nepilnamečių bei psichikos ligonių kardomojo kalinimo įstaigų. Veikia lygtinio nuteisimo sistema. Tačiau prastos kardomojo kalinimo sąlygos, be to, perpildyti kalėjimai, tebekelia didelį susirūpinimą, ypač senesniuose kalėjimuose. Reikia toliau stengtis apsaugoti žmogaus teises ir įgyvendinti žmonių gynėjo rekomendacijas. *Teisės kreiptis į teismą* srityje tebekyla problemų dėl pažeidžiamų grupių ir tam tikrų mažumų teisės gauti teisinę pagalbą.

Sukurta teisinė sistema *saviraiškos laisvei* apsaugoti. Tačiau buvo atvejų, kai žiniasklaidos operatoriams buvo daromas spaudimas, pavyzdžiui, jie buvo iškeldinti iš vyriausybei priklausančių patalpų. Būtina baigti kurti žiniasklaidos politikos teisinę sistemą ir įgyvendinti esamus teisės aktus. Reikia didelių pastangų norint baigti kurti teisinę sistemą, pagerinti žiniasklaidos nuosavybės skaidrumą ir sustiprinti visuomeninį transliavimą reguliuojančios įstaigos nepriklausomumą. Susirinkimų ir religijos laisvė toliau užtikrinama patenkinamai. Vyriausybė aktyviau siekė teikti paramą *pilietinei visuomenei*. Siekta įtraukti pilietinę visuomenę į pagrindinių teisės aktų rengimo procesą. Tačiau pilietinės visuomenės organizacijų dalyvavimą politikos formavimo procesuose reikia toliau skatinti.

Pažanga, padaryta *ekonominių ir socialinių teisių* srityje, nedidelė. Tam tikra pažanga padaryta stiprinant *moterų teises*. Rinkimų kodekse nustatyta 30 % lyčių kvota, kurios birželio mėn. rinkimuose laikėsi dauguma politinių partijų. Sukurta Nacionalinė taryba lyčių lygybės klausimais. Tačiau esami teisės aktai moterims nuo visų rūšių smurto apsaugoti nėra visiškai įgyvendinti. Šeiminių smurtas tebekelia didelį susirūpinimą. Pažanga toliau buvo daroma ginant *vaikų teises*. Padaugėjo atvejų, kai nepilnamečiams taikomos alternatyvios bausmės. Tačiau reikia dėti daugiau pastangų, kad būtų išspręsta vaikų darbo problema ir sumažintas mokyklos nebaigusių asmenų (ypač romų vaikų) skaičius. Paramos priemonių *socialiai pažeidžiamiems asmenims ir neįgaliesiems* tebėra nedaug. Reikia gerinti vyriausybės įstaigų koordinavimą. Reikia toliau stengtis stiprinti *darbo ir profesinių sąjungų teises*. Socialinį dialogą toliau sunku vystyti dėl pažangos stokos keičiant darbą reglamentuojančius teisės aktus. Be to, dar nepriimtas kovos su diskriminacija įstatymas.

Menka pažanga padaryta stiprinant *nuosavybės teises*, kurios yra svarbus Europos partnerystės prioritetas. Parengti visos šalies žemės verčių žemėlapiai; jie reikalingi, kad

buvusiems savininkams būtų išmokėtos kompensacijos. Tačiau reikia dėti daugiau pastangų sprendžiant visus šios srities klausimus. Dėl neišspręstų nuosavybės klausimų toliau sunku kurti veikiančią žemės rinką, užsienio investicijų pritraukiama mažiau nei būtų įmanoma ir sudaromos galimybės korupcijai. Šioje srityje bus svarbu priimti išsamią strategiją teisiniams ir instituciniams klausimams spręsti.

Pažanga toliau buvo daroma *mažumų apsaugos* srityje. Imtasi veiksmų siekiant mažumoms priklausančius asmenis įdarbinti policijoje. Tačiau reikia sparčiau įgyvendinti Europos Tarybos bendrąją konvenciją. Tikslų duomenų apie mažumas dar nėra. Šią problemą išspręsti padės kitas gyventojų surašymas, atliekamas laikantis tarptautinių duomenų apsaugos standartų. Reikia toliau kurti ir tikslinti mažumų apsaugos teisinę sistemą, kad visos mažumos galėtų naudotis visomis kultūrinėmis teisėmis. Žengta į priekį gerinant *romų* padėtį, tačiau Romų strategija įgyvendinama lėtai. Romų mažumos gyvenimo sąlygos tebėra sudėtingos ir ji vis dar diskriminuojama.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityse Albanija toliau atliko konstruktyvų vaidmenį palaikydama stabilumą regione ir puoselėdama gerus santykius su kitomis Vakarų Balkanų ir kaimyninėmis ES šalimis. Albanija aktyviai dalyvavo regioninio bendradarbiavimo iniciatyvose, įskaitant Pietryčių Europos bendradarbiavimo procesą (PEBP), Regioninio bendradarbiavimo tarybą (RBT) ir Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimą (VELPS). Dvišaliai santykiai su kitomis plėtros šalimis ir kaimyninėmis ES valstybėmis narėmis toliau buvo geri. Kalbant apie Tarptautinį baudžiamąjį teismą, su JAV sudarytas dvišalis imuniteto susitarimas neatitinka susijusių ES bendrųjų pozicijų ir pagrindinių principų. Albanija turi laikytis ES pozicijos.

Tarptautinės finansų ir ekonomikos krizės sąlygomis Albanija išlaikė **ekonomikos** makroekonominį stabilumą. 2008 m. ekonomikos augimas toliau greitėjo, tačiau 2009 m. sumažėjus eksportui, perlaidoms ir kreditų augimui sulėtėjo. Pinigų politika buvo patikima ir kainų stabilumas išlaikytas. Tačiau dėl ekspansinės fiskalinės politikos, įskaitant būtinus kelių tinklo viešuosius darbus, susidarė didelis biudžeto deficitas. Ekonomikos vystymosi ir verslo aplinkos kūrimo kliūtys tebėra teisinės valstybės stoka, prasta infrastruktūra ir neoficiali ekonomika.

Ekonominių kriterijų srityje Albanija padarė nemažą pažangą kurdamą sklandžiai veikiančią rinkos ekonomiką. Kad vidutinės trukmės laikotarpiu sugebėtų atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje, Albanija turėtų vykdyti reformas ir stiprinti teisinę sistemą, spręsti infrastruktūros ir žmogiškojo kapitalo problemas.

Vyriausybė reagavo į tarptautinę krizę panaudodama įvairias pinigų ir fiskalinės politikos, taip pat reguliavimo priemones. Didelių kapitalo srautų į šalį, kuriuos iš dalies paskatino greitesnis privatizacijos procesas, užteko ne tik einamosios sąskaitos deficitui padengti. Dėl toliau įgyvendinamos mokesčių administravimo reformos padidėjo mokesčių bazė, pagerėjo bendras mokesčių mokėjimas, sumažėjo neoficialus sektorius. Veiksmingesnis mokesčių rinkimas iš dalies nulėmė pirminį biudžeto balanso perteklių, be to, patobulintos 2008 m. politikos priemonės. Dar labiau sumažinta valstybės nuosavybė ekonomikos, ypač energetikos ir telekomunikacijų, sektoriuje. Toliau gerinamos patekimo į rinką sąlygos, o rinkos dalyviai naudojo patobulintais nekilnojamojo turto ir kreditų registrais. Nors tarptautinės sąlygos nepalankios, bankų sektorius tebeturi daug kapitalo ir tebėra likvidus. Atlikus plataus masto viešuosius darbus pagerėjo kelių tinklas.

Tačiau dėl ekspansinės fiskalinės politikos rinkimų laikotarpiu 2008 m. susidarė didelis biudžeto deficitas, 2009 m. prognozuojamas deficitas tebėra didelis. Reikia papildomų pastangų stiprinant valstybės finansus. Vis dar netaikomos bankroto procedūros. Dėl prastų administracinių gebėjimų blogėja autoritetas ir teisinės sistemos pripažinimas. Neoficialūs susitarimų vykdymo būdai apeinant teisinę sistemą tebėra plačiai paplitę. Dėl neišspręstų nuosavybės klausimų toliau sunku kurti veikiančią žemės rinką, užsienio investicijų pritraukiama mažiau nei būtų įmanoma. Neoficialus sektorius vis dar kelia didelių problemų. Nedarbo lygis tebėra aukštas. Švietimo sistemą reikia iš esmės reformuoti. Transporto infrastruktūra tebėra prasta; dėl gamybos įvairinimo stokos ir menkų tinklo sujungimo galimybių elektros energijos tiekimo saugumas vis dar nevisiškai užtikrintas.

Albanija padarė pažangą derindama teisės aktus, politiką ir gebėjimus su **Europos standartais**. Pažanga padaryta daugelyje sričių, nors ji netolygi. Pažanga toliau buvo daroma tokiose srityse kaip laisvas prekių judėjimas, energetika ir MVĮ politika. Kitose srityse, pavyzdžiui, intelektinės nuosavybės teisių, garso ir vaizdo politikos, žemės ūkio ir veterinarijos ir (arba) fitosanitarijos kontrolės, pažanga buvo nedidelė. Apskritai reikia toliau stengtis didinti administracinius gebėjimus ir veiksmingiau įgyvendinti teisės aktus.

Pažanga padaryta kai kuriose *vidaus rinkos* srityse. *Laisvo prekių judėjimo* srityje nemaža pažanga toliau buvo daroma priimant Europos standartus, susijusius su akreditacija ir metrologija. Tačiau reikia stiprinti vykdymo gebėjimus. Peržiūrėjus veiklos užsienio valiuta reguliavimą pagerėjo kapitalo judėjimo teisės aktų sistema. Įkūrus konsultavimo ir sprendimų priėmimo įstaigas pagerėjo *vartotojų apsaugos* reguliavimo sistema.

Pažanga toliau buvo daroma diegiant *muitinės* kompiuterių sistemas ir infrastruktūrą, tačiau reikia toliau siekti Europos standartų ir stiprinti administracinius gebėjimus. Muitinės pareigūnai neturi valstybės tarnautojų statuso. Pažanga toliau buvo daroma *mokesčių* srityje. Mokesčių administracijos veiklos rezultatai pagerėjo, o mokesčių tarnybose netrukus bus visiškai įdiegtos kompiuterinės sistemos. Tačiau bendras mokesčių surinkimo lygis vis dar žemas. Naudotų automobilių ir spaudinių importo apmokestinimas neatitinka Stabilizacijos ir asociacijos susitarimo įsipareigojimų.

Pažanga toliau buvo daroma *konkurencijos* srityje, įskaitant antimonopolinę ir valstybės pagalbos politiką. Didžioji dalis teisinės sistemos atitinka *acquis*, bet reikia toliau stengtis ją įgyvendinti.

Tam tikra pažanga padaryta *viešųjų pirkimų* srityje. Elektroninės procedūros pradėtos taikyti daugumai viešųjų sutarčių. Tačiau vis dar nesuderinti teisės aktai, susiję su nuolaidomis, komunalinėmis paslaugomis ir peržiūros procedūromis. Viešųjų pirkimų agentūros gebėjimai pagerėjo, bet juos dar reikia stiprinti. Tam tikra pažanga padaryta *intelektinės ir pramoninės nuosavybės teisių* srityse. Padaugėjo pažeidimų bylų teismuose. Tačiau vis dar reikia nemažų papildomų pastangų. Įgyvendinimo lygis tebėra žemas, patentų ir autorinių teisių tarnybų gebėjimai, teismų sistemos patirtis ir teisėjų kvalifikacija menki.

Menka pažanga padaryta *socialinės politikos ir užimtumo* srityse. Padidėjo socialinės apsaugos biudžetas; patvirtinta darbuotojų sveikatos ir saugos strategija. Tačiau darbuotojų sveikatos ir saugos standartai tebėra žemi, o darbo inspekcijos gebėjimai – menki. Teisės aktai toliau buvo derinami su ES standartais kai kuriose *visuomenės sveikatos* srityse. Tačiau administraciniai gebėjimai tebėra menki. Tam tikra pažanga padaryta siekiant Europos standartų *švietimo ir mokslinių tyrimų politikos* srityse.

Pažanga padaryta tam tikrose *sektorių politikos* srityse. *Pramonės ir MVĮ* srityje nemaža pažanga padaryta įgyvendinant Europos mažųjų įmonių chartiją. *Žemės ūkio* srityje tam tikra pažanga padaryta sprendžiant teisinės ir institucinės sistemos klausimus, tačiau tebėra struktūrinių trūkumų. *Maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos* politikos srityje laboratoriniai gebėjimai pagerėjo, bet menkai laikomasi ES standartų, todėl mažėja Albanijos eksporto pajėgumai. *Žuvininkystės* srityje pažanga toliau buvo daroma sprendžiant horizontaliųjų teisės akto, tikrinimo ir tarptautinio bendradarbiavimo klausimus. Tačiau sugautos ir iškrautos žuvies kontrolė tebėra menka.

Aplinkos srityje šiek kiek pagerėjo atliekų tvarkymo ir gamtos apsaugos padėtis. Tačiau reikia toliau stiprinti politikos formavimo gebėjimus, įgyvendinimą ir vykdymą. *Transporto* srityje pagerėjo oro ir jūrų sektorių teisės aktų sistema. Tačiau šią sritį reikia apskritai smarkiai tobulinti.

Pažanga padaryta *energetikos* sektoriuje. Privatizuotas elektros energijos bendrovės skirstymo padalinys. Įgyvendinamos priemonės elektros energijos gamybai ir tinklo sujungimo galimybėms gerinti. Tačiau energetikos sektorius tebėra silpnas. Elektros energijos tiekimo saugumas vis dar neužtikrintas. Reikia toliau stengtis sumažinti nuostolius ir padidinti mokesčių už elektros energiją surinkimą.

Nedidelė pažanga padaryta *informacinės visuomenės ir žiniasklaidos* srityje. Elektroninių ryšių srityje buvo tęsiama rinkos liberalizacija, kurios vis dar nepavyko tinkamai įgyvendinti dėl konkurencijos apsaugos priemonių stokos. Administraciniai gebėjimai, ypač reguliavimo agentūros taryboje, tebėra menki. Nedidelė pažanga padaryta *garso ir vaizdo politikos* srityje. Reikia toliau stengtis įgyvendinti žiniasklaidos reformos veiksmų planą. Vidutinė pažanga padaryta *finansų kontrolės* srityje, tačiau reikia toliau stiprinti teisinę sistemą ir įgyvendinimo gebėjimus. Pažanga toliau buvo daroma *statistikos* srityje.

Pažanga padaryta daugelyje *teisingumo, laisvės ir saugumo* sričių, nors ji netolygi. Bendradarbiaujant dėl vizų režimo liberalizavimo imtasi veiksmų orientaciniams tikslams, kurie nustatyti vizų režimo liberalizavimo veiksmų plane, įgyvendinti ir pradėtos pagrindinės teisingumo, laisvės ir saugumo srities reformos. Pažanga toliau buvo daroma vizų politikos srityje. Imtasi veiksmų siekiant įgyvendinti vizų režimo liberalizavimo veiksmų plane nustatytus orientacinius tikslus. Įsigaliojo įstatymas dėl užsieniečių, priimti įgyvendinimą reglamentuojantys teisės aktai. Pradėjo veikti patikimas piliečių registras ir adresų sistema, išduotos tapatybės kortelės. Biometrinių pasų išdavimo tempas padidėjo. Tačiau reikia toliau stengtis suderinti teisės aktus su Europos standartais. Toliau įgyvendinamas Europos bendrijos ir Albanijos readmisijos susitarimas.

Tam tikra pažanga padaryta *sienu valdymo* srityje. Toliau buvo įgyvendinama integruoto sienų valdymo strategija. Tačiau reikia toliau stengtis veiksmingai koordinuoti agentūrų veiklą ir teikti reikiamą mokymą, žmogiškuosius išteklius ir įrangą pasienio postams. Reikia veiksmingai įgyvendinti valstybės sienos kontrolės įstatymą. Reikia aktyviau vykdyti tarpvalstybinį bendradarbiavimą. Nemaža pažanga padaryta *prieglobsčio* srityje. Peržiūrėtas prieglobsčio įstatymas. Tačiau vis dar reikia priimti nemažai įgyvendinimo priemonių teisei sistemai užbaigti. Pažanga toliau buvo daroma *migracijos* srityje. Įgyvendinama nacionalinė migracijos strategija. Reikia toliau stengtis kovoti su nelegalia migracija.

Vidutinė pažanga padaryta *pinigų plovimo* prevencijos srityje. Pagerėjo teisinė sistema ir administraciniai gebėjimai. Tačiau reikia stiprinti tyrimų išteklius ir turto konfiskavimo vykdymo gebėjimus. Policijos ir teismų sistemos bendradarbiavimas menkas. Nedidelė

pažanga padaryta kovos su *narkotikais* srityje. Rezultatai šioje srityje tebėra nepakankami, visų pirma reikia stiprinti įstaigų bendradarbiavimą. Prekyba narkotikais kelia didelį susirūpinimą.

Igyvendinus naują policijos įstatymą tam tikra pažanga toliau buvo daroma *policijos* srityje. Kiek pagerėjo darbuotojų padėtis. Tačiau reikia toliau stengtis didinti tyrimų gebėjimus, skatinti bendradarbiavimą su prokuratūra ir gerinti žmoniškųjų išteklių valdymą. Reikia toliau gerinti policijos valdymą, personalą, mokymą ir vidaus kontrolės struktūras. Reikia dėti daugiau pastangų rengiant patikimą nusikaltimų statistiką.

Nedidelė pažanga toliau buvo daroma kovos su *organizuotu nusikalstamumu* srityje, kuri tebekelia didelį susirūpinimą. Imtasi priemonių liudytojų apsaugai pagerinti, tačiau ji tebėra nepakankama. Pagerėjus bendradarbiavimui su Interpolu, įvykdyti keli tarptautiniai arešto orderiai. Tačiau pastangas kovoti su organizuotu nusikalstamumu žlugdo korupcija, prasta liudytojų apsauga ir nepakankamas kriminalinės žvalgybos naudojimas. Dėl policijos ir prokurorų bendradarbiavimo problemų nukentėjo tyrimų veiksmingumas.

Tam tikra pažanga padaryta kovos su *prekyba žmonėmis* srityje. Pradėjo veikti internetinė nukentėjusiųjų duomenų bazė. Pagerėjo kovos su prekyba žmonėmis koordinavimo įstaigos ir nacionalinio perdavimo mechanizmo administraciniai gebėjimai. Tačiau kovos su prekyba žmonėmis strategijai įgyvendinti, ypač jos nuostatomis, susijusioms su nukentėjusiųjų apsauga, reikia skirti papildomų išteklių ir geriau koordinuoti agentūrų veiklą. Albanija tebėra prekybos žmonėmis kilmės šalis. Vidaus prekyba moterimis ir vaikais didėja.

Pažanga toliau buvo daroma *asmens duomenų apsaugos* srityje. Sukurta teisinė sistema ir paskirta nepriklausoma duomenų priežiūros institucija. Tačiau reikia užtikrinti atitinkamus išteklius, įskaitant mokymą, kad duomenų apsaugos komisaro biuras dirbtų veiksmingai. Reikia toliau stengtis užtikrinti tinkamą esamų teisės aktų įgyvendinimą ir stiprinti administracinius gebėjimus.

Bosnija ir Hercegovina

Bosnija ir Hercegovina padarė labai nedidelę pažangą siekdama įvykdyti **politinius kriterijus**. Vidaus politinės aplinkybės pablogėjo, tebekilo su tinkamu institucijų veikimu susijusių problemų ir nesantaiką kurstančių kalbų. Dėl konsensuso bei politinės valios stokos ir sudėtingos institucinės sistemos reformos buvo įgyvendinamos lėtai. Esminis tolesnės pažangos siekiant narystės Europos Sąjungoje veiksnys tebėra bendra politikos lyderių vizija dėl šalies krypties ir pagrindinių su ES susijusių reformų. Svarbu įgyvendinti Vyriausiojo įgaliojimo biuro (VĮB)⁸ uždarymo tikslus ir sąlygas. Europos Sąjunga negalėtų svarstyti ES narystės prašymo, kol VĮB neuždarytas. Kad Komisija galėtų rekomenduoti suteikti šalies kandidatės statusą, Bosnijai ir Hercegovinai reikia reformuoti savo konstitucinę sistemą, kad jos institucijos galėtų efektyviai dirbti. Todėl šalies politikos lyderiai nusprendė dalyvauti įgyvendinant jungtinę iniciatyvą, kuriai vadovauja ES ir JAV; iniciatyva prasidėjo spalio 8–

⁸ Nustatyti 5 tikslai: 1) priimtinas ir tvarus nuosavybės paskirstymo valstybei ir kitiems vyriausybės lygmenims klausimo sprendimas; 2) priimtinas ir tvarus gynybinės sistemos nuosavybės klausimo sprendimas; 3) galutinio teismo sprendimo dėl Brčko priėmimas; 4) fiskalinis tvarumas (jis skatinamas susitarimu dėl nuolatinių ITA (Netiesioginio apmokestinimo administracija) koeficientų metodikos ir Nacionalinės fiskalinės tarybos steigimo); ir 5) teisinės valstybės įtvirtinimas (priimant Nacionalinę karo nusikaltimų strategiją, Įstatymą dėl užsieniečių ir prieglobsčio bei Nacionalinę teisingumo sektoriaus reformos strategiją), taip pat dvi specifinės sąlygos: 1) SAS pasirašymas ir 2) stabili politinė padėtis.

9 d. Sarajeve. Dabar Bosnija ir Hercegovina turi siekti konkrečių rezultatų, kurie suteiktų jai galimybę daryti pažangą siekiant narystės ES, t. y. pakeisti konstituciją ir atnaujinti konsensuą šalyje.

Demokratijos ir teisinės valstybės srityje menka pažanga padaryta kuriant geriau veikiančias ir efektyvesnes valstybės struktūras ir siekiant *konstitucinės* reformos, kuri yra svarbus Europos partnerystės prioritetas. Bosnijos ir Hercegovinos konstitucija pirmą kartą iš dalies pakeista siekiant nustatyti Brčko regiono statusą – tai svarbus pokytis ir didelis žingsnis į priekį. Tačiau neseniai vyriausiasis įgaliotinis turėjo pasinaudoti savo vykdomaisiais įgaliojimais, kad užtikrintų pažangą pasibaigus šio regiono tarptautinio stebėjimo režimui.

Bosnijos ir Hercegovinos valdymo sistemoje toliau dalyvauja tarptautinė bendruomenė. Šalis padarė tam tikrą pažangą siekdama įvykdyti VJB uždarymo reikalavimus ir pereiti prie sustiprinto ES dalyvavimo. Tačiau šio proceso nepavyko tinkamai įgyvendinti dėl politinio išipareigojimo stokos. Dabar reikia imtis neatidėliotinų veiksmų likusiems tikslams pasiekti: dėl nuosavybės paskirstymo valstybei ir kitiems vyriausybės lygmenims, dėl gynybinės sistemos nuosavybės ir dėl stabilios ir konstruktyvios politinės aplinkos šalyje užtikrinimo.

Valstybės lygmens vykdomosios ir teisėkūros įstaigos buvo nepakankamai veiksmingos. Bosnijos ir Hercegovinos *parlamentui* vis dar trūksta techninių ir žmogiškųjų išteklių, bendradarbiavimas su Ministrų taryba ir autonominių vienetų parlamentais toliau buvo menkas. Su Europos integracija susijusių įstatymų parlamentas priėmė mažai. Visų lygmenų *vyriausybės* institucijos negalėjo tinkamai dirbti dėl vidinės politinės įtampos ir nenuoseklaus bei nekoordinuojamo politikos formavimo. Valdžios institucijos dažnai nesugebėjo greitai skirti aukšto lygio pareigūnų. Europos integracijos direktoratas negalėjo tinkamai dirbti dėl visuotinių politinių aplinkybių ir dėl to, kad didžiąją ataskaitinio laikotarpio dalį nebuvo direktoriaus. Imtasi 2011 m. gyventojų surašymo parengiamųjų darbų, tačiau valstybės lygmens gyventojų surašymo įstatymas, kuris yra labai svarbus procesui, nepriimtas.

Tam tikra pažanga padaryta *viešojo administravimo* srityje, bet reikia imtis tolesnių veiksmų. Įgyvendinama (nors lėtai) viešojo administravimo reformos strategija – tai svarbus Europos partnerystės prioritetas. Veikia viešojo administravimo reformai remti sukurtas fondas, įgyvendinama nemažai projektų. Vis dėlto reikia toliau gerinti šalies administravimo įstaigų koordinavimą. Reikia toliau siekti, kad būtų užkirstas kelias politiniam įsikišimui, apribota etninės tapatybės ir politinių pažiūrų įtaka skiriant valstybės tarnautojus ir sukurta profesionali, nešališka, atskaitinga, skaidri, veiksminga, nuopelnais bei kompetencija grindžiama valstybės tarnyba. Paskirti valstybės lygmens ombudsmenai, tačiau jie dar nepradėjo visapusiškai veikti dėl autonominių vienetų nenoro uždaryti esamų autonominių vienetų lygmens tarnybų.

Bosnija ir Hercegovina padarė nedidelę pažangą tobulindama *teismų sistemą*. Priimta naujų teisės aktų, imtasi tam tikrų veiksmų susikaupusių neišnagrinėtų bylų skaičiui sumažinti. Pažanga padaryta teismuose diegiant reikiamas informacines technologijas. Tačiau nacionalinės teisingumo sektoriaus vystymosi strategijos ir karo nusikaltimų strategijos įgyvendinamo rezultatai prasti; jas reikia įgyvendinti greičiau. Pagrindinės šios srities reformos kliūtys tebėra sudėtinga teisinė sistema, suskaidyta teismų sistema ir tai, kad nėra bendro biudžeto. Politinio įsikišimo atvejai tebėra dažni. Padėtį apsunkina tai, kad nėra Aukščiausiojo teismo, kurio jurisdikcija apimtų visą šalį. Tebėra problemų, susijusių su organizuoto nusikalstamumo grupuočių baudžiamuoju persekiojimu. Bosnijos ir Hercegovinos politinės institucijos neįvykdė teisminių institucijų prašymo pratęsti tarptautinių teisėjų ir prokurorų įgaliojimus. Nacionalinis teismas baudžiamąjį persekiojimą už karo

nusikaltimus iš esmės toliau vykdė patenkinamai, tačiau reikia gerinti padėtį autonominių vienetų ir kantonų lygmeniu. Reikia toliau stiprinti teismų sistemos nepriklausomumą, atskaitomybę ir veiksmingumą. Serbų Respublikos valdžios institucijos vis dažniau abejojo jos teritorijoje veikiančių valstybės lygmens policijos ir teisminių įstaigų teisėtumu, jurisdikcija ir kompetencija. Tai kelia didelį susirūpinimą.

Bosnija ir Hercegovina padarė menką pažangą *kovos su korupcija* srityje; korupcija tebėra daugelyje sričių paplitusi didelė problema. Priimti nauja 2009–2014 m. strategija ir veiksmų planas, tačiau 2006–2009 m. strateginė sistema įgyvendinta prastai. Menka pažanga padaryta įgyvendinant Valstybių grupės prieš korupciją (GRECO) pateiktas rekomendacijas. Baudžiamojo persekiojimo atvejų tebėra nepakankamai, priimama labai mažai apkaltinamųjų nuosprendžių. Bosnijai ir Hercegovinai reikia prisiimti daugiau įsipareigojimų ir ryžtingai kovoti su korupcija.

Nedidelė pažanga padaryta *žmogaus teisių ir mažumų apsaugos* srityje. Bosnija ir Hercegovina ratifikavo pagrindines tarptautines žmogaus teisių konvencijas, tačiau reikia toliau siekti užtikrinti geresnį įgyvendinimą. Reikia gerinti šalyje priimtų sprendimų, tarp jų Bosnijos ir Hercegovinos Konstitucinio Teismo sprendimų, vykdymą. Bosnijos ir Hercegovinos konstitucinės sistemos ir Europos žmogaus teisių konvencijos neatitikimus reikia pašalinti skubiai, t. y. prieš 2010 m. rinkimus ir prieš įsigaliojant Stabilizacijos ir asociacijos susitarimui (SAS).

Pilietinės ir politinės teisės iš esmės gerbiamos. Tam tikra pažanga padaryta suvienodinant valstybės ir autonominių vienetų baudžiamųjų sankcijų praktiką. Priimtas valstybės lygmens įstatymas dėl teisinės pagalbos baudžiamosiose bylose. Tačiau reikia stiprinti *teisę kreiptis į teismus* civilinėse ir baudžiamosiose bylose ir užtikrinti lygybę prieš įstatymą. Susirūpinimą tebekelia *netinkamas elgesys* su sulaikytaisiais. Smarkiai delsiama pradėti planuojamus valstybės *kalėjimo* statybos darbus.

Valstybės ir autonominių vienetų konstitucijose įtvirtinta *saviraiškos* ir žiniasklaidos *laisvė, susirinkimų* bei asociacijų *laisvė* ir *religijos laisvė*. Tačiau reikia geriau įgyvendinti esamus teisės aktus. Padaugėjo galimų žurnalistų persekiojimo atvejų. Didėja žiniasklaidos etninė orientacija. Dėl nepakankamo teisinės sistemos suderinimo ir lėto jos įgyvendinimo (visų pirma federacijos lygmeniu) delsiama įgyvendinti visuomeninio transliavimo reformą, kuri yra svarbus Europos partnerystės prioritetas. Vykdomoji valdžia turi toliau stengtis stiprinti dialogą su *pilietine visuomene* ir remti jos vystymąsi. Valdžios institucijos turi užtikrinti, kad nevyriausybiniams organizacijoms lėšos būtų skirstomos objektyviai ir skaidriai.

Nedidelė pažanga padaryta *ekonominių ir socialinių teisių* srityje. Į Bosnijos ir Hercegovinos teisinę sistemą įtrauktos nuostatos dėl ekonominių ir socialinių teisių gynimo, bet apskritai jų įgyvendinimas tebėra menkas. Priimtas išsamus valstybės lygmens kovos su diskriminacija įstatymas, tačiau jo taikymo sritis gana nedidelė. Vis dar reikia toliau siekti, kad *moterys* būtų saugomos nuo visų rūšių smurto. Tebėra *vaikų* sveikatos, socialinės apsaugos, švietimo ir prieš vaikus nukreipto šeiminio smurto problemų. Socialinės gerovės sistemų trūkumai daro neigiamą poveikį *pažeidžiamoms grupėms* priklausančių asmenų, įskaitant psichikos ligonius, gyvenimo sąlygoms. Europos socialinės chartijos ratifikavimas – teigiamas žingsnis, tačiau reikia gerinti jos įgyvendinimą. Socialinio dialogo vystymo visoje šalyje kliūtys tebėra sudėtinga vyriausybės sistema ir nenuoseklūs teisės aktai.

Tam tikra pažanga padaryta *kultūrinių teisių ir mažumų teisių* srityje. Įsteigus Federacijos tarybą, baigtas kurti nacionalinių mažumų tarybų tinklas, nors jis dar nėra visapusiškai

veikiantis. Lėtai įgyvendinami paramos romų mažumai strategija ir veiksmų planai. Vis dėlto reikia imtis tolesnių veiksmų, kad būtų geriau įgyvendinamas nacionalinių mažumų įstatymas; reikia pakeisti valstybės lygmens konstituciją, kad mažumos galėtų vykdyti visas politines funkcijas. Vaikų skirstymas mokyklose etniniu pagrindu tebėra problema. Nors skiriama daugiau finansinių išteklių *romų* strategijai įgyvendinti, šiai mažumai priklausančių asmenų gyvenimo sąlygos tebėra sudėtingos, jie toliau diskriminuojami. Dėl piliečių registracijos trūkumų jie negali pasinaudoti pagrindinėmis socialinėmis ir ekonominėmis teisėmis.

Pabėgėlių ir šalies viduje perkeltų asmenų saugumo padėtis išliko stabili, bet mažai nuveikta gerinant grįžusiųjų socialinę ir ekonominę integraciją. Vis dar reikia priimti nacionalinę strategiją grįžimo procesui remti ir tinkamam Deitono–Paryžiaus taikos susitarimo VII priedo įgyvendinimui užtikrinti.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityje toliau buvo įgyvendinamas Deitono–Paryžiaus taikos susitarimas. Bendradarbiavimas su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiai Jugoslavijai (TBTBJ) išliko patenkinamas. Tačiau ypatingą susirūpinimą kelia Serbų Respublikos politikos lyderių pareiškimai, kuriuose abejojama prieš civilinius gyventojus nukreiptų karo žudynių tikrumu.

Bosnija ir Hercegovina, kartu su savo kaimynėmis, turėtų išspręsti regioninę nebaudžiamumo problemą, be kita ko, imdamosi veiksmų dėl karo nusikaltimams skirtų ekstradicijos susitarimų.

Kalbant apie Tarptautinį baudžiamąjį teismą, su JAV sudarytas dvišalis imuniteto susitarimas neatitinka ES bendrųjų pozicijų ir pagrindinių principų. Šalis turi laikytis ES pozicijos.

Bosnija ir Hercegovina toliau aktyviai dalyvavo regioninio bendradarbiavimo iniciatyvose, įskaitant Pietryčių Europos bendradarbiavimo procesą (PEBP), Regioninio bendradarbiavimo tarybą (RBT) ir Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimą (VELPS).

Bosnijos ir Hercegovinos santykiai su kaimynėmis išliko stabilūs, tačiau mažai nuveikta siekiant skatinti susitaikymą ir išspręsti likusius klausimus, kurie yra svarbus Europos partnerystės prioritetas. Visų pirma su kaimyninėmis šalimis vis dar neišspręsti prekybos ir sienos klausimai.

2008 m. paskutiniame ketvirtyje visuotinei krizei pradėjus veikti realią ekonomiką Bosnijos ir Hercegovinos **ekonomika** gerokai sulėtėjo. Ši tendencija tęsėsi 2009 m., šalis patyrė nuosmukį. Nedarbo lygis išliko labai aukštas. Toliau prastėjo viešųjų finansų kokybė – tai daugiausia matyti iš smarkaus einamųjų išlaidų padidėjimo. Šalis kreipėsi dėl TVF programos, vyko derybos dėl trejų metų rezervinio susitarimo. Nors tam tikra pažanga padaryta koordinuojant ekonomikos politiką nacionaliniu mastu, pasiryžimas vykdyti struktūrines reformas šalyje buvo netolygus.

Ekonominių kriterijų srityje Bosnija ir Hercegovina padarė menką pažangą kurdama veikiančią rinkos ekonomiką. Būtina toliau ryžtingai vykdyti reformas, kad šalis ilgainiui galėtų atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje.

Centriniam bankui tinkamai sureagavus į tarptautinės finansų krizės padarinius, išlaikytas finansų ir valiutos stabilumas. Valiutų valdybos sistemos patikimumo lygis išliko labai aukštas. Dėl tarptautinių kainų pokyčių gerokai sumažėjo infliacijos lygis. Daugiausia dėl greito prekybos balanso sureguliuavimo sumažėjo išorės disbalansas. Nors finansinio tarpininkavimo augimas sulėtėjo, bankų sektorius kol kas sėkmingai atlaikė pasaulinės krizės

poveikį. Šiek tiek pagerėjo verslo aplinka, ypač statybos leidimų, nuosavybės perdavimo, įmonių registravimo ir pasitraukimo iš rinkos srityse.

Tačiau viešųjų finansų kokybė ir tvarumas dar labiau pablogėjo. 2008 m. gerokai padidėjo einamosios išlaidos, ypač darbo užmokesčiui ir socialinėms išmokoms, o BVP valdžios sektoriaus dalis išliko didelė. Nepasistūmėta į priekį pertvarkant valstybės įmones, liberalizuojant tinklų pramonę ir vykdant privatizaciją. Darbo vietų kūrimo ir darbo rinkos veikimo kliūtys tebėra menki gamybos pajėgumai ir struktūriniai suvaržymai: dideli socialinių įmokų tarifai, iškraipytas darbo užmokesčio nustatymo mechanizmas, dideli ir netinkamai orientuoti socialiniai pervedimai, menkas darbo jėgos judumas. Nedarbo lygis tebėra labai aukštas, neoficialus sektorius tebėra didelė problema. Verslo aplinką vis dar neigiamai veikia administracinis neveiksmingumas. Dėl sumažėjusių tiesioginių užsienio ir valstybės investicijų sulėtėjo infrastruktūros modernizavimo procesas.

Bosnija ir Hercegovina padarė nedidelę pažangą derindama teisės aktus ir politiką su **Europos standartais**. Tam tikra pažanga padaryta tokiose srityse kaip transportas, muitinė, mokesčiai, švietimas ir kultūra, taip pat sprendžiant keletą su teisingumu, laisve ir saugumu susijusių klausimų. Vis dar reikia dėti konkrečias pastangas prekių, asmenų ir paslaugų judėjimo, socialinės ir užimtumo politikos, valstybės pagalbos, energetikos ir aplinkos srityse.

Laikinasis susitarimas iš esmės įgyvendintas patenkinamai. Vis dėlto reikia paspartinti pasirengimo darbus siekiant įgyvendinti laikinojo susitarimo ir Stabilizacijos ir asociacijos susitarimo (SAS) reikalavimus – tai svarbus Europos partnerystės prioritetas. Kad sėkmingai įgyvendintų SAS, Bosnija ir Hercegovina turi toliau stiprinti savo administracinius gebėjimus. Šalis taip pat turi dėti tolesnes pastangas, kad savo teritorijoje sukurtų visapusiškai veikiančią bendrą ekonominę erdvę, kaip reikalaujama Europos partnerystės nuostatose.

Bosnija ir Hercegovina padarė tam tikrą pažangą įgyvendindama Europos partnerystės prioritetus įvairiose *vidaus rinkos* srityse. *Laisvo prekių judėjimo* srityje nedidelė pažanga padaryta sprendžiant standartizavimo, akreditavimo, metrologijos ir rinkos priežiūros klausimus. Reikia toliau stengtis, kad šios srities teisinė sistema būtų derinama su ES teisės aktais ir kad būtų kuriami reikalingi administraciniai gebėjimai.

Nedidelė pažanga padaryta *paslaugų, įsisteigimo laisvės ir bendrovių teisės* srityse. Suderinti autonominių vienetų išperkamosios nuomos teisės aktai, tačiau dar neįkurta valstybės lygmens priežiūros įstaiga. Autonominių vienetų teisėkūros iniciatyvos šioje srityje vis dar nepakankamai koordinuojamos.

Tam tikrų pokyčių įvyko *laisvo kapitalo judėjimo* srityje. Serbų Respublikoje priimti teisės aktai operacijoms užsienio valiuta reguliuoti. Tam tikra pažanga padaryta *muitynės* srityje, tačiau reikia geriau derinti teisės aktus ir didinti administracinius gebėjimus. Vis dar reikia parengti muitinės strategijas, pirmiausia susijusias su žmoniškųjų išteklių valdymu, mokymu ir informacinėmis technologijomis. *Mokesčių* srityje priimtas naujas akcizų įstatymas fiskaliniam tvarumui padidinti.

Konkurencijos srityje Bosnija ir Hercegovina padarė vidutinę pažangą sprendžiant antimonopolinės politikos klausimus. Valstybės pagalbos srityje nepadaryta jokios realios pažangos. Vis dar nepriimti atitinkami valstybės pagalbos teisės aktai ir neįkurta nepriklausomai veikianti valstybės pagalbos institucija. Reikia toliau stengtis užtikrinti tinkamą *viešųjų pirkimų* procedūrų įgyvendinimą visoje šalyje. Nors ratifikuotos papildomos tarptautinės konvencijos, pažanga, padaryta užtikrinant *intelektinės nuosavybės teises*,

nedidelė. Reikia užbaigti kurti šios srities teisinę sistemą ir toliau stiprinti vykdymo gebėjimus.

Menka pažanga padaryta *socialinės bei užimtumo politikos* ir visuomenės sveikatos politikos srityse. Socialinė bei užimtumo politika ir su ja susiję teisės aktai, taip pat visuomenės sveikatos teisės aktai tebėra labai nenuoseklūs. Didelė kliūtis kuriant būtinas koordinuojamas strategijas – skirtingų vyriausybės lygmenų bendradarbiavimo stoka.

Tam tikra pažanga padaryta siekiant Europos standartų *švietimo ir kultūros* srityje. Visų pirma Bosnija ir Hercegovina ratifikavo 2005 m. UNESCO konvenciją dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo. Švietimo ministrų konferencija padėjo užtikrinti pagrindinį keturiolikos kompetentingų šalies ministerijų koordinavimą. Tačiau autonominių vienetų ir kantonų lygmeniu teisės aktai nėra visiškai suderinti, o jų įgyvendinimas šalyje – netolygus. Reikia stiprinti įvairių švietimo įstaigų administracinius gebėjimus. *Mokslinių tyrimų* srityje Bosnija ir Hercegovina prisijungė prie EB septintosios bendrosios mokslinių tyrimų ir plėtros programos, tačiau vis dar reikia didelių pastangų nacionalinio lygmens mokslinių tyrimų gebėjimams didinti.

Tęsiasi derybos dėl stojimo į *PPO*, tačiau procesas kol kas neužbaigtas.

Bosnija ir Hercegovina padarė nedidelę pažangą siekdama Europos standartų keliose **sektorių politikos** srityse.

Menka pažanga padaryta *pramonės* srityje. Vis dar nesukurta išsami pramonės politika. Priimta *mažųjų ir vidutinių įmonių (MVI)* visos šalies strateginė sistema. Dabar ją reikia įgyvendinti.

Tam tikra pažanga padaryta *žemės ūkio ir žuvininkystės* srityje. Priimta žemės ūkio ir kaimo plėtros suderinimo strateginė sistema. Tačiau valstybės lygmens įstatymas dėl žemės ūkio, maisto ir kaimo plėtros įgyvendinamas lėtai. Jokios pažangos nepadaryta steigiant valstybės lygmens žemės ūkio ministeriją, kompetencija žemės ūkio srityje tebeprisklaido autonominiams vienetams. Nedidelė pažanga padaryta maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politikos srityse. Problemos vis dar neišspręstos dėl nepakankamų žmoniškųjų bei finansinių išteklių ir silpnos valstybės bei autonominių vienetų tarnybų koordinavimo.

Bosnija ir Hercegovina tebevykdo pirmuosius parengiamuosius darbus *aplinkos* srityje. Per ataskaitinį laikotarpį pastebimos pažangos nėra. Vis dar nepriimtas valstybės lygmens aplinkos įstatymas visos šalies suderintai aplinkosaugos sistemai sukurti, neįsteigta valstybės lygmens aplinkos tarnyba.

Bosnija ir Hercegovina padarė tam tikrą pažangą *transporto* sektoriuje. Tam tikrų pokyčių įvyko transeuropinių transporto tinklų ir tranzito eismo srityse, tačiau kelių, geležinkelių ir vidaus vandens kelių sektoriuose pažanga gana nedidelė. Bosnija ir Hercegovina tapo visateise Jungtinės aviacijos administracijos (*angl.* JAA) nare. Reikia toliau stengtis, kad Susitarimas dėl Europos bendrosios aviacijos erdvės (*angl.* ECAA) būtų taikomas nuosekliai. Reikia toliau imtis veiksmų, kad būtų baigtas institucinės struktūros pertvarkymas ir užtikrintos tinkamos rinkos atvėrimo visų rūšių transportui sąlygos.

Jokios pažangos nepadaryta *energetikos* srityje. Kaip Energijos bendrijos steigimo sutarties šalis, Bosnija ir Hercegovina turi įgyvendinti tam tikrus ES teisės aktus, bet ji gerokai atsilieka keliose su energetika susijusiose srityse. Ypač delsiama įgyvendinti reformas dujų sektoriuje. Elektros energijos sektoriaus vystymąsi neigiamai veikia įvairūs veiksniai.

Nacionalinė perdavimo bendrovė (TRANSCO) negalėjo tinkamai dirbti dėl politinio kišimosi ir prasto valdymo. Neparengta išsami energetikos strategija. Ekstremaliosios situacijos atveju turimos energijos atsargos labai nedidelės.

Informacinės visuomenės ir žiniasklaidos srityje padaryta labai menka pažanga. Bosnija ir Hercegovina dar nebaigė derinti visuomeninio transliavimo teisinės sistemos ir delsė įgyvendinti visuomeninio transliavimo sistemos reformą. Ryšių reguliavimo institucijos (RRI) nepriklausomumas tebėra gerokai mažesnis, nes nėra tinkamai paskirto generalinio direktoriaus ir tarybos. Tebėra RRI nepriklausomumo problemų.

Nedidelė pažanga padaryta *finansų kontrolės* srityje. Valstybės lygmens ir autonominių vienetų politikos dokumentai parengti, bet vis dar nepriimti. Reikia labiau stengtis gerinti viešąją vidaus finansų kontrolę ir geriau įgyvendinti audito ataskaitų rekomendacijas.

Tam tikra techninė pažanga padaryta *statistikos* srityje. Tačiau valstybės lygmens ir autonominių vienetų lygmens statistikos institucijos šalyje toliau bendradarbiauja nepakankamai. Reikia gerinti statistikos rengimą ir jos kokybę, visų pirma dėmesį sutelkiant į nacionalines sąskaitas ir pagrindinių sektorių, kaip antai prekybos, verslo ir žemės ūkio, statistiką. Todėl 2011 m. gyventojų surašymas yra labai svarbus.

Papildoma pažanga padaryta *teisingumo, laisvės ir saugumo* srityje. Bendradarbiaujant dėl vizų režimo liberalizavimo imtasi veiksmų visiems orientaciniams tikslams, kurie nustatyti vizų režimo liberalizavimo veiksmų plane, įgyvendinti, pradėtos pagrindinės teisingumo, laisvės ir saugumo srities reformos. Pažanga toliau buvo daroma vizų politikos srityje. Priimti įgyvendinamieji teisės aktai, kuriais nustatomos Šengeno *acquis* nurodytos vizų išdavimo procedūros. Prasidėjo naujų biometrinių pasų bandymo etapas. Įkurta nauja speciali įstaiga saugiam ir efektyviam asmens tapatybės dokumentų sistemos valdymui užtikrinti. Tačiau reikia toliau stengtis suderinti teisės aktus su Europos standartais. Readmisijos susitarimas su EB toliau buvo įgyvendinamas sklandžiai.

Tam tikrų konkrečių veiksmų imtasi *sienu valdymo, prieglobsčio ir migracijos* srityse. Priimta nacionalinė prieglobsčio ir migracijos strategija, sukurtas Bosnijos ir Hercegovinos migracijos modelis. Įgyvendinama naujoji integruoto sienų valdymo strategija, imtasi iniciatyvų bendradarbiavimo su kaimyninėmis šalimis srityje. Vis dėlto reikia aiškiau nustatyti, kaip paskirstoma atsakomybė sienos perėjimo punktuose ir vykdomas etatų valdymas.

Tam tikra papildoma pažanga padaryta *pinigų plovimo* prevencijos srityje. Priimtas naujas pinigų plovimo prevencijos įstatymas, toliau bendradarbiauta tarptautiniu lygmeniu. Priimti kovos su pinigų plovimu ir pinigų plovimo prevencijos nacionalinė strategija ir veiksmų planas. Vis dar reikia suderinti šalies teisės aktus tiek šalies viduje, tiek su tarptautinėmis konvencijomis. Turto konfiskavimo teisės aktai neatitinka tarptautinių standartų, be to, jie nėra suderinti ir šalies viduje.

Tam tikrų teigiamų veiksmų imtasi kovojant su *narkotikais*. Priimti nacionalinė strategija dėl neteisėtų narkotikų ir atitinkamas veiksmų planas. Pradėjo veikti Narkotinių medžiagų komisija. Vis dėlto prekyba narkotikais tebėra didelė problema, kuriai spręsti reikia nuolatinių pastangų.

Menka pažanga padaryta *policijos* veiklos srityje ir įgyvendinant policijos reformą, kuri yra svarbus Europos partnerystės prioritetas. 2008 m. priimti teisės aktai įgyvendinami lėtai, veikia ne visos šiuose teisės aktuose numatytos valstybės lygmens įstaigos. Dėl Bosnijos ir Hercegovinos policijos pajėgų susiskaidymo mažėja veiksmingumas ir prastėja rezultatai.

Remiant ES policijos misijai (ESPM) Bosnija ir Hercegovina ėmėsi tam tikrų iniciatyvų kovos su *organizuotu nusikalstamumu* srityje, kuri vis dėlto tebekelia didelį susirūpinimą ir neigiamai veikia teisinę valstybę ir verslo aplinką. Priimta nauja strateginė ir teisinė kovos su *organizuotu nusikalstamu* sistema, tačiau reikia gerinti nusikalstamų organizacijų baudžiamąjį persekiojimą. Bosnija ir Hercegovina įgyvendina 2008–2012 m. nacionalinį kovos su *prekyba žmonėmis* veiksmų planą. Tačiau reikia siekti geresnių rezultatų vykdant baudžiamąjį persekiojimą ir skiriant bausmes. Todėl svarbu priimti ir įgyvendinti atitinkamą liudytojų apsaugos įstatymą. Duomenų apsaugos srityje pradėjo veikti valstybinė duomenų apsaugos įstaiga, tačiau joje vis dar trūksta darbuotojų, o jos veiklą reikia gerinti.

Kroatija

Kroatija toliau siekia **politinių kriterijų** atitikties. Pažanga padaryta daugelyje sričių, aktyviau veiksmų imtasi teisinės valstybės srityje. Tačiau reikia tęsti reformas, visų pirma teismų ir administravimo, kovos su korupcija, mažumų teisių ir pabėgėlių grįžimo srityse. Pasiekta dauguma stojimo partnerystės prioritetų.

Dar labiau sustiprėjo **demokratija ir teisinė valstybė**. *Vyriausybė* ir *parlamentas* iš esmės dirbo gerai. Tačiau svarbu smarkiai pagerinti teismų sistemą, viešąjį administravimą, aktyviau kovoti su korupcija, kad būtų sukurtas tvirtas pagrindas visapusiškai įgyvendinti *acquis*. Reikia tęsti policijos reformą, įskaitant pagrindinių postų depolitizavimą ir profesionalumo gerinimą.

Tam tikra pažanga padaryta vykdant *viešojo administravimo* reformą. Priimtas naujas įstatymas dėl bendrųjų administracinių procedūrų. Sukurtas naujas administravimo ministro postas. Toliau gerėjo įkurtos Administravimo ministerijos (pirmiau – Centrinė valstybės administracijos įstaiga) gebėjimai, taikomos mokymo priemonės. Tačiau tebėra didelių administracinių procedūrų trūkumų, dar nepradėtas įgyvendinti naujasis įstatymas dėl bendrųjų administracinių procedūrų. Valstybės tarnyba toliau negali tinkamai veikti dėl daugybės trūkumų: politizacijos, mažų atlyginimų ir prasto žmogiškųjų išteklių valdymo. Be to, finansų krizės poveikiui sušvelninti buvo sumažinti valstybės tarnautojų atlyginimai ir sustabdytas darbuotojų priėmimas. Viešojo administravimo sektoriuje reikia įtvirtinti kovos su korupcija priemones ir etikos principus, taip pat gerinti skirtingų viešųjų suinteresuotųjų šalių bendradarbiavimą. Vis dar reikia sukurti profesionalią, nuopelnais grindžiamą, atskaitingą ir skaidrią valstybės tarnybą.

Toliau buvo įgyvendinama *teismų reformos* strategija, priimta daug naujų teisės aktų. Sustiprintas Teisingumo ministerijos Strateginio vystymosi direktoratas. Įvesta nauja teismų sistemos stažuotojų atrankos tvarka. Toliau buvo mažinamas susikaupusių neišnagrinėtų bylų skaičius. Imtasi veiksmų teismų tinklui optimizuoti. Toliau plečiamos profesinio mokymo programos. Mažinamas etninis priešiškas karo nusikaltimų bylose. Iš dalies išspręstas per paskutinį XX-ojo amžiaus dešimtmetį priimtų sprendimų *in absentia* klausimas.

Tačiau tebėra teisėjų ir prokurorų atrankos procedūros trūkumų. Teismuose tebėra labai daug susikaupusių neišspręstų bylų, teisminės procedūros vis dar trunka pernelyg ilgai. Tebėra problemų, susijusių su teismo sprendimų vykdymu. Teismų optimizavimo procesas dar tik pradėtas. Reformos priemonių stebėseną vis dar vykdoma netinkamai. Be to, reikia siekti gerinti bylų valdymą ir didinti teismų sistemos atskaitomybę, nepriklausomumą, profesionalumą ir kompetenciją. Nebaudžiamumas už karo nusikaltimus tebėra problema, ypač tais atvejais, kai nusikaltimų aukos – etninei serbų grupei priklausantys asmenys. Daug nusikaltėlių lieka nenubausti. Bylų *in absentia* naujų peržiūros nuostatų įgyvendinimo

rezultatų kol kas nėra. Apskritai teismų sistemos reformos tebevyksta, tačiau konkretūs rezultatai pastebimi tik vėliau.

Tam tikra pažanga padaryta *kovos su korupcija* srityje. Toliau gerinta kovos su korupcija teisinė bazė, įskaitant su turto konfiskavimu susijusias nuostatas. Pradėjo veikti nacionalinė kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu policijos tarnyba. Keturiuose pagrindiniuose teismuose įkurti specialūs kovos su korupcija departamentai. Toliau veikia kovos su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu biuras, kuris pateikė kaltinimus ir užtikrino nuosprendžius kai kuriose svarbiose bylose (ypač Kroatijos privatizacijos fondo (Maestro) byloje). Jis taip pat pradėjo tirti galimą su buvusiu vyriausybės ministru susijusį aukšto lygio pareigūnų korupcijos atvejį. Tačiau korupcija tebėra paplitusi daugelyje sričių. Neseniai atnaujintas teisinės ir administracinės struktūros dar reikia išbandyti praktiškai. Nors bendras išnagrinėtų korupcijos bylų skaičius kol kas didėjo, faktinis baudžiamojo persekiojimo atvejų ir apkaltinamųjų nuosprendžių skaičius tebėra mažas. Aukšto lygio pareigūnų korupcijos atvejų ištiriama nedaug. Trūksta politinės atskaitomybės kultūros. Vis dar reikia toliau didinti kovos su korupcija valstybės įstaigų administracinius gebėjimus. Padaryta nedaug pažangos interesų konfliktų prevencijos srityje.

Tam tikra pažanga padaryta *žmogaus teisių ir mažumų apsaugos* srityje. Žmogaus teisių apsauga iš esmės užtikrinama, bet įgyvendinimo srityje tebėra tam tikrų svarbių problemų. Reikia toliau dėti pastangas mažumų teisių ir pabėgėlių grįžimo klausimams spręsti.

Pradėtas įgyvendinti teisinės pagalbos įstatymas. Tačiau *teisė kreiptis į teismą* suvaržyta dėl daugybės su įgyvendinimu susijusių problemų, pavyzdžiui, dėl prašymų teikimo procedūros sudėtingumo. Imtasi tolesnių veiksmų *kalėjimų sąlygoms* gerinti. Tačiau kalėjimuose nuolat trūksta darbuotojų ir vietų. Ombudsmenas vėl gavo keletą skundų dėl *netinkamo elgesio*, susijusio su neproporcingu policijos jėgos panaudojimu.

Kroatijos teisėje nustatyta *saviraiškos laisvė*, įskaitant žiniasklaidos laisvę ir pliuralizmą, iš esmės ji gerbiama. Tačiau padaugėjo grasinimų žurnalistams, tiriantiems korupcijos ir organizuoto nusikalstamumo atvejus. Redaktoriai bei žurnalistai tebepraneša apie netinkamo politinio spaudimo atvejus.

Sprendžiant *moterų ir vaikų teisių* klausimus pagerėjo šeiminio smurto bylų nagrinėjimas. Ombudsmenas prie to labai prisidėjo. Tačiau moterų padėtis darbo rinkoje tebėra sunki, o pagal lytį suskirstytų duomenų nėra, todėl sunku vykdyti lyčių lygybės teisės aktų stebėseną. Reikia sparčiau įgyvendinti su vaikų teisių apsauga susijusias priemones.

Svarbią veiklą vykdo naujoji neįgaliųjų ombudsmeno tarnyba. Viešosios įstaigos ir privačios įmonės reaguoja į jos rekomendacijas. Tačiau reikia toliau stengtis išspręsti *socialiai pažeidžiamų asmenų ir neįgaliųjų* klausimus. Reikia toliau siekti pažangos deinstitutionalizavimo srityje, įskaitant psichikos sveikatos ir neįgalių vaikų atvejus.

Neseniai pradėtas įgyvendinti naujasis *kovos su diskriminacija* įstatymas. Ombudsmenas pradėjo vykdyti naujus įgaliojimus. Tačiau naująjį įstatymą gali būti sunku tinkamai įgyvendinti dėl neseniai sumažinto biudžeto. Mažumų diskriminavimas tebėra didelė problema (žr. toliau). Apsauga nuo diskriminacijos ir su ja susijęs teisminis persekiojimas praktiškai dar neatitinka ES standartų.

Padaryta tam tikra pažanga sprendžiant *mažumų* klausimus. Viešai tebereiškiamas aukšto lygio pareigūnų išpareigojimas užtikrinti mažumų teises. Dėmesys toliau buvo skiriamas romų mažumai, visų pirma pagerėjo susijęs ikimokyklinis ugdymas. Vis dėlto mažumos vis

dar patiria daug sunkumų. Jos toliau susiduria su ypatingais sunkumais užimtumo srityje; tai susiję su mažu mažumų atstovų skaičiumi ne tik valstybės administracijoje, teismų sistemoje ir policijoje, bet viešajame sektoriuje apskritai. Reikia ryžtingiau įgyvendinti teises nuostatas bei programas ir užtikrinti tinkamą stebėseną. Kroatija turi skatinti toleranciją serbų mažumai ir imtis atitinkamų priemonių asmenims, kuriems gali kilti grėsmė, kurie gali būti diskriminuojami ir kurie gali patirti priešišumą ar smurtą, apsaugoti. Romų mažumai priklausančių asmenų gyvenimo sąlygos tebėra sunkios, sunkumų tebėra daugelyje sričių.

Tam tikra pažanga padaryta *pabėgėlių grįžimo* srityje. Pažanga padaryta siekiant vyriausybės nustatytų tikslų, susijusių su būsto suteikimu buvusiems savininko ir nuomininko teisių turėtojams, ir tam skiriama daug butų. Nors 2008 m. tikslas suteikti 1 400 gyvenamųjų patalpų vienetų dar nėra visiškai pasiektas, tačiau padaryta nemaža pažanga. Tačiau darbas siekiant 2009 m. tikslo vos pradėtas. Grįžtantiems pabėgėliams dar reikia skirti kelis tūkstančius būsto vienetų. Be to, vis dar neįvykdyti 8 000 būsto rekonstrukcijos prašymų. Netolygiai įgyvendinamas sprendimas dėl teisės į pensiją patvirtinimo. Reikia greičiau sudaryti reikiamas ekonomines ir socialines sąlygas ilgalaikiam pabėgėlių grįžimui užtikrinti. Kroatija turėtų užtikrinti, kad biudžeto mažinimas reaguojant į ekonomikos krizę nedarytų neigiamo poveikio sprendžiant pabėgėlių grįžimo klausimus.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityje toliau bendradarbiaujama su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiamai Jugoslavijai (TBTBJ). Tačiau dar neišspręstos problemos, susijusios su TBTBJ galimybe susipažinti su svarbiais Kroatijoje esančiais dokumentais. Kroatija turi užtikrinti, kad būtų imtasi visų būtinų veiksmų šiam klausimui išspręsti.

Kroatija toliau aktyviai dalyvavo regioninėse iniciatyvose, įskaitant Pietryčių Europos bendradarbiavimo procesą (PEBP), Regioninio bendradarbiavimo tarybą (RBT) ir Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimą (VELPS). Pažanga padaryta siekiant išspręsti dvišalį Kroatijos ir Juodkalnijos sienos klausimą. Abi šalys bendradarbiavo rengdamos kreipimosi į Tarptautinį teisingumo teismą dokumentus dėl sienos nustatymo Prevlakoje. Tačiau reikia imtis tolesnių veiksmų siekiant išspręsti įvairius likusius dvišalius klausimus, ypač susijusius su sienomis. Reikia aktyviau plėtoti bendradarbiavimą ir gerus kaimyninius santykius. Kroatija, kartu su savo kaimynėmis, turėtų išspręsti regioninę nebaudžiamumo problemą, be kita ko, imdamosi veiksmų dėl karo nusikaltimams skirtų ekstradicijos susitarimų. Dėl neišspręsto sienos klausimo pablogėjo santykiai su Slovėnija. Dėl abiejų šalių sienos klausimo buvo stabdomos stojimo derybos – iki 2009 m. spalio mėn. nebuvo galima pradėti arba užbaigti derybų dėl nemažos dalies skyrių, nors techniškai jie jau buvo suderinti anksčiau. Komisija tarpininkavo sprendžiant šį ginčą. Per šešis mėnesius Komisija, remiama trijų pirmininkaujančių valstybių narių, labai daug nuveikė, abi šalys 2009 m. rugsėjo mėn. pasiekė politinį susitarimą. Komisija džiaugiasi dabartine pažanga, dėl kurios per stojimo konferenciją spalio mėn. buvo galima pradėti arba preliminariai užbaigti derybas dėl nemažos dalies skyrių.

Kroatijos **ekonomiką** vis labiau veikė pasaulinė ekonomikos krizė. 2009 m. pradžioje šalis patyrė nuosmukį, padidėjo nedarbo lygis. Dėl apdairios pinigų politikos pavyko išlaikyti makroekonominį stabilumą. Imtasi tam tikrų veiksmų biudžeto balansui atkurti, tačiau fiskalinis deficitas gerokai padidėjo. Bankų sektorius išliko patikimas ir atsparus krizei. Pagrindiniai ekonomikos trūkumai – didelė užsienio skola ir dideli trumpalaikiai skolų grąžinimo įsipareigojimai. Ekonomikos restruktūrizavimo ir privatizacijos procesas vyko lėtai, šiek tiek pagerėjo verslo aplinka.

Pagal **ekonominius kriterijus** Kroatija yra veikiančios rinkos ekonomikos šalis. Ji turėtų būti pajėgi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje, jei toliau ryžtingai įgyvendins išsamią reformų programą, kad sumažintų struktūrinius trūkumus.

Makroekonominės politikos priemonės krizės padariniams įveikti iš esmės buvo tinkamos. Visų pirma finansinis stabilumas sėkmingai išlaikytas imantis, be kita ko, pinigų politikos priemonių, kuriomis keičiant reguliavimą daugiausia siekta mažinti užsienio valiutų likvidumo apribojimus. Reaguojant į blogėjančią fiskalinę padėtį keletą kartų peržiūrint biudžetą priimtos tam tikros priemonės išlaidoms koreguoti ir mažėjančioms įplaukoms kompensuoti. Patobulinti teisės aktai strateginiam ir daugiamečiam biudžeto planavimui ir ataskaitų teikimui reguliuoti. Priimtas sveikatos sektoriaus reformos įstatymas finansinei sveikatos sektoriaus padėčiai pagerinti. Sumažintas išorės disbalansas, išlaikytas valiutos kurso stabilumas, pažabotas infliacijos augimas. Bankų sektorius išliko atsparus sukrėtimams, sumažėjo kreditų augimas. Kroatijos ekonomika gerai integruota į ES ekonomiką.

Tačiau vyriausybės ekonominei politikai kartais trūko aiškių vidutinės trukmės laikotarpio orientyrų. Vyriausybės ir centrinio banko, taip pat vyriausybės įstaigų tarpusavio politikos koordinavimas kartais yra menkas. Iš esmės struktūrinės reformos vykdytos lėtai, visų pirma pertvarkant nuostolingai veikiančias bendroves. Darbo rinką neigiamai veikia žemas užimtumo ir darbo jėgos aktyvumo lygis, kuris per krizę dar labiau sumažėjo. Tik nedidelė pažanga padaryta vykdant reformas darbo rinkos suvaržymams pašalinti. Didelė išlaidų didėjimo ir tolesnio įplaukų mažėjimo rizika per krizę pasitvirtino. Gerokai padidėjo fiskalinis deficitas. Delsta imtis politikos priemonių – tai reiškia, kad biudžeto planavimo procese yra trūkumų. Be to, menka pažanga padaryta siekiant didinti valstybės išlaidų veiksmingumą. Socialiniai pervedimai tebėra dideli ir prastai orientuoti, daug viešųjų ir valstybei priklausančių bendrovių toliau gavo valstybės paramą subsidijomis ir garantijomis. Todėl pagrindinis uždavinys tebėra parengti patikimą fiskalinės politikos strategiją, kuria būtų siekiama sumažinti biudžeto suvaržymus ir padidinti valstybės išlaidų veiksmingumą. Pažanga toliau buvo daroma siekiant supaprastinti įmonių registravimo procedūras, tačiau investavimo sąlygas toliau neigiamai veikė didelė reguliavimo našta ir dideli parafiskaliniai mokesčiai.

Kroatija sustiprino savo **gebėjimus priimti narystės įsipareigojimus**. Pasirengimo darbai siekiant atitikti ES reikalavimus buvo vykdomi toliau, daugelyje sektorių nemažai teisės aktų suderinta su ES taisyklėmis. Nemaža pažanga padaryta daugelyje sričių, daugiausia derinant teisės aktus, tačiau taip pat didinant administracinius gebėjimus. Tačiau ateityje reikės daugiau pastangų, visų pirma toliau stiprinant administracines struktūras ir reikalingus gebėjimus, kad būtų galima tinkamai įgyvendinti *acquis*. Be to, reikia atidžiai stebėti padėtį ir užtikrinti, kad biudžeto mažinimas, būtinas ekonominio nuosmukio sąlygomis, pernelyg nepaveiktų ES narystės parengiamųjų darbų.

Nemaža pažanga padaryta *laisvo prekių judėjimo* srityje. Suderinta nemažai teisės aktų, tačiau trūksta tam tikrų elementų, visų pirma atitikties vertinimo, metrologijos ir rinkos priežiūros srityse. Reikia toliau stengtis visiškai suderinti teisės aktus su *acquis* ir didinti reikalingus gebėjimus jiems įgyvendinti. Nemaža pažanga padaryta *laisvo darbuotojų judėjimo* srityje. Suderinta pakankamai teisės aktų. Tačiau reikia toliau dėti pastangas, kad būtų didinami administraciniai gebėjimai, visų pirma skirti socialinės apsaugos sistemoms koordinuoti.

Tam tikra pažanga padaryta *įsisteigimo teisės ir laisvės teikti paslaugas* srityje. Apskritai su *acquis* suderinta pakankamai teisės aktų. Tačiau teisės aktus reikia toliau derinti. Be to, reikia didinti administracinius gebėjimus.

Tam tikra pažanga padaryta laisvo kapitalo judėjimo srityje, ypač liberalizuojant nekilnojamojo turto rinką ir keičiant kovos su pinigų plovimu teisės aktus. Apskritai pasiektas pakankamas teisės aktų suderinimo lygis. Reikės imtis tolesnių veiksmų, ypač įgyvendinant ir vykdant kovos su pinigų plovimu teisės aktus, užbaigiant kapitalo judėjimo liberalizavimo procesą ir derinant teisės aktus su mokėjimo paslaugų *acquis*.

Nemaža pažanga padaryta *viešųjų pirkimų* srityje, visų pirma kuriant būtiną institucinę sistemą. Apskritai vykdant parengiamuosius darbus pasiekta gerų rezultatų. Tačiau vis dar reikia visiškai suderinti teisės aktus ir toliau didinti visų viešųjų pirkimų sistemos lygmenų administracinius gebėjimus, kad būtų galima visų pirma veiksmingai kovoti su korupcija, pažeidimais ir galimu politiniu kišimusi.

Tam tikra pažanga padaryta *bendrovių teisės* srityje. Derinimas su *acquis* vykdomas tinkamai. Audito srityje dar daug ką reikia padaryti įgyvendinant naujas teisės nuostatas ir stiprinant administracinius gebėjimus. *Intelektinės nuosavybės teisės* srityje padaryta pažanga, susijusi su teisės aktų derinimu ir administraciniais gebėjimais. Su *acquis* suderinta labai daug teisės aktų. Reikia geriau informuoti visuomenę apie intelektinės nuosavybės teises ir daugiau dėmesio skirti vis dažniau su intelektinės nuosavybės teisėmis susijusiuose nusikaltimuose dalyvaujančioms organizuoto nusikalstamumo grupuotėms.

Didelė pažanga padaryta *konkurencijos politikos* srityje, visų pirma priimtas konkurencijos įstatymas ir paskelbti konkursai dėl sunkumų patiriančių laivų statyklų, kuriais siekiama jas privatizuoti ir pertvarkyti. Apskritai pasiektas pakankamas teisės aktų suderinimo lygis. Tačiau laivų statyklų pertvarkymui užbaigti reikia nuolatinių pastangų. Reikia gerinti konkurencijos įstaigos kovos su karteliais teisės aktų vykdymo rezultatus, suderinti Kroatijos transliavimo įstatymą, taip pat imtis veiksmų dėl plieno sektoriaus.

Didelė pažanga padaryta *finansinių paslaugų* srityje. Derinant teisės aktus pasiekta labai gerų rezultatų, tačiau įgyvendinimo srityje reikia imtis tolesnių veiksmų. Reikia stengtis dar labiau sustiprinti priežiūros institucijos gebėjimus vykdyti priežiūros funkciją ir gerinti jos konsultacinio pobūdžio bendradarbiavimą su finansų sektoriumi.

Nemaža pažanga padaryta *informacinės visuomenės ir žiniasklaidos* srityje. Suderinta nemažai teisės aktų. Reikia toliau stengtis stiprinti nacionalinių reguliavimo institucijų gebėjimus tinkamai įgyvendinti teisinę sistemą, taip pat vykdyti elektroninių ryšių rinkos liberalizavimą.

Žemės ūkio ir kaimo plėtros srityje padaryta pažanga, visų pirma susijusi su žemės ūkio duomenų rinkimu ir tvarkymu. Apskritai vykdant parengiamuosius darbus pasiekta gana gerų rezultatų. Tačiau vis dar reikia įdėti daug pastangų, kad būtų įkurta mokėjimų agentūra ir įdiegta integruota administravimo ir kontrolės sistema ir žemės sklypų identifikavimo sistema. Rengiantis sklandžiam perėjimui prie bendrosios žemės ūkio politikos (BŽŪP) svarbu toliau derinti paramos schemas su BŽŪP. Kaimo plėtros srityje reikia didinti ES pasirengimo narystei lėšų įsisavinimo gebėjimus.

Nemaža pažanga padaryta *maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politikos* srityse, visų pirma įgyvendinant naujus teisės aktus. Apskritai vykdant parengiamuosius darbus pasiekta gerų rezultatų. Reikia toliau stengtis perkelti ir įgyvendinti visus *acquis*, visų pirma susijusius su nacionalinės gyvūninės kilmės produktų įmonių modernizavimo programos įgyvendinimu ir būtinų administracinių ir kontrolės gebėjimų užtikrinimu.

Kroatija padarė nemažą pažangą *žuvininkystės* srityje. Apskritai vykdant parengiamuosius darbus pasiekta labai gerų rezultatų. Kroatijai reikės aktyviau imtis veiksmų, kad pašalintų likusias spragas laivyno valdymo, tikrinimo ir kontrolės, struktūrinių veiksmų ir valstybės pagalbos srityse.

Tam tikra pažanga padaryta *transporto* srityje. Apskritai suderinta pakankamai teisės aktų. Reikia toliau gerinti jūrų transporto sektoriaus, Civilinės aviacijos agentūros (visų pirma jos veiklos aviacijos saugai užtikrinti) ir geležinkelių transporto reguliavimo institucijos administracinius gebėjimus. Reikia toliau derinti teisės aktus, visų pirma aviacijos ir jūrų kabotažo sektoriuose. Nemaža pažanga padaryta *energetikos* skyriaus srityse. Su *acquis* suderinta labai daug teisės aktų. Vis dar reikia stengtis didinti administracinius gebėjimus, gerinti elektros energijos ir dujų rinkos veikimą ir siekti su atsinaujinančia energija susijusių tikslų.

Nemaža pažanga padaryta *mokesčių* srityje, ypač derinant teisės aktus. Panaikintas diskriminacinis cigarečių akcizo mokestis, su tiesioginiu apmokestinimu, akcizo mokesčiu ir PVM susiję teisės aktai toliau derinti su ES *acquis*. Vis dėlto Kroatija vis dar turi stengtis toliau derinti savo teisės aktus, ypač susijusius su PVM. Reikia toliau stengtis stiprinti administracinius gebėjimus, įskaitant IT sujungiamumą.

Didelė pažanga padaryta *ekonominės ir pinigų politikos* srityje. Apskritai su *acquis* suderinta labai daug šios srities teisės aktų. Reikia užbaigti darbus, susijusius su centrinio banko nepriklausomumo įtvirtinimu Kroatijos teisės aktuose. Reikia toliau imtis veiksmų sprendžiant politikos koordinavimo klausimus.

Didelė pažanga padaryta *statistikos* srityje. Suderinta nemažai teisės aktų. Tačiau reikia toliau siekti, kad Kroatijos statistika atitiktų ES reikalavimus.

Nemaža pažanga padaryta *socialinės politikos ir užimtumo* srityse. Suderinta nemažai teisės aktų, tačiau tebėra tam tikrų spragų, ypač darbo teisės srityje. Reikia toliau dėti pastangas, kad rengiantis narystei laiku būtų stiprinami administraciniai gebėjimai tinkamam įgyvendinimui ir vykdymui užtikrinti.

Tam tikra pažanga padaryta *įmonių ir pramonės politikos* srityje. Apskritai su *acquis* suderinta labai daug su šiuo skyriumi susijusių teisės aktų. Tačiau reikia toliau siekti, kad būtų praktiškai pradėtas vykdyti naujų teisės aktų poveikio reguliavimui vertinimas ir pagerintos MVĮ sąlygos.

Nemaža pažanga padaryta vystant transporto ir energetikos tinklus pagal *transeuropinių tinklų* (transporto ir energetikos tinklų) modelį ir tikslus. Apskritai su *acquis* suderinta labai daug teisės aktų.

Tam tikra pažanga padaryta *regioninės politikos* srityje, ypač rengiantis įgyvendinti tuos Pasirengimo narystei pagalbos priemonės (PNPP) komponentus, kurie yra struktūrinių fondų pirmtakai. Apskritai Kroatija iš dalies suderino savo teisės aktus su *acquis*. Reikia toliau siekti, kad būtų įvykdyti Bendrijos sanglaudos politikos reguliavimo ir veiklos reikalavimai. Be to, Kroatija turi ne tik didinti administracinius gebėjimus ir pasirengti įgyvendinti projektus, bet ir toliau stiprinti finansų valdymo ir kontrolės gebėjimus.

Kroatija padarė tam tikrą pažangą *teismų sistemos ir pagrindinių teisių* srityje. Tėstos teismų sistemos reformos, tačiau tebėra didelių problemų, visų pirma susijusių su teismų sistemos nepriklausomumu ir veiksmingumu. Pirminių rezultatų pasiekta vykdant kovos su korupcija

veiksmus, tačiau korupcija tebėra paplitusi daugelyje sričių ir priemonių (ypač kovojant su politine korupcija) imamas nepakankamai aktyviai. Teisinės nuostatos dėl pagrindinių teisių iš esmės yra tinkamos, tačiau nepaisant tam tikros pažangos, tebėra keletas didelių įgyvendinimo problemų, visų pirma susijusių su mažumomis. Reikia ypač atidžiai stebėti padėtį, susijusią su saviraiškos laisve ir grasinimais žurnalistams.

Kroatija padarė tam tikrą pažangą *teisingumo, laisvės ir saugumo* skyriaus srityse, visų pirma sprendama kovos su narkotikais bei prekyba žmonėmis ir išorės sienų valdymo klausimus. Tačiau Kroatija turi aktyviau imtis veiksmų, kad užtikrintų, jog įstojusi į ES ji atitiks jos reikalavimus; visų pirma ji turi didinti administracinius gebėjimus, kovoti su organizuotu nusikalstamumu, vystyti infrastruktūrą, įrangą ir išteklius išorės sienai veiksmingai valdyti.

Nemaža pažanga padaryta *mokslo bei mokslinių tyrimų* srityje, vykdamas parengiamuosius darbus pasiekta labai gerų rezultatų. Tačiau Kroatija vis dar turi imtis veiksmų, kad galėtų prisijungti prie Europos mokslinių tyrimų erdvės ir visapusiškai joje dalyvauti.

Nemaža pažanga padaryta *švietimo ir kultūros* srityje. Suderinta nemažai teisės aktų. Kroatija turi toliau dėti pastangas, kad pasirengtų valdyti Mokymosi visą gyvenimą programą ir programą „Veiklus jaunimas“. Be to, reikia skirti deramą dėmesį suaugusiųjų švietimui.

Nemaža pažanga padaryta *aplinkos* srityje, visų pirma sprendžiant oro kokybės, pramoninės taršos kontrolės ir rizikos valdymo, taip pat klimato kaitos klausimus. Apskritai parengiamuosius darbus Kroatija vykdo sėkmingai. Tačiau vis dar reikia didelių pastangų derinant vandens sektoriaus ir gamtos apsaugos teisės aktus su *acquis*. Reikia geriau įgyvendinti horizontaliuosius *acquis*, visų pirma dėl strateginio poveikio aplinkai vertinimo ir teisės kreiptis į teismą aplinkosaugos klausimais. Reikia toliau stiprinti administracinius gebėjimus tiek nacionaliniu, tiek vietos lygmenimis.

Nemaža pažanga padaryta *vartotojų ir sveikatos apsaugos* srityje. Suderinta nemažai teisės aktų. Tačiau reikia toliau stengtis stiprinti administracinius gebėjimus.

Kroatija padarė nemažą pažangą *mutų sąjungos* srityje ir su *acquis* suderino nemažai šios srities teisės aktų. Kroatija padidino administracinius gebėjimus, IT sujungiamumą ir pradėjo įgyvendinti nuoseklią mutinės kovos su korupcija politiką. Reikia toliau stengtis suderinti likusių sričių teisės aktus, įgyvendinti kovos su korupcija strategiją ir didinti IT sujungiamumą.

Kroatija padarė tam tikrą pažangą *išorės santykių* srityje. ES bendrosios prekybos politikos parengiamieji darbai vykdomi tinkamai. Tačiau Kroatija, imdamasi priemonių prekybai apsaugoti, turėtų laikytis tarptautinių įsipareigojimų. Vis dar reikia imtis veiksmų vystymosi politikos ir humanitarinės pagalbos srityse.

Kroatija padarė nemažą pažangą ir suderino nemažai teisės aktų *užsienio, saugumo ir gynybos politikos* srityje. Kroatija toliau dalyvauja keliose ES Europos saugumo ir gynybos politikos (ESGP) misijose. Dabar Kroatija turi sustiprinti ginklų kontrolės įgyvendinimą ir vykdymą, įskaitant su ginklais susijusios informacijos skaidrumą, toliau gerinti gebėjimus, kad galėtų visapusiškai įgyvendinti bendrą užsienio ir saugumo politiką (BUSP) ir Europos saugumo ir gynybos politiką (ESGP).

Pažanga padaryta finansų kontrolės srityje. Reikia toliau stengtis užtikrinti darnų visuotinės viešosios vidaus finansų kontrolės (VVFK) sistemos vystymąsi tiek centrinės, tiek vietos

valdžios lygmenimis. Valstybinės audito institucijos veiklos ir finansinį nepriklausomumą reikia įtvirtinti konstitucijoje.

Didinant institucinius gebėjimus nemaža pažanga padaryta *finansų ir biudžeto nuostatų* srityje. Apskritai Kroatija yra suderinusi nemažai teisės aktų, išskyrus cukraus mokesčių sritį. Reikia tęsti nuosavų išteklių taisyklių taikymo parengiamuosius darbus.

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija

2009 m. prezidento ir vietos rinkimai atitiko daugumą tarptautinių standartų ir laikytasi daugumos ESBO ir Demokratinių institucijų ir žmogaus teisių biuro (ODIHR) po ankstesnių rinkimų pateiktų rekomendacijų. Pagerėjo politinis dialogas: valdančioji koalicija stabili, politinė situacija palankesnė bendradarbiavimui, o parlamentas veiksmingesnis. Daug nuveikta įgyvendinant pagrindinius stojimo partnerystės prioritetus, susijusius su policijos reforma, teismų sistema, viešuoju administravimu ir korupcija. Tuo remdamasi ir atsižvelgdama į bendrą pažangą reformų srityje Komisija mano, kad šalis pakankamai atitinka **politinius kriterijus**.

Ohrido pagrindų susitarimo įgyvendinimas tebelieka svarbiausiu šalies **demokratijos ir teisinės valstybės** užtikrinimo būdu. Pažanga padaryta įgyvendinant kalbų, decentralizacijos ir teisingo atstovavimo įstatymus. Tuo remiantis reikia imtis tolesnių konstruktyvių veiksmų, kad būtų pasiekti susitarimo tikslai.

2009 m. prezidento ir vietos rinkimai surengti laikantis daugumos tarptautinių standartų. Rinkimai praėjo taikiai, politinė situacija buvo rami, o balsavimas vykdytas daug tinkamiau nei 2008 m. parlamento rinkimuose. Reikia panaikinti ESBO ir ODIHR nustatytus trūkumus. Pagerėjo politinis dialogas, kuris yra svarbus stojimo partnerystės prioritetas. Koalicinė *vyriausybė* buvo stabili. Nacionalinei Europos integracijos tarybai pirmininkauja pagrindinė opozicinė partija. *Parlamentas* veikia geriau, pirmiausia todėl, kad nustatytos naujos darbo tvarkos taisyklės ir priimtas parlamento įstatymas. Reikia ir toliau dėti pastangas, visų pirma siekiant sustiprinti parlamento vaidmenį.

Tam tikra pažanga padaryta vykdant *viešojo administravimo reformą*, įskaitant valstybės tarnybos reformą, kuri yra svarbus stojimo partnerystės prioritetas. Rugsėjo mėn. priėmus valstybės tarnybos įstatymo pataisas sustiprintos nuostatos, kuriomis siekiama užtikrinti nuopelnais paremtą valstybės tarnautojų įdarbinimą ir paaugštinimą. Būtina imtis tolesnių veiksmų siekiant užtikrinti viešojo administravimo skaidrumą, profesionalumą ir nepriklausomumą. Būtina užtikrinti, kad nuostatų ir įstatymų būtų laikomasi praktiškai. Toliau daroma pažanga vykdant policijos reformą, kuri yra svarbus stojimo partnerystės prioritetas. Nauja vietos ir regionų lygmens vadovų sistema veikia tinkamai, valdymas pagerėjo, o vidaus reikalų įstatymu policijos tarnyboje sukurta karjeros sistema. Policijos pareigūnams uždrausta eiti pareigas politinėse partijose.

Tolesnė pažanga padaryta *teismų reformos* srityje, kuri yra svarbus stojimo partnerystės prioritetas. Įdarbinti pirmieji Teisėjų ir prokurorų akademijos absolventai, šiuo metu įdarbinami ir dirbti pradeda naujų teismų ir teismų institucijų darbuotojai, be to, gerokai padidintas biudžetas. Reikia toliau stengtis užtikrinti teismų sistemos nepriklausomumą ir nešališkumą, pirmiausia įgyvendinant su įdarbinimu ir paaugštinimu susijusias nuostatas.

Akivaizdi pažanga padaryta stiprinant ir įgyvendinant *kovos su korupcija* programą, kuri yra svarbus stojimo partnerystės prioritetas. Siekiant padidinti skaidrumą, pataisytas rinkimų kodeksas ir politinių partijų finansavimo įstatymas, pareikšti kaltinimai ir priimti

apkaltinamieji nuosprendžiai dar keliose aukšto lygio pareigūnų bylose ir pagerėjo teisėsaugos institucijų bendradarbiavimas. Vis dėlto korupcija tebėra paplitusi ir daugelyje sričių tai vis dar didelė problema. Reikia dirbti toliau, visų pirma įgyvendinant teisinę sistemą.

Žmogaus teisių ir mažumų apsaugos teisinė ir institucinė sistema iš esmės sukurta. Vis dėlto reikia veikti toliau siekiant pagerinti įgyvendinimą tam tikrose srityse.

Kaltinimų dėl *netinkamo* policijos *elgesio* gerokai sumažėjo panaikinus specialiuosius policijos skyrius, atlikus išsamius tyrimus ir pritaikius drausmines priemones. Tačiau nepriklausomas išorės mechanizmas, kuriuo būtų galima stebėti netinkamo policijos elgesio atvejus, atsižvelgiant į EŽTT praktiką, dar nesukurtas. Nors esminės *kalėjimų* infrastruktūros peržiūros veiksmų planas priimtas, vis dar nesiimta svarbių trumpalaikių priemonių panaikinti nežmoniškas ir žeminančias sąlygas. Dar nesukurtas profesionalus kalėjimų valdymas.

Bendra padėtis dėl *saviraiškos laisvės* yra patenkinama. Tačiau susirūpinimą tebekelia žiniasklaidai daroma politinė įtaka.

Moterų teisių srityje pradėta įgyvendinti strategiją prieš šeiminių smurtą. Tačiau reikia toliau stengtis stiprinti administracinius gebėjimus lyčių lygybės srityje. *Vaikų teisių* srityje padidėjo mokyklą lankančių vaikų skaičius; beveik visi pradinės mokyklos mokiniai toliau tęsia mokslus vidurinėje mokykloje. Birželio mėn. įsigaliojo nepilnamečių justicijos įstatymas.

Kultūrinių ir mažumų teisių srityje pasiekta tam tikra pažanga įgyvendinant teisingo atstovavimo strategiją pagal Ohrido pagrindų susitarimą – valstybės tarnautojų iš mažumoms priklausančių etninių bendruomenių dalis centriniu lygmeniu 2009 m. rugsėjo mėn. padidėjo iki 26 %. Parlamente pradėtas kalbų įstatymo, kuriuo numatomas platesnis albanų kalbos vartojimas, įgyvendinimo procesas. Įkurta speciali mažųjų bendruomenių teisių apsaugos institucija, bet ji dar neveikia.

Struga savivaldybės vidurinės mokyklos 2009–2010 m. mokslo metų pradžioje iš dalies atnaujino bendrą skirtingų etninių bendruomenių narių mokymą. Tačiau valdžios institucijoms reikia imtis tolesnių veiksmų ir skatinti šalies etninių bendruomenių integraciją, ypač švietimo srityje. Vis dar nepakankamai sprendžiami mažoms etninėms mažumoms susirūpinimą keliantys klausimai.

Romų klausimu pažanga nedidelė. Pagal 2005–2015 m. Romų integracijos dešimtmečio projektą vykdomi keturi veiksmų planai vis dar įgyvendinami labai lėtai, nors tam ir buvo skirta valstybės lėšų. Būtina gerokai sustiprinti romų ministro be portfelio kabineto ir už Romų strategijos įgyvendinimą atsakingo skyriaus administracinius gebėjimus. Romų gyvenimo sąlygos tebėra sudėtingos ir jie vis dar diskriminuojami.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityje Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija ir toliau visiškai bendradarbiavo su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiąjai Jugoslavijai (TBTBJ). Šalies teisinės sistemos institucijos šiuo metu nagrinėja keturias TBTBJ nacionalinėms institucijoms grąžintas bylas.

Kalbant apie Tarptautinį baudžiamąjį teismą, su JAV sudarytas dvišalis imuniteto susitarimas neatitinka ES bendrųjų pozicijų ir pagrindinių principų. Šalis turi laikytis ES pozicijos.

Šalis toliau aktyviai dalyvavo regioninio bendradarbiavimo iniciatyvose, įskaitant Pietryčių Europos bendradarbiavimo procesą (PEBP), Regioninio bendradarbiavimo tarybą (RBT) ir Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimą (VELPS).

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija iš esmės palaiko gerus santykius su šio regiono šalimis. Tačiau santykiams su Graikija ir toliau poveikį daro neišspręstas pavadinimo klausimas. Prižiūrint JT šalis pradėjo derybas dėl šio klausimo sprendimo. Reikėtų vengti veiksmų ir teiginių, kurie galėtų pakenkti geriems kaimyniniams santykiams. Būtina išsaugoti gerus kaimyninius santykius, įskaitant tarpusavyje suderinto ir abiem šalims priimtino pavadinimo klausimu, prižiūrint JT.

Dėl suprastėjusios tarptautinės aplinkos Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos **ekonomika** 2009 m. sulėtėjo ir šiek tiek sumažėjo. Infliacija gerokai sumažėjo, visų pirma dėl nukritusių tarptautinių energijos ir pagrindinių produktų kainų. Tam tikra pažanga pasiekta ir mažinant struktūrinį nedarbą bei darbo vietų kūrimo kliūtis. Tačiau didelį susirūpinimą tebekelia labai didelis nedarbas, ypač jaunų ir menkai išsilavinusių žmonių. Administravimo ir teisinės valstybės trūkumai tebedaro neigiamą poveikį verslo aplinkai.

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija padarė gerą pažangą **ekonominių kriterijų** atitikties srityje. Ji ir toliau artėjo prie tikslo – įtvirtinti veikiančią rinkos ekonomiką. Vidutinės trukmės laikotarpiu ji turėtų būti pajėgi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje, jeigu aktyviai įgyvendins reformų programą, skirtą dideliems struktūriniams trūkumams sumažinti.

Šalyje išlaikytas bendras sutarimas dėl svarbiausių ekonomikos politikos krypčių. Privatizavimas didžiąja dalimi baigtas. Iš esmės įvykdytas kainų ir prekybos liberalizavimas. Toliau gerintos patekimo į rinką ir registracijos sąlygos ir paprastinta reguliavimo sistema. Bankroto procedūros dar labiau sutrumpintos, o nuosavybė registruojama daug paprasčiau. Valdžios institucijos ėmėsi papildomų veiksmų struktūriniam nedarbui įveikti ir priemonių su darbo jėga susijusių mokesčių naštai sumažinti. Pagerėjo priežiūros ir reguliavimo institucijų finansinis nepriklausomumas. Finansinis tarpininkavimas šiek tiek sumažėjo, bet visas sektorius kol kas sėkmingai atlaikė tarptautinę finansų krizę. Imtasi veiksmų siekiant pagerinti žmogiškojo kapitalo kokybę.

Tačiau dėl rinkimų laikotarpio ir pasaulinės ekonomikos krizės bendra politinė padėtis pablogėjo. Suprastėjo viešųjų finansų kokybė, o labai išaugusios valstybės išlaidos, visų pirma pajamų pervedimo ir subsidijų bei pensijų srityse, gerokai viršijo infliacijos mastą. Tai turėjo įtakos dideliame išorės disbalansui, o dėl viešojo sektoriaus finansinių poreikių neliko lėšų privačioms investicijoms. Viešojo sektoriaus skola padidėjo, bet kol kas yra palyginti nedidelė. Dėl suprastėjusios tarptautinės aplinkos gerokai sumažėjo tiesioginių užsienio investicijų (TUI) srautai. Skirta nedaug lėšų struktūriniam nedarbui mažinti, ir nedarbas išliko labai didelis. Siekiant sklandžiai veikiančios rinkos ekonomikos būtina panaikinti institucinius ir teisinės valstybės trūkumus. Reikia toliau dėti pastangas stiprinant viešąjį administravimą ir teismų sistemą, kad būtų sustiprintas teisinis tikrumas ir pagerinta verslo aplinka. Reguliavimo ir priežiūros institucijoms vis dar kartais trūksta nepriklausomybės ir išteklių, kad jos galėtų veiksmingai vykdyti savo funkcijas. Nepaisant pastangų sumažinti neoficialią ekonomiką, tai tebėra didelė problema.

Buvusioji Jugoslavijos Respublika Makedonija padarė didelę pažangą gerindama **gebėjimus priimti narystės išipareigojimus**, visų pirma susijusius su transportu, muitais, mokesčiais bei teisingumu, laisve ir saugumu. Ne tokia didelė pažanga padaryta tam tikrose kitose srityse, pvz., energetikos, aplinkos ir užimtumo bei socialinės politikos srityje. Apskritai padaryta tolesnė pažanga įgyvendinant stojimo partnerystės prioritetus. Tačiau tam, kad sustiprėtų administraciniai gebėjimai įgyvendinti teisės aktus ir užtikrinti jų vykdymą, reikia nuolatinių

pastangų. Laikantis atitinkamo svarbaus stojimo partnerystės prioriteto, įgyvendinti Stabilizacijos ir asociacijos susitarimu prisiimti įsipareigojimai.

Padaryta tam tikra pažanga *laisvo prekių judėjimo* srityje. Dar neperkelta didelė horizontaliojo ir sektorių *acquis* dalis. Tam tikra pažanga padaryta *darbuotojų judėjimo laisvės* srityje, kur derinimas su *acquis* dar tik pradėtas. Pažanga *įsisteigimo teisės ir laisvės teikti paslaugas srityje* nevienoda. Nepakankamai koordinuojama įvairių įstaigų, išduodančių leidimus teikti tarpvalstybines paslaugas, veikla. Pažanga *laisvo kapitalo judėjimo* srityje padaryta tik kovos su pinigų plovimu srityje. Pirmame SAS etape nustatyti įsipareigojimai įvykdyti 2008 m.

Nemaža pažanga padaryta *viešųjų pirkimų* srityje – imtasi svarbių veiksmų derinant teisės aktus su *acquis*. Reikia toliau dirbti siekiant padidinti visų lygių administracinius gebėjimus. Nemažai nuveikta *bendrovių teisės* srityje, nors derinant apskaitos ir audito sričių teisinę sistemą atsiliekama. Tam tikra pažanga padaryta stiprinant teisinę sistemą ir gerinant administracinius gebėjimus bei institucijų bendradarbiavimą *intelektinės nuosavybės teisės* srityje. Teisė taikoma vis dar nepakankamai, nors situacija ir gerėja.

Tam tikra pažanga padaryta *konkurencijos* srityje. Vykdyti patikimi įgyvendinimo veiksmai, visų pirma koncentracijos srityje, bet taip pat reikėtų sustiprinti kovą su karteliais. Padidėjo *ex ante* valstybės pagalbos sprendimų skaičius. Už konkurenciją atsakingoms institucijoms vis dar trūksta žmogiškųjų ir finansinių išteklių.

Tam tikra pažanga padaryta *finansinių paslaugų* srityje, visų pirma susijusi su bankų sektoriaus, vertybinių popierių rinkų, investicinių paslaugų ir pensijų srities teisėkūros veikla. Tačiau draudimo rinka vis dar nepakankamai reguliuojama ir prižiūrima.

Pažanga padaryta elektroninių ryšių ir informacinės visuomenės paslaugų srityje. Dėl liberalizavimo proceso išaugo konkurencija elektroninių ryšių rinkose, ir tai naudinga vartotojams. Garso ir vaizdo politikos srityje Transliavimo tarybai ir nacionaliniam transliuotojui tebedaroma politinė įtaka. Apskritai parengiamieji darbai *informacinės visuomenės ir žiniasklaidos* srityje vykdomi neblogai.

Pažanga pasiekta *žemės ūkio ir kaimo plėtros* srityje. Sustiprėjo mokėjimo agentūros ir už ES pasirengimo narystei lėšas atsakingų veiklos struktūrų administraciniai gebėjimai, nors kitose srityse jie tebėra silpni. Derinant teisės aktus su *acquis* reikia tolesnių nuolatinių pastangų, visų pirma siekiant tinkamai įgyvendinti priimtus teisės aktus. Tam tikra pažanga padaryta *maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politikos* srityse, daugiausia susijusi su teisės aktų rengimu. Tačiau administraciniai gebėjimai, susiję su darbuotojų skaičiumi ir įgūdžiais, vis dar nepakankami, kad būtų galima užtikrinti tinkamą *acquis* įgyvendinimą.

Didelė pažanga padaryta *transporto politikos* srityje, visų pirma susijusi su transportu, įskaitant kelių mokesčius. Iš esmės teisės aktų derinimas spartėja visose srityse. Tačiau administraciniai visų transporto sektorių gebėjimai nepakankami tiek išteklių, tiek kvalifikacijos požiūriu. Dar nesukurtos nepriklausomos oro ir geležinkelių transporto reguliavimo ir saugos institucijos.

Tam tikra pažanga padaryta *energetikos* sektoriuje. Tačiau būtina pataisyti Energetikos įstatymą ir tinkamai įgyvendinti teisės aktus, kad būtų laikomasi Energijos bendrijos sutartyje nustatytų įsipareigojimų. Dar neužtikrintas tinkamas elektros energijos rinkos veikimas. Reikia toliau didinti Energijos reguliavimo tarnybos ir radiacinės saugos tarnybos nepriklausomumą.

Nemaža pažanga padaryta *mokesčių* srityje. Nemaža pažanga taip pat padaryta netiesioginių mokesčių teisės aktų derinimo srityje. Reikia toliau dėti pastangas tiesioginių mokesčių srityje. Sustiprinti Valstybinės mokesčių įstaigos veiklos gebėjimai, taip pat pagerėjo mokesčių surinkimas.

Padaryta tam tikra pažanga derinant teisės aktus ir tobulinant administracinius gebėjimus *ekonominės ir pinigų politikos* srityje. Apskritai parengiamieji darbai šioje srityje vykdomi tinkamai. Nemaža pažanga padaryta gerinant sektoriaus *statistiką* ir derinant klasifikacijas su *acquis*. Sustiprinta statistinė infrastruktūra, bet padėtis dėl išteklių tebėra prasta.

Socialinės politikos ir užimtumo srityje pažanga nedidelė. Vis dar trūksta veiksmingo ir atstovaujamojo socialinio dialogo. Nors administraciniai gebėjimai pamažu stiprinami, jų vis dar nepakanka siekiant tinkamai įgyvendinti priimtus teisės aktus ir strategijas. Nemaža, bet nevienoda pažanga padaryta *įmonių ir pramonės politikos* srityje. Viešųjų įstaigų finansiniai ištekliai ir administraciniai gebėjimai, reikalingi įgyvendinant įmonių ir pramonės politikos priemones, tebėra nedideli. Padaryta nedidelė pažanga šių sričių derinant su *acquis*.

Padaryta pažanga *transeuropinių tinklų* srityje. Parengiamieji darbai šioje srityje vykdomi intensyviau. Padaryta tam tikra pažanga *regioninės politikos ir struktūrinių priemonių koordinavimo* srityje, visų pirma sustiprintos pastangos ir parengiamieji darbai įgyvendinti PNPP komponentus, kuriuos vėliau pakeis struktūriniai fondai. Apskritai padaryta pažanga derinant šios srities teisės aktus su *acquis*.

Kalbant apie *teismų sistemą ir pagrindines teises*, padaryta nemaža pažanga kovojant su korupcija ir tam tikra pažanga vykdant teismų sistemos reformą ir užtikrinant pagrindines teises. Įkūrus naujas institucijas ir skyrus daugiau biudžeto lėšų, pagerintas bendras teismų sistemos veiksmingumas, bet reikia ir toliau dirbti, kad būtų užtikrintas jų nepriklausomumas. Kalbant apie kovą su korupcija, pažanga toliau daroma vykdant baudžiamąjį persekiojimą aukšto lygio pareigūnų korupcijos bylose, stiprinant institucinę sistemą ir tarpusavyje bendradarbiaujant teisėsaugos įstaigoms. Siekiant didesnio skaidrumo pataisytas rinkimų kodeksas ir politinių partijų finansavimo įstatymas. Vis dėlto korupcija tebėra paplitusi ir daugelyje sričių tai vis dar didelė problema. Būtina toliau dėti pastangas. Nors sukurta dauguma su pagrindinėmis teisėmis susijusių teisėkūros ir politinių priemonių, jų įgyvendinimas nevienodas ir būtina imtis tolesnių veiksmų.

Šalis toliau sprendė svarbiausius *teisingumo, laisvės ir saugumo* srities uždavinius. Kalbant apie vizų režimo liberalizavimą, šalis padarė didelę pažangą plane numatytoje srityse ir pasiekė orientacinius tikslus. Remdamasi pasiekta pažanga 2009 m. liepos mėn. Komisija pasiūlė panaikinti vizų reikalavimą Buvusiosios Jugoslavijos Respublikos Makedonijos piliečiams⁹. Nemaža pažanga padaryta prieglobsčio, kovos su organizuotu nusikalstamumu ir narkotikais ir išorės sienų bei Šengeno srityse. Pagerinti administraciniai gebėjimai įgyvendinti policijos reformą, bet juos vis dar riboja ne iki galo išplėtotas žmoniškųjų išteklių valdymas. Kalbant apie kovą su organizuotu nusikalstamumu, pagerėjo specialių tyrimo metodų naudojimas, liudininkų apsauga ir žvalgybos informacija grindžiama policijos veikla. Būtina imtis tolesnių veiksmų, visų pirma siekiant sukurti integruotą žvalgybos sistemą. Šalis su *acquis* suderino daugiau teisės aktų teisėkūros ir administracinių gebėjimų srityje. Apskritai parengiamieji darbai šioje srityje vykdomi tinkamai.

⁹ COM (2009) 366.

Tam tikra pažanga padaryta *mokslo ir mokslinių tyrimų* srityje. Nepakankamai išplėtoti administraciniai gebėjimai dalyvauti pagrindų programose. Apskritai parengiamieji darbai šioje srityje vykdomi tinkamai. Tam tikra pažanga padaryta švietimo, mokymo, jaunimo ir kultūros srityse, visų pirma susijusi su dalyvavimu Bendrijos programose. Tačiau švietimui skiriamos lėšos tebėra per mažos, kad būtų galima įgyvendinti nacionalinės reformos strategiją. Apskritai parengiamieji darbai *švietimo ir kultūros* srityje vykdomi neblogai.

Pažanga padaryta toliau perkeliant ES *acquis aplinkos* srityje, visų pirma horizontaliųjų teisės aktų ir atliekų tvarkymo srityse. Teisės aktų įgyvendinimas tebėra didelės apimties uždavinys. Administraciniai gebėjimai silpni tiek nacionaliniu, tiek vietos lygmenimis. Reikia didelių tolesnių pastangų, kad būtų tęsiamas ES *acquis* derinimas šiame sektoriuje ir – dar svarbiau – kad būtų užtikrintos reikalingos investicijos. Apskritai parengiamieji darbai aplinkos srityje vykdomi šiek tiek sparčiau.

Tam tikra pažanga padaryta *vartotojų ir sveikatos apsaugos* srityje. Kalbant apie vartotojų politiką, vis dar nesukurta veiksminga ir skaidri rinkos priežiūros sistema. Visuomenės sveikatos srityje turimi žmogiškieji ir finansiniai ištekliai dar nepakankami, kad būtų galima užtikrinti tinkamą teisės aktų, strategijų ir veiksmų planų įgyvendinimą.

Nemaža pažanga padaryta *muitų sąjungos* srityje, visų pirma kalbant apie administracinius ir veiklos gebėjimus. Muitų teisės aktai pakankamai suderinti su *acquis*, išskyrus tranzito klausimą. Toliau gerėja muitinės administracijos administraciniai gebėjimai įgyvendinti teisės aktus ir kovoti su tarpvalstybiniu nusikalstamumu. Parengiamieji darbai šioje srityje vykdomi tinkamai.

Tam tikra pažanga padaryta derinant teisės aktus su ES *išorės santykių* politika. Apskritai parengiamieji darbai šioje srityje vykdomi tinkamai. Tam tikra pažanga padaryta *užsienio saugumo ir gynybos politikos* srityje, visų pirma stiprinant administracinius gebėjimus. Šalis pritaria daugumai ES deklaracijų ir bendrųjų pozicijų ir toliau rodo įsipareigojimą dalyvauti ESGP veikloje.

Padaryta tam tikra pažanga derinant ir įgyvendinant teisės aktus *finansų kontrolės* srityje. Toliau stiprinti atsakingų institucijų administraciniai gebėjimai. Padaryta tam tikra pažanga *finansų ir biudžeto nuostatų* srityje. Pagerinti muitinės institucijos ir Valstybinės mokesčių įstaigos veiklos gebėjimai, visų pirma kovojant su sukčiavimu, susijusiu su PVM ir muitais.

Juodkalnija

Juodkalnija ir toliau darė pažangą vykdydama **politinius kriterijus**. Remdamasi Europos partneryste ji toliau siekė užbaigti teisinės sistemos kūrimą ir stiprino administracinius bei institucinius gebėjimus. Konstitucija iš esmės įgyvendinta veiksmingai. Toliau vykdyta teismų reforma ir pasiekta pirmųjų rezultatų. Kita vertus, teismų sistemai ir prokuratūrai tebedaroma politinė įtaka. Reikia toliau ryžtingai kovoti su korupcija ir organizuotu nusikalstamumu. Administracinių gebėjimų stiprinimas tebėra svarbus uždavinys. Politinis sutarimas dėl su ES susijusių klausimų tebėra tvirtas. Reikia gerinti parlamento gebėjimus nagrinėti teisės aktus ir prižiūrėti reformų įgyvendinimą.

Toliau stiprinta **demokratija ir teisinė valstybė**. Apskritai konstitucijos nuostatos buvo įgyvendinamos sklandžiai. Tačiau kai kurie pagrindiniai įstatymai dar nėra su ja suderinti. Valstybės institucijų veikimas pagerėjo, ypač su Europos integracija susijusiose srityse. Vis dar trūksta didesnės politinės valios kovoti su korupcija, visų pirma aukšto lygio pareigūnų korupcija.

Padaryta tam tikra pažanga *parlamento* veikimo srityje. Teisėkūros veikla ir toliau buvo aktyvi, taip pat sustiprinti jo administraciniai gebėjimai. Tačiau parlamentas turi gerokai sustiprinti savo, kaip teisės aktų leidimo institucijos, veiksmingumą ir priežiūros gebėjimus. 2009 m. kovo mėn. vykę rinkimai atitiko daugumą išipareigojimų ESBO ir Europos Tarybai. Tačiau ESBO ir ODIHR nustatė kelis vis dar neišspręstus uždavinius ir trūkumus. Rinkimų teisės aktus reikia suderinti su konstitucija.

Vyriausybė toliau kūrė naujas administracines struktūras, pradėtas kurti, kai šalis tapo nepriklausoma. Pagerinta ir toliau sklandžiai veikia integracijos į Europą koordinavimo sistema. Tam tikra pažanga padaryta *viešojo administravimo* reformų srityje priėmus pagrindinius teisės aktus, pagerinus administracinius gebėjimus ir geriau valdant žmogiškuosius išteklius. Tačiau žmogiškųjų ir finansinių išteklių trūkumas kartu su struktūriniais trūkumais ir korupcija tebetrukdo bendram viešojo administravimo veiksmingumui. Administraciniai gebėjimai tebėra nedideli. Reikia imtis ryžtingų veiksmų norint sukurti profesionalią, atskaitingą ir nuopelnais pagrįstą valstybės tarnybą, kuriai nebūtų daroma politinė įtaka. Atsižvelgta į daugumą ombudsmeno tarnybos nuomonių ir rekomendacijų. Tačiau ombudsmeno įstatymas dar iki galo nesuderintas su konstitucija, o tarnybos gebėjimus reikia toliau stiprinti.

Reikia didesnių pastangų, siekiant sukurti nepriklausomas, veiksmingai dirbančias priežiūros ir reguliavimo institucijas ir suteikti joms pakankamai galių.

Juodkalnija padarė nedidelę pažangą *teismų sistemos reformos* srityje. Teisinė sistema dar labiau sustiprinta priėmus naują baudžiamojo proceso kodeksą. Tačiau reikia toliau dėti pastangas, kad būtų užtikrintas teismų sistemos nepriklausomumas ir prokuratūros autonomija. Reikia stiprinti prokuratūros gebėjimus imtis naujų baudžiamojo proceso kodekse nustatytų užduočių. Būtina toliau stiprinti teismų sistemos atskaitomybę, vientisumą ir veiksmingumą.

Padaryta nemaža pažanga kuriant *kovos su korupcija* teisinę ir administracinę sistemą. Padaryta pažanga toliau stiprinant korupcijos prevencijos ir kovos su korupcija tyrimo institucijas. Vis dėlto korupcija tebėra paplitusi daugelyje sričių, ir tai vis dar itin didelė problema. Susirūpinimą kelia tai, kad šios srities teisės aktai nepakankamai aiškūs ir ne itin veiksmingai įgyvendinami. Nors yra teigiamų poslinkių, teisėsaugos institucijų tyrimo gebėjimai ir veiksmų koordinavimas silpni, todėl ir apkaltinamųjų nuosprendžių priimama mažai. Trūksta priežiūros politinių partijų finansavimo ir interesų konflikto srityse.

Toliau daryta pažanga *žmogaus teisių ir mažumų apsaugos* srityje – šioje srityje Juodkalnija iš esmės atitinka Europos standartus.

Apskritai padaryta tam tikra pažanga *pilietinių ir politinių teisių* srityje. Tačiau reikia daugiau pastangų, kad pagerėtų įstatymų įgyvendinimas tokiose srityse kaip *kankinimai ir netinkamas elgesys, kalėjimų sistema* ir *teisė kreiptis į teismą*.

Susirūpinimą tebekelia *saviraiškos laisvė*. Padaryta pažanga atliekant smurto prieš žurnalistus tyrimus. Tačiau pranešta ir apie naujus incidentus. Nerimą kelia netinkami valstybės pareigūnų pasisakymai apie žiniasklaidos ir NVO vaidmenį. Vyriausybė turi konstruktyviai bendradarbiauti su pilietinės visuomenės atstovais. *Susirinkimų ir religijos laisvė* iš esmės užtikrinama patenkinamai. Tačiau dar neišspręstas bažnyčios nuosavybės atkūrimo klausimas, ir valstybės institucijos turėtų išlikti nešališkos per Juodkalnijoje vykstančius serbų ir juodkalniečių stačiatikių bažnyčių ginčus.

Tvarios pastangos būtinos *moterų teisių* srityje, ypač atsižvelgiant į nepakankamą moterų apsaugą nuo visų rūšių smurto, nes šeiminiis smurtas tebėra paplitęs. Nepriimti tokie pagrindiniai teisės aktai kaip apsaugos nuo šeiminio smurto įstatymas. Dar nepriimti tokie svarbūs teisės aktai kaip kovos su diskriminacija įstatymas. Reikia ryžtingų pastangų, kad būtų vykdomas *vaikų teisių* ir socialiai pažeidžiamų grupių padėties gerinimui skirtų teisės aktų ir strategijų įgyvendinimas. Kalbant apie *nuosavybės teises*, 2008 m. gauta mažiau su tuo susijusių skundų. Tačiau nuosavybės atkūrimo teisės aktų įgyvendinimas vis dar kelia susirūpinimą.

Juodkalnija padarė tam tikrą pažangą įgyvendindama *mažumų apsaugos* programą. Pradėjo veikti mažumų tarybos ir joms skirta lėšų. Žengta į priekį gerinant *romų*, aškalių ir egiptiečių (RAE) bendruomenių padėtį. Įvairių etninių grupių tarpusavio santykiai tebesikloto sklandžiai. Tačiau perkeltų asmenų ir RAE tautų socialinė ir ekonominė padėtis tebekelia labai didelį susirūpinimą. Jų gyvenimo sąlygos tebėra labai sudėtingos ir jie vis dar diskriminuojami. Būtina ryžtingiau siekti teisės aktų ir strategijų įgyvendinimo. Taip pat reikia didesnių finansinių išteklių. Mažumų teisių ir laisvių įstatymas dar nesuderintas su konstitucija mažumų atstovavimo srityje.

Kalbant apie iš Bosnijos ir Hercegovinos bei Kroatijos *perkeltus asmenis*, sukurta teisinė sistema, skirta jų statusui užtikrinti, bet jos veiksmingas įgyvendinimas dar neužtikrintas. Juodkalnija turi išspręsti iš Kosovo perkeltų asmenų statuso klausimą ir imtis veiksmų, kad jie galėtų lengviau naudotis ekonominėmis ir socialinėmis teisėmis, kurios kol kas išlieka ribotos. Jų padėtis tebekelia susirūpinimą.

Regioninių klausimų ir tarptautinių įsipareigojimų srityje Juodkalnijos bendradarbiavimas su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiamai Jugoslavijai (TBTBJ) yra patenkinamas. Į priekį pasistūmėjo kelių Juodkalnijos nacionalinių karo nusikaltimų bylų tyrimas ir teismo procesai. Bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis šioje srityje pagerėjo. Išgyvenusių 1992 m. deportuotų bosnių kilmės civilinių asmenų ir jų šeimų byla išspręsta neteisiminiu būdu.

Kalbant apie Tarptautinį baudžiamąjį teismą, su JAV sudarytas dvišalis imuniteto susitarimas neatitinka reikiamų ES bendrųjų pozicijų ir pagrindinių principų. Šalis turi laikytis ES pozicijos.

Juodkalnija toliau aktyviai dalyvavo regioninio bendradarbiavimo iniciatyvose, įskaitant Pietryčių Europos bendradarbiavimo procesą (PEBP), Regioninio bendradarbiavimo tarybą (RBT) ir Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimą (VELPS). Juodkalnija 2009 m. pirmininkauja VELPS. Danilovgrade netoli Podgoricos pradėjo veikti Regioninė viešojo administravimo mokykla.

Toliau gerėjo santykiai su kitomis plėtros šalimis ir kaimyninėmis valstybėmis narėmis ir sustiprėjo dvišalis konkrečių sričių bendradarbiavimas. Visų pirma pažanga pasiekta sprendžiant dvišalius Juodkalnijos ir Kroatijos sienų klausimus – šalys bendradarbiavo rengdamos kreipimąsi į Tarptautinį Teisingumo Teismą dėl Prevlakos sienos klausimo.

2009 m. Juodkalnijos **ekonomikos** augimas gerokai sulėtėjo. Dėl šios priežasties viešiesiems finansams teko labai didelis spaudimas ir toliau augo valstybės skola. Tačiau ekonomika nepatyrė didelio nuosmukio, o išorės finansavimo pavojai pasireiškė ne iki galo. Nepaisydama ekonomikos krizės, vyriausybė pradėjo įvairias struktūrines reformas. Pagrindiniai

ekonomikos vystymosi uždaviniai tebėra teisinės valstybės stiprinimas ir infrastruktūros modernizavimas.

Kalbant apie **ekonominius kriterijus**, šalis toliau darė pažangą kurdama sklandžiai veikiančią rinkos ekonomiką. Kad vidutinės trukmės laikotarpiu galėtų atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje, ji turėtų toliau tęsti visapusiškas reformas, kuriomis sumažintų struktūrinius trūkumus.

Sulėtėjus ekonominei veiklai sumažėjo išorės disbalansas ir infliacija. Toliau gerėjo darbo rinkos rodikliai, nepaisant to, kad augimas šiek tiek sumažėjo. Užsienio patronuojantieji bankai užtikrino finansavimą savo vietos patronuojamiesiems bankams, taip stiprindami finansų sistemos stabilumą, kai nebuvo daugiau jokių kitų galimybių pasiskolinti. Biudžeto deficitas sumažintas apribojus išlaidas ir gavus lėšų iš didelių tinklų sistemų privatizacijos. Valstybės skola, nors ir augo, išliko pakankamai nedidelė. Priimti teisės aktai, kuriais sustiprintas tikrumas nuosavybės teisių srityje. Vykdytas teisės aktų paprastinimas, siekiant panaikinti kliūtis verslui, ir sumažėjo neišnagrinėtų bankroto bylų. Dėl gilėjančios krizės sustiprintas valstybės vaidmuo ekonomikoje, bet jis apribotas paskolų ir paskolų garantijų teikimu pagrindiniams ekonomikos sektoriams.

Tačiau dėl mažėjančios išorės paklausos ir sumažėjusių tarptautinių plieno ir aliuminio kainų gerokai suprastėjo Juodkalnijos gamybos sektoriaus padėtis. Aliuminio ir plieno gamyklų restruktūrizacija tebėra nelengva užduotis. Finansų sistemai pakenkė didelis grynųjų pinigų trūkumas 2008 m. pabaigoje ir 2009 m. pradžioje, kai buvo atsiimta daug indėlių. Palūkanų normos išliko aukštos, nepaisant grynųjų pinigų injekcijų į bankų sistemą. Didėjant vyriausybės garantuojamoms paskoloms, kilo didelis spaudimas viešiesiems finansams. Įvyko didelė kapitalo rinkų korekcija, patirta didelių nuostolių. Nors nedarbas didelis, dėl didelio darbo pasiūlos ir paklausos neatitikimo darbdaviai priversti rinktis užsienio darbuotojus. Neoficialus sektorius tebėra didelė problema.

Juodkalnija ir toliau darė pažangą derindama teisės aktus su **Europos standartais**. Toliau sklandžiai vykdomas laikinasis susitarimas ir gerėja šalies rezultatai įgyvendinant įsipareigojimus pagal SAS. Nemenka pažanga pasiekta vartotojų apsaugos ir mokslinių tyrimų srityse ir kai kuriose vidaus rinkos ir teisingumo, laisvės ir saugumo srityse. Tam tikra pažanga pasiekta laisvo kapitalo judėjimo, muitinių ir mokesčių, užimtumo, žemės ūkio ir kaimo plėtros, energetikos, statistikos ir likusiose teisingumo, laisvės ir saugumo srityse. Reikia toliau dėti pastangas šiose srityse. Visų pirma reikia siekti sustiprinti įgyvendinimo gebėjimus. Pažanga aplinkos, transporto, informacinės visuomenės ir žiniasklaidos srityse nevienoda. Nedaug pasiekta tokiose srityse kaip akreditacija ir atitikties vertinimas, metrologija, rinkos priežiūra ir pramonės politika.

Vidaus rinkos srityje Juodkalnija padarė tam tikrą pažangą sprendama susijusių Europos partnerystės prioritetų klausimą. Toliau tęsiami parengiamieji darbai *laisvo prekių judėjimo* srityje. Nemaža pažanga pasiekta įgyvendinant vartotojų apsaugą. Reikia toliau plėtoti rinkos priežiūrą. Būtina gerinti institucinius ir administracinius gebėjimus, tarpinstitucinį bendradarbiavimą ir konkretiems produktams skirtą *acquis* perkėlimą.

Laisvo asmenų ir paslaugų judėjimo ir įsisteigimo teisės srityse Juodkalnija iš dalies laikosi teisės aktų suderinimo prioritetų. Priimtas užimtumo ir užsieniečių darbo įstatymas, kuriuo numatyti darbo leidimai ir darbo jėgos kvotos bei tarpvalstybinės paslaugos. Toliau vykdytas paslaugų rinkos liberalizavimas. Toliau gerinta bankų ir ne bankų finansų sektoriaus priežiūros institucinė sistema, bet ją reikia dar labiau sustiprinti. Priimta pašto paslaugų

sektorius strategija. Dėl naujų verslo ataskaitų ir priežiūros reikalavimų padidėjo apskaitos skaidrumas ir audito veiksmingumas. Tačiau pažangą šiose srityse reikia toliau stiprinti.

Pažanga *laisvo kapitalo judėjimo* srityje pasiekta priėmus turtinių santykių įstatymą ir valstybės nuosavybės įstatymą. Užsienio piliečiai vis dar neturi tokių pačių teisių pirkdami žemės ūkio paskirties žemę, įstatyme tokiu atveju siūloma ilgalaikės nuomos galimybė.

Vykdomas *muity ir mokesčių teisės aktų* derinimas su *acquis*. Tačiau didesnio derinimo reikia kilmės, tranzito ir supaprastintų procedūrų, muitinio vertinimo ir mokesčių srityse. Kova su korupcija ir neoficialia ekonomika tebėra svarbūs uždaviniai.

Konkurencijos srityje toliau tęstas teisės aktų derinimas su *acquis*. Būtina toliau stiprinti konkurencijos sistemą ir tobulinti administracinius gebėjimus, visų pirma kalbant apie valstybės pagalbos kontrolę.

Viešųjų pirkimų srityje Juodkalnija ir toliau derino savo teisės aktus su *acquis*. Vykdyti mokymai ir informavimo veikla. Tačiau reikia toliau derinti teisės aktus ir stiprinti administracinius gebėjimus.

Tam tikra pažanga padaryta *intelektinės nuosavybės teisių* srityje. Naujuoju patentų įstatymu sustiprinta teisinė sistema. Pagerinta teisių pripažinimo procedūra nacionaliniu lygmeniu. Tačiau parengiamieji darbai tik pradėti, o institucinius bei įgyvendinimo gebėjimus ir visuomenės informuotumą būtina toliau gerinti.

Juodkalnija toliau darė pažangą *socialinės politikos ir užimtumo* srityje. Tačiau teisės aktus reikia toliau derinti su Europos standartais ir būtina stiprinti administracinius gebėjimus socialinės politikos ir užimtumo srityje, visų pirma siekiant veiksmingai įgyvendinti naujus teisės aktus. Papildomos pastangos taip pat būtinos siekiant sustiprinti administracinius ir institucinius gebėjimus *visuomenės sveikatos politikos* srityje.

Pažanga toliau daryta *švietimo ir kultūros* srityse. Nemaža pažanga pasiekta *mokslinių tyrimų* srityje, visų pirma stiprinant institucinę sistemą ir dalyvaujant Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros septintojoje bendrojoje programoje.

Juodkalnija priėmė teisės aktus, būtinus siekiant įstoti į Pasaulio prekybos organizaciją.

Kalbant apie *sektorių politiką, pramonės politikos* srityje Juodkalnija pradėjo siekti teisės aktų derinimo prioritetų, kuriuos ji jau iš dalies atitinka *MVĮ politikos* srityje. Reikia papildomų pastangų, kad būtų panaikintos esamos verslo kliūtys, pagreitintas licencijų ir leidimų išdavimas ir iki galo įgyvendintos tokios priemonės kaip MVĮ kredito garantijos, inkubatoriai ir įmonių telkiniai.

Tam tikra pažanga pasiekta *žemės ūkio ir kaimo plėtros*, taip pat *žuvininkystės* srityje, kiek tai susiję su teisės aktų reforma ir nacionalinių programų ir strategijų priėmimu. Tačiau reikia stiprinti įgyvendinimą. Kalbant apie *maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politiką*, padaryta tam tikra pažanga, pirmiausia stiprinant teisinę sistemą, tačiau integruota maisto saugos sistema vis dar nesukurta. Žemės ūkio, miškų ir vandens išteklių valdymo ministerijos administracinių gebėjimų stiprinimo pažanga tebėra nedidelė ir turi būti padidinta, turint omenyje ir rengimąsi IPARD.

Pažanga *aplinkos* srityje nevienoda. Nors padaryta pažanga priimant horizontaliuosius teisės aktus, reikia toliau stiprinti įgyvendinimą ir vykdymą. Aplinkos apsaugos agentūrai reikia

skirti išteklių, būtinų jos funkcijoms atlikti. Susirūpinimą tebekelia nepakankama aplinkos apsauga, ypač pakrantėse ir nacionaliniuose parkuose.

Kalbant apie *transporto politiką*, parengiamieji darbai truputį pasistūmėjo kelių ir geležinkelių srityje, bet dar tik pradėti oro ir jūrų transporto srityje. Iš esmės nepadaryta pažangos visų transporto rūšių saugos aspektų srityje. Juodkalnija turėtų sukurti nuoseklią transporto sektoriaus vystymo strategiją. Reikia imtis ryžtingų pastangų, kad būtų sukurti tinkami administraciniai gebėjimai.

Tam tikra pažanga padaryta kai kuriuose *energetikos* sektoriuose. Imtasi veiksmų, siekiant atitikti Energijos bendrijos sutarties reikalavimus, bet pastangas būtina dėti ir toliau. Prioritetu turi tapti energijos vartojimo efektyvumo ir atsinaujinančios energijos šaltinių vartojimo skatinimas.

Tam tikra pažanga padaryta *informacinės visuomenės ir žiniasklaidos* srityje – pradėjo veikti elektroninių ryšių ir pašto paslaugų agentūra. Tačiau susirūpinimą tebekelia elektroninių ryšių agentūros nepriklausomumas ir vėlavimas įgyvendinti elektroninių ryšių įstatymą. Atitinkamos Juodkalnijos valdžios institucijos turi greitai išspręsti kompetencijos problemą ir nustatyti transliavimo dažnių skyrimo procedūrą. Teisės aktai ir praktika turi būti suderinti su šios srities Europos standartais.

Dar tik pradėti Juodkalnijos parengiamieji darbai *viešosios vidaus finansų kontrolės (VVFK) ir išorės audito* srityje. Priimti pagrindiniai VVFK skirti teisės aktai. Daugėja kvalifikuotų valstybės auditorių ir atliekamų auditų ir stiprėja valstybės audito institucijos gebėjimai.

2009–2012 m. vyriausybės *statistikos* strategijoje Juodkalnijos statistikos tarnybai suteikiamas koordinavimo vaidmuo kuriant Europos statistikos praktikos kodeksą atitinkančią statistikos sistemą. Pažanga padaryta sektorių ir makroekonominės statistikos srityje, bet ji buvo nedidelė klasifikacijų ir registrų srityse. Reikia toliau tobulinti teisinę sistemą ir administracinius gebėjimus.

Juodkalnija toliau sprendė svarbiausius *teisingumo, laisvės ir saugumo* srities uždavinius. Tačiau tam, kad reformos būtų įgyvendintos, reikia nuolatinių pastangų. Kalbant apie vizų režimo liberalizavimą, Juodkalnija ėmėsi ryžtingų veiksmų visose plane numatytose srityse. Remdamasi pasiekta pažanga, 2009 m. liepos mėn. Komisija pasiūlė panaikinti vizų reikalavimą Juodkalnijos piliečiams su sąlyga, kad Juodkalnija prieš Tarybai priimant sprendimą pasieks likusius plano orientacinius tikslus.

Tam tikra pažanga padaryta *vizų politikos* srityje. Pradėtas vizų režimo supaprastinimo ir readmisijos susitarimų įgyvendinimas. Įsigaliojo naujas užsieniečių įstatymas ir naujas Šengeno taisyklėmis pagrįstas vizų reglamentas. Tačiau Juodkalnija turėtų toliau siekti pagerinti savo vizų režimą ir jį suderinti su Europos standartais. Reikia gerokai sustiprinti vizų išdavimo administracinius ir techninius gebėjimus.

Kalbant apie *sienu valdymą*, Juodkalnija padarė nemažą pažangą sienų kontrolės srityje. Ji toliau įgyvendino integruoto sienų valdymo strategiją. Šiek tiek pagerėjo su įranga sienos perėjimo punktuose susijusi padėtis. Tačiau vis dar nepriimti nauji teisės aktai dėl valstybės sienos kontrolės, įskaitant sienų stebėjimą. Prioritetu turi tapti visų sienos perėjimo punktų sujungimas į internetinį tinklą, turintį prieigą prie nacionalinės ir Interpolo duomenų bazės.

Tam tikra pažanga padaryta *prieglobsčio ir migracijos* srityje. *Prieglobsčio* srityje teisinė ir institucinė sistema beveik užbaigta. Tačiau būtina užtikrinti tinkamą teisės aktų įgyvendinimą.

Priimti svarbiausi *migracijos* srities teisės aktai. Vis dar nėra nelegalių migrantų kardomojo kalnimo įstaigos. Reikia toliau dirbti, kad būtų įgyvendinti teisės aktai. Reikia sustiprinti administracinius gebėjimus ir institucijų bendradarbiavimą. Reikia išspręsti perkeltų asmenų statuso klausimą.

Juodkalnija ir toliau darė tam tikrą pažangą *pinigų plovimo* srityje, tačiau nerimą kelia sumažėjęs tyrimų ir ataskaitų dėl įtartinų sandorių skaičius. Būtina ryžtingai veikti, siekiant sustiprinti valdžios institucijų kompetenciją ir tyrimo gebėjimus. Pinigų plovimas tebekelia didelį susirūpinimą ir reikia imtis tolesnių veiksmų dėl jo prevencijos ir kovos su juo.

Juodkalnija padarė tam tikrą pažangą *kovos su narkotikais politikos* srityje. Įgyvendinama nacionalinė reagavimo į narkotikus strategija ir susijęs veiksmų planas. Išplėsta institucinė kovos su nusikalstamumu, susijusiu su narkotikais, sistema ir išaugo konfiskuotų narkotikų kiekis. Tačiau dideliu rūpesčiu išlieka organizuoto nusikalstamumo grupuočių vykdoma prekyba narkotikais. Juodkalnija turi sustiprinti savo veiksmus kovos su narkotikais politikos srityje.

Tam tikra pažanga padaryta policijos srityje, nes tęsiama *policijos* reforma ir pradėti veiksmai vidaus kontrolės srityje. Tačiau reikia toliau gerinti profesinius gebėjimus, įrangą ir infrastruktūrą.

Sustiprinti instituciniai, teisiniai ir administraciniai *kovos su organizuotu nusikalstamumu* gebėjimai. Tačiau organizuotas nusikalstamumas tebekelia didelį susirūpinimą ir daro poveikį teisinei valstybei ir verslo aplinkai. Tyrimo ir baudžiamojo persekiojimo gebėjimai tebėra nepakankami, todėl organizuoto nusikalstamumo bylose retai priimami galutiniai apkaltinamieji nuosprendžiai. Žmogiškųjų išteklių stiprinimas ir agentūrų tarpusavio bendradarbiavimo gerinimas turi tapti prioritetiniais uždaviniais. Padaryta nemaža pažanga *kovos su prekyba žmonėmis* srityje. Juodkalnija ir toliau iš esmės išlieka tranzito šalimi. Vykdyti bylų, susijusių su prekyba žmonėmis, tyrimai ir priimti apkaltinamieji nuosprendžiai. Reikia imtis papildomų priemonių, kad sustiprėtų atsakingų institucijų gebėjimai nustatyti potencialias aukas.

Tam tikra pažanga priėmus teisinę sistemą pasiekta *asmens duomenų apsaugos* srityje. Tačiau įstatymas ne iki galo atitinka *acquis*, dar nesukurta ir priežiūros institucija.

Serbija

Serbija padarė pažangą siekdama atitikti **politinius kriterijus** ir vykdydama svarbius Europos partnerystės prioritetus. Vyriausybė parodė savo įsipareigojimą priartinti šalį prie Europos Sąjungos, imdamasi kelių iniciatyvų, įskaitant laikinojo susitarimo nuostatų įgyvendinimą. Toliau gerėjo bendradarbiavimas su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiai Jugoslavijai (TBTBJ), tačiau TBTBJ kaltinamieji Ratko Mladičius ir Goranas Hadžičius tebėra laisvėje.

Imtasi kelių iniciatyvų siekiant sustiprinti **demokratiją ir teisinę valstybę**. Tačiau reikia imtis tolesnių reformų, siekiant užtikrinti, kad nauja konstitucinė sistema būtų įgyvendinama laikantis Europos standartų, visų pirma teismų sistemos srityje.

Parlamentas peržiūrėjo darbo tvarkos taisykles ir tai leido patobulinti jo darbą ir teisėkūros procesą. Be to, priimtame naujame politinių partijų įstatyme nustatytos aiškesnės ir griežtesnės partijų registravimo taisyklės. Kita vertus, rinkimams skirti teisės aktai vis dar

nepažinti, kad iki galo atitiktų Europos standartus. Parlamentas nepakankamai naudojo savo galiomis prižiūrėti vykdomąją valdžią ir jo komitetų gebėjimai tebėra silpni.

Vyriausybė ryžtingai įsipareigojo siekti integracijos į Europą ir aktyviai rengė įvairių sričių teisės aktus bei įgyvendino nacionalinę Europos integracijos programą. Tačiau nepakankamai dėmesio skirta veiksmingam esamų įstatymų įgyvendinimui ir poveikio vertinimui. Reikia sustiprinti vyriausybės darbo planavimą ir užtikrinti didesnę ministerijų veiklos koordinavimą.

Bendri *viešojo administravimo* gebėjimai geri. Serbijos Europos integracijos biuras veikė sėkmingai, tačiau reiktų sustiprinti atitinkamų ministerijų Europos integracijos srities administracinius gebėjimus. Apskritai reforma vykdyta lėtai. Reikia padidinti skaidrumą, nešališkumą, profesionalumą ir atsakomybę ir skirti daugiau dėmesio kovai su korupcija ir paramai nepriklausomų institucijų veiklai. Nepriklausomos ir reguliavimo institucijos veikia palyginti gerai, tik jų veiklą riboja nepakankami ištekliai.

Tam tikra pažanga padaryta *saugumo pajėgų civilinės priežiūros* srityje, į veiklą labiau įsitraukus parlamento saugumo ir gynybos komitetui. Tačiau teisės aktų reforma dar neužbaigta.

Kalbant apie *teismų sistemą*, priimtas įstatymų paketas, kuriuo numatyta plataus masto teismų sistemos reforma ir teismų reorganizacija. Sukurtos dvi naujos institucijos – Aukštoji teismų taryba ir Valstybinė prokuratūros taryba. Tačiau susirūpinimą tebekelia visų teisėjų pakartotinio skyrimo tvarka, ir išlieka pavojus, kad dėl nepakankamo skaidrumo teismų sistema galėtų ilgam tapti politizuota. Neišspręstų bylų skaičius nesumažėjo, vis dar nesupaprastintos teismo procedūros ir nesukurta veiksminga teismų valdymo sistema.

Serbija padarė pažangą kovos su *korupcija* srityje. Teisėsaugos institucijos parodė didesnę įsipareigojimą kovoti su korupcija – suimti keli įtariamieji ir pradėta nagrinėti kelias svarbias bylas. Parlamentas išrinko naujos Kovos su korupcija agentūros, pradėsiančios veikti 2010 m., valdybą. Vis dėlto korupcija tebėra paplitusi daugelyje sričių ir tebėra didelė problema. Viešieji pirkimai ir privatizacija yra ypač pažeidžiamos sritys. Korupcijos bylose galutiniai apkaltinamieji nuosprendžiai priimami retai. Kovos su korupcija agentūros įstatyme yra spragų, o politinių partijų finansavimo ir galimo interesų konflikto atvejų priežiūra nepakankama.

Žmogaus teisių ir mažumų apsaugos teisės ir institucinė sistema sukurta ir *pilietinės bei politinės teisės* iš esmės gerbiamos. Tačiau reikia iki galo užtikrinti galiojančių konstitucinių ir teisinių garantijų teikimą.

Tam tikra pažanga padaryta *kankinimų ir netinkamo elgesio prevencijos* srityje. Valstybės ombudsmenas pranešė, kad sumažėjo netinkamo elgesio atvejų. Tačiau kai kurie pareiškimai prieš policiją ištirti ne iki galo. Kalbant apie *teisę kreiptis į teismą*, nepadaryta jokios pažangos priimant teisės aktus ir kuriant visapusišką nemokamos teisinės pagalbos sistemą. Nors, kalbant apie *kalėjimų sistemos* reformą, imtasi pirmųjų veiksmų siekiant sukurti alternatyvių sankcijų sistemą, praktinės su šiomis priemonėmis susijusios pastangos buvo ribotos. Susirūpinimą tebekelia perpildyti kalėjimai, smurtas ir narkotikų vartojimas.

Saviraiškos laisvė iš esmės užtikrinama konstitucija, o neapykantą kurstančios kalbos uždraustos. Buvo atvejų, susijusių su neapykantą kurstančiomis kalbomis, grasinimais ir fiziniais išpuoliais prieš žurnalistus, žmogaus teisių gynėjus ir lesbiečių, gėjų, biseksualų ir transseksualų (LGBT) bendruomenę, o nusikaltėliai nebuvo nubausti. Kalbant apie *žiniasklaidą*, pataisytas visuomenės informavimo įstatymas, įtraukiant papildomą

žiniasklaidos reglamentavimą. Tačiau profesinės asociacijos ir tarptautinės organizacijos išreiškė susirūpinimą dėl per mažo skaidrumo ir dėl to, kad prieš priimant pataisymus nesikonsultuota su visuomene. Be to, susirūpinimą kelia tai, kad kai kurios naujos nuostatos, kaip antai griežtos bausmės už profesinių normų nesilaikymą, gali suvaržyti žiniasklaidos laisvę. Teisė į *susirinkimų bei asociacijų laisvę* nustatyta konstitucijoje ir dar labiau sustiprinta naujuoju asociacijų įstatymu. Nors šios laisvės iš esmės yra užtikrintos, paskutinę akimirką teko atšaukti 2009 m. rugsėjo mėn. planuotą „Belgrade Pride“ paradą, ekstremistų grupuotėms pradėjus grasinti smurtu prieš organizatorius ir dalyvius.

Pilietinė visuomenė ir toliau aktyviai dalyvauja Serbijos socialiniame, ekonominiame ir politiniame gyvenime. Naujajame asociacijų įstatyme paaiškintas teisinis NVO statusas. Serbijos administracija ėmėsi tam tikrų veiksmų, siekdama pagerinti bendradarbiavimą su pilietine visuomene, bet juos būtina tęsti toliau.

Konstitucijoje suteiktos garantijos, kuriomis užtikrinama *religijos laisvė* ir draudžiama diskriminacija dėl religinių priežasčių. Tačiau 2006 m. bažnyčių ir religinių bendruomenių įstatymo įgyvendinimas turėjo diskriminuojamą poveikį registruojant vadinamąsias netradicines bendruomenes.

Ekonominių ir socialinių teisių apsaugos teisinės nuostatos iš esmės sukurtos. Dabar reikia dėti daugiau pastangų siekiant užtikrinti veiksmingesnį teisės aktų vykdymą. Priimta nacionalinė strategija, kuria siekiama pagerinti *moterų* padėtį ir skatinti lyčių lygybę ir uždrausta diskriminacija dėl lyties. Tačiau dar nepriimtas konkretus lyčių lygybės įstatymas ir reikia gerokai sustiprinti moterų apsaugą nuo smurto. Kalbant apie *vaikų teises*, priimta nacionalinė vaikų apsaugos nuo smurto strategija. Reikia labiau sutelkti pastangas, kad padidėtų informuotumas apie *socialiai pažeidžiamų asmenų ir neigaliųjų padėtį* ir būtų užtikrinta jų teisių apsauga. Priimtas *diskriminacijos* uždraudimo įstatymas, kuriuo toliau kuriama teisinė apsaugos nuo diskriminacijos sistema. Tačiau apskritai diskriminacija vis dar gaji, ypač tokių pažeidžiamų grupių kaip romai, neigaliųjų ir LGBT bendruomenės atžvilgiu.

Kalbant apie *nuosavybės teises*, vis dar trūksta aiškaus teisinio pagrindo nuosavybės atkūrimo srityje ir dėl šios priežasties neįmanoma tinkamai pradėti šio proceso.

Sukurta teisinė *mažumų ir kultūrinių teisių* sistema. Be to, priimtas naujas nacionalinių mažumų tarybų įstatymas. Žmogaus ir mažumų teisių ministerija ir valstybės bei provincijų ombudsmenai labai prisidėjo prie informacijos skleidimo apie mažumų teisių gerinimą ir jų viešinimą. Ne tik konstitucijoje, bet ir naujuose kovos su diskriminacija teisės aktuose aiškiai draudžiama etninių mažumų diskriminacija.

Kalbant apie *Voivodiną*, nacionaliniu lygmeniu kol kas nepasiektas joks susitarimas dėl naujo statuto priėmimo. Susitarta dėl Vyriausybės koordinacinės įstaigos *pietų Serbijai* restruktūrizacijos. Tačiau 2009 m. liepos mėn. situacija pietų Serbijoje pablogėjo po kelių išpuolių prieš Serbijos žandarmeriją. Situacija *Sandžake* nestabili; musulmonų bendruomenės susiskaldymas dar pagilėjo ir užfiksuoti keli smurto protrūkiai.

Pabėgėlių ir šalies viduje perkeltų asmenų (ŠVPA) skaičius Serbijoje tebėra didelis. Jų padėtis tebėra labai sunki, ir jiems itin sudėtinga užsitikrinti savo socialines teises.

Pirmininkaudama *Romų* dešimtmečio projektui, Serbija priėmė nacionalinę romų padėties gerinimo strategiją. Tačiau reikia toliau stengtis užtikrinti, kad ji būtų iki galo įgyvendinta. Romų bendruomenės gyvenimo sąlygos vis dar labai sunkios ir jie dažnai diskriminuojami.

Kalbant apie **regioninius klausimus ir tarptautinius įsipareigojimus**, Serbija toliau darė pažangą bendradarbiaudama su TBTBJ. 2009 m. birželio mėn. kreipdamasis į JT Saugumo Tarybą, TBTBJ generalinis prokuroras nurodė, kad Serbijos valdžios institucijos tinkamai ir laiku atsiliepė į konkrečius paramos prašymus ir kad tokį bendradarbiavimą būtina tęsti, kad juo būtų pasiekta konkrečių teigiamų rezultatų. Įvykdytos kelios paieškos operacijos, tačiau TBTBJ kaltinamieji Ratko Mladičius ir Goranas Hadžičius tebėra laisvėje. Visapusiškas bendradarbiavimas su TBTBJ tebėra tarptautinis įsipareigojimas ir svarbus Europos partnerystės prioritetas.

Serbija, kartu su savo kaimynėmis, turėtų išspręsti regioninę nebaudžiamumo problemą, be kita ko, imdamosi veiksmų dėl karo nusikaltimams skirtų ekstradicijos susitarimų.

Serbija toliau aktyviai dalyvavo regioninėse iniciatyvose, įskaitant Pietryčių Europos bendradarbiavimo procesą (PEBP), Regioninio bendradarbiavimo tarybą (RBT) ir Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimą (VELPS). Pagerėjo dvišaliai santykiai su kitomis plėtros šalimis ir kaimyninėmis ES valstybėmis narėmis. Tačiau reikia imtis tolesnių veiksmų siekiant išspręsti įvairius likusius dvišalius klausimus, ypač susijusius su sienomis. Tačiau regioniniam bendradarbiavimui pakenkė Serbijos reakcija į Kosovo dalyvavimą regioniniuose forumuose.

Serbija ginčija Kosovo¹⁰ nepriklausomybės deklaraciją ir dėl to ėmėsi teisinių ir diplomatinių priemonių, įskaitant kreipimąsi į Tarptautinį Teisingumo Teismą (TTT). Serbijos vyriausybė nepalaiko oficialių ryšių su Kosovo valdžios institucijomis, atkakliai sutikdama bendrauti tik su Jungtinių Tautų laikinosios administracijos misija Kosove (UNMIK) ir Europos Sąjungos teisinės valstybės misija Kosove (EULEX). Vyriausybė išlaikė tapačias struktūras Kosove ir surengė papildomus vietos rinkimus, kartu trukdydama Kosovo serbams dalyvauti Kosovo valdžios institucijų surengtuose savivaldos rinkimuose. Kalbant apie prekybą, Serbijos vyriausybė nepripažįsta Kosovo muitinių antspaudų, apie kuriuos turi būti pranešta Europos Komisijai ir kurie, UNMIK nuomone, atitinka JTST rezoliucijos Nr. 1244 nuostatas. Serbijos atsisakymas pripažinti Kosovo muitinių antspaudus kelia didelį susirūpinimą. Serbija ir Kosovas turi priimti tinkamus sprendimus, kad svarbiausi regioniniai *forumai* galėtų ir toliau tęsti su regioninio bendradarbiavimo ir vystymosi gerinimu susijusią veiklą.

Serbijos vyriausybė ėmėsi pirmųjų žingsnių, kad pradėtų bendradarbiauti su ES teisinės valstybės misija (EULEX), bet šias pastangas reikia stiprinti ir toliau. 2009 m. rugsėjo mėn. EULEX ir Serbija pasirašė policijos bendradarbiavimo protokolą.

Serbijos **ekonomika** gerokai nukentėjo nuo pasaulinės ekonomikos krizės. 2008 m. pabaigoje sulėtėjo augimas, o 2009 m. prasidėjo ekonomikos nuosmukis. Dėl šios priežasties makroekonomika tapo nestabili. Be to, dėl anksčiau vykdytos ekspansinės politikos ir nepakankamos disciplinos labai pablogėjo fiskalinė padėtis.

Kalbant apie **ekonominius kriterijus**, Serbija padarė tik nedidelę pažangą toliau kurdama veikiančią rinkos ekonomiką. Reikia imtis tolesnių veiksmų, kad Serbija vidutinės trukmės laikotarpiu galėtų atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas ES viduje. Reikia paspartinti struktūrines reformas.

Serbijos bankų sistemos likvidumas išlaikytas, Serbijos bankai turi daug kapitalo ir iš esmės yra pelningi. Kalbant apie išorės aspektus, Serbijos ekonomika išgyvena greito išorės

¹⁰ Pagal JTST rezoliuciją Nr. 1244/99.

koregavimo procesą. Tai matyti iš gerokai sumažėjusio einamosios sąskaitos deficito. Užsienio valiutos atsargos išliko stabilios. Išsaugotas sutarimas dėl rinkos ekonomikos pagrindų, bet vyriausybė dar neturi vidutinės trukmės laikotarpio struktūrinės reformos strategijos.

Reaguodama į gilėjančią ekonomikos krizę, Serbija paprašė TVF ir ES paramos ir susitarė imtis kelių fiskalinių priemonių, kad sumažintų bendras išlaidas. Tačiau gilėjant krizei TVF programa peržiūrėta. Trūksta priemonių, kuriomis vidutinės trukmės laikotarpiu būtų sustiprintas viešųjų finansų tvarumas. Vis dar sunku įgyvendinti pinigų politikos sistemą, skirtą infliacijai valdyti, todėl kyla pavojus, kad sumažės centrinio banko patikimumas. Infliacija išliko palyginti aukšta. Tam tikra pažanga padaryta privatizuojant visuomenines, bet ne valstybines bendroves ir tai kliudė privačiojo sektoriaus dinamiškumui. Nedarbo lygis ir toliau išlieka aukštas. Pernelyg dideli administraciniai reikalavimai toliau trukdo patekti į rinką ir iš jos išeiti. Reikia pagerinti teisinį tikrumą, visų pirma turint omenyje veiksmingą nuosavybės teisių užtikrinimą. Neoficialus sektorius tebėra didelė problema.

Serbija padarė pažangą derindama savo teisės aktus ir politiką su **Europos standartais** ir pradėjo įgyvendinti laikinąjį susitarimą, laikydamasi to susitarimo nuostatų ir tvarkaraščių. Nuo 2009 m. sausio 30 d. sumažinti muitai ir imtasi atitinkamų priemonių konkurencijos, valstybės pagalbos ir tranzito eismo srityse. Be to, Serbija priėmė svarbius teisės aktus tokiose srityse kaip, be kita ko, žemės ūkis, aplinka, užimtumas, konkurencija, viešieji pirkimai ir teisingumas, laisvė ir saugumas. Administraciniai gebėjimai sustiprinti stabilizacijos ir asociacijos susitarimo įgyvendinimui svarbiose srityse. Tačiau Serbija turi imtis tolesnių pastangų, kad užtikrintų veiksmingą su ES susijusių teisės aktų įgyvendinimą ir vykdymą.

Kalbant apie *vidaus rinką*, Serbija padarė tam tikrą pažangą derindama savo teisės aktus ir stiprindama institucinius gebėjimus. Padaryta nemaža pažanga *laisvo prekių judėjimo* srityje; Naujai priimti teisės aktai dėl standartizacijos ir atitikties vertinimo tapo tolesnio derinimo su *acquis* pagrindu. Pagerėjo Standartizacijos instituto ir Akreditavimo įstaigos instituciniai gebėjimai ir Serbija priėmė daugiau Europos standartų. Tam tikra pažanga padaryta vartotojų apsaugos srityje, priėmus teisės aktus dėl produktų saugos ir elektroninės prekybos. Tačiau reikia toliau tobulinti administracinius gebėjimus. Dar nepriimti teisės aktai dėl akreditacijos ir metrologijos. Serbija turi sustiprinti pastangas sukurti rinkos priežiūros sistemą. Dar nepriimti nauji vartotojų apsaugos teisės aktai.

Serbija padarė nedidelę pažangą *asmenų judėjimo, paslaugų ir įsisteigimo teisės* srityse. Tam tikra pažanga padaryta pašto paslaugų teisės aktų derinimo srityje. Kalbant apie finansines paslaugas, parengtas planas, kuriuo siekiama įgyvendinti naują bankų reglamentavimą. Tačiau kai kurių įstatymų trūksta arba jie neatitinka Europos standartų, visų pirma bankų reglamentavimo srityse. Laisvo kapitalo judėjimo srityje Serbija turi toliau dėti pastangas, kad iki galo liberalizuotų einamosios sąskaitos sandorius ir panaikintų apribojimus trumpalaikiams kreditams ir investicijų portfeliams.

Serbija padarė nemažą pažangą *mutinės* srityje. Sustiprėjo mutinės administracijos gebėjimai ir siekiant įgyvendinti laikinąjį susitarimą priimtas teisės aktų rinkinys. Tačiau teisės aktus reikia toliau derinti su ES mutinės kodeksu, visų pirma tranzito ir rizikos analizės srityse. Serbija ėmėsi veiksmų, kad toliau tobulintų *mokesčių* srities teisinę sistemą. Pagerintos mokesčių surinkimo procedūros ir mokesčių administravimo įstaigos vykdymo užtikrinimo gebėjimai. Serbija turi toliau gerinti registruotų skolų susigrąžinimą ir tęsti teisės aktų derinimą akcizo muitų ir PVM srityje.

Serbija padarė didelę pažangą priimdama naujus teisės aktus *konkurencijos ir valstybės pagalbos* srityje. Konkurencijos apsaugos komisija turi stiprinti savo gebėjimus atlikti ekonominę analizę. Be to, dar nesukurta nepriklausoma valstybės pagalbos institucija.

Serbija padarė didelę pažangą priimdama naujus teisės aktus *viešųjų pirkimų* srityje. Tačiau dar nepaskirti naujos Konkurso dalyvių teisių apsaugos komisijos nariai. Serbija toliau darė pažangą užtikrindama *intelektinės nuosavybės teises*. Sustiprėjo administraciniai Intelektinės nuosavybės tarnybos gebėjimai. Tačiau siekiant veiksmingai užtikrinti intelektinės nuosavybės teises, būtina išspręsti finansinio nepriklausomumo klausimus ir kompetentingų teisėjų trūkumo problemą.

Padaryta nemaža pažanga *užimtumo politikos* srityje – priimti keli svarbūs įstatymai ir 2009 m. nacionalinė užimtumo strategija. Pagerėjo užimtumo priemonių ir strategijų įgyvendinimo rodikliai, bet būtina sustiprinti jų derinimą su kitomis strategijomis. Tam tikra pažanga pasiekta *socialinės politikos* srityje, bet teisinę sistemą reikia toliau tobulinti ir tinkamai įgyvendinti esamus teisės aktus. Tam tikra pažanga padaryta *visuomenės sveikatos politikos* srityje, visų pirma kalbant apie pirminės sveikatos priežiūros reformą ir ligų prevenciją. Reikia toliau siekti derinti teisės aktus su Europos standartais.

Pažanga padaryta *švietimo ir kultūros* srityse. *Mokslo ir mokslinių tyrimų* bei inovacijų srityje Serbija ėmėsi ryžtingų veiksmų siekdama paskatinti bendradarbiavimą atliekant mokslinius tyrimus ir dalyvavimą projektuose pagal EB mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros septintąją bendrąją programą. Tačiau Serbija turi dėti daug pastangų, kad sustiprintų nacionalinius mokslinių tyrimų gebėjimus ir užtikrintų tolesnę integraciją į Europos mokslinių tyrimų erdvę.

Serbija gerokai pasistūmėjo į priekį rengdamasi prisijungimui prie *PPO* ir priėmė kelis su PPO suderintus įstatymus.

Kalbant apie *sektorių politiką*, sustiprinta institucinė sistema *pramonės ir MVĮ* srityse ir Serbija pradėjo įgyvendinti MVĮ strategijos tikslus. Tačiau moderni, ES požiūrį atitinkanti pramonės politikos strategija dar nepriimta.

Padaryta pažanga derinant teisės aktus su *acquis žemės ūkio ir kaimo plėtros* srityse – priimti svarbūs pagrindų įstatymai. Tas pats pasakytina ir apie maisto saugą, bet pažanga modernizuojant maisto ir maisto perdirbimo įmones labai maža. Padaryta tam tikra pažanga *veterinarijos ir fitosanitarijos* srityse, bet tik menka pažanga modernizuojant už maisto grandinės saugą atsakingų *laboratorijų* kontrolę.

Serbija padarė nemažą pažangą *aplinkos* srityje, visų pirma priimdama didelį įstatymų paketą ir ratifikuodama tarptautines konvencijas. Tačiau instituciniai gebėjimai ir techniniai bei žmogiškieji ištekliai išlieka riboti, ypač vietos lygmeniu. Reikia toliau dėti pastangas, kad būtų priimti su vandeniu susiję teisės aktai ir stiprinami bendri aplinkos srities gebėjimai.

Transporto srityje priimtas naujas Kelių eismo saugos įstatymas ir suderinti kelių mokesčiai vietos ir užsienio transporto priemonėms. Ratifikuotas Susitarimas dėl Europos bendrosios aviacijos erdvės (ECAA), Monrealio konvencija ir horizontalusis susitarimas dėl tam tikrų oro susisiekimo paslaugų teikimo aspektų. Tačiau kilo problemų dėl Serbijos atitikties patekimo į rinką įsipareigojimams pagal ECAA. Kalbant bendriau reikia toliau siekti įgyvendinti pirmąjį pereinanąjį ECAA etapą ir gerinti Infrastruktūros ministerijos ir Civilinės aviacijos direktorato veiksmų koordinavimą. Geležinkelių transportą reikia iš esmės restruktūrizuoti.

Serbija padarė tam tikrą pažangą *energetikos* sektoriuje. Reikia imtis tolesnių veiksmų siekiant atitikti Energijos bendrijos sutarties reikalavimus ir išspręsti likusius klausimus, susijusius su energetikos sektoriaus ir branduolinės saugos aplinkos aspektais. Kalbant apie tiekimo saugumą, tam tikra pažanga padaryta padidinus dujų atsargas, tačiau gamtinių dujų vamzdynų jungtys tarp Serbijos ir kitų regiono šalių tebėra ribotos.

Informacinės visuomenės ir žiniasklaidos srityse pažanga padaryta priėmus kelis teisės aktus. Serbija taip pat ratifikavo Europos konvenciją dėl televizijos be sienų. Instituciniai ir reguliavimo gebėjimai vis dar riboti, o teisės aktų įgyvendinimo pažanga nevienoda.

Padaryta pažanga *finansų kontrolės* srityje. Vyriausybė priėmė visapusišką viešosios vidaus finansų kontrolės (VVFK) politikos dokumentą. Įsigaliojo biudžeto sistemos įstatymas, į kurį įtrauktas VVFK teisinis pagrindas. Vis dėlto parengiamieji darbai, kad būtų sukurta moderni ir veiksminga viešosios *finansų kontrolės* sistema, dar tik pradėti. Neseniai įsteigta Valstybės audito institucija dar nepradėjo tinkamai veikti.

Priimta nauja *statistikos* plėtros strategija. Pažanga taip pat padaryta sektorių statistikos srityje – parengtos ir atliktos apklausos ir surašymai. Tačiau Serbija turi ir toliau dėti pastangas, kad sukurtų gerai veikiančią įmonių registrą ir toliau stiprintų administracinius gebėjimus.

Pažanga padaryta *teisingumo, laisvės ir saugumo* srityje. Toliau tęstas Serbijos ir Europos bendrijos vizų režimo supaprastinimo ir readmisijos susitarimų įgyvendinimas. Serbija ėmėsi ryžtingų pastangų visose vizų režimo liberalizavimo plano srityse, visų pirma dėl naujų biometrinių pasų įvedimo. Remdamasi Serbijos pažanga, 2009 m. liepos mėn. Komisija pasiūlė panaikinti vizų reikalavimą Serbijos piliečiams su sąlyga, kad Serbija atitiks likusius kriterijus prieš Tarybai priimant sprendimą¹¹.

Pradėtas naujo *sienų kontrolės* įstatymo įgyvendinimas, bet reikia dėti tolesnes pastangas, siekiant pagerinti techninius standartus ir tam tikrų sienos perėjimo punktų įrangą, taip pat sienos su Kosovu kontrolę.

Serbijos pažanga *prieglobsčio* srityje menka. Nepaisant tam tikrų trūkumų, prieglobsčio procedūros iš esmės patenkinamos. Tačiau beveik nenumatyta, kaip toliau spręsti galimo prašymų skaičiaus padidėjimo klausimą, ir nėra jokios prieglobsčio prašytojų integracija besirūpinančios koordinavimo įstaigos. Nemaža pažanga padaryta *migracijos* srityje – priimta migracijos valdymo strategija ir įgyvendintas Užsieniečių įstatymas. Tačiau būtina toliau veikti, norint įgyvendinti naujai priimtas strategijas ir geriau stebėti migracijos srautus.

Pinigų plovimas tebekelia susirūpinimą. Priimtas Pinigų plovimo ir terorizmo finansavimo prevencijos ir kovos su tuo įstatymas. Tačiau ataskaitos apie įtartinus sandorius paprastai gaunamos tik iš bankų sektoriaus, ir tyrimų bei apkaltinamųjų nuosprendžių pinigų plovimo bylose skaičius tebėra mažas.

Serbija yra svarbi neteisėto *narkotikų* gabenimo į Europą tranzito šalis. Priimta kovos su narkotikais strategija ir veiksmų planas. Teisėsaugos institucijos sulaikė didelį narkotikų kiekį. Tačiau neteisėtas narkotikų gabenimas per Serbiją tebekelia didelį susirūpinimą.

Padaryta tam tikra pažanga vykdant *policijos* reformą. Sustiprinti gebėjimai, mokymas ir tarptautinis bei regioninis bendradarbiavimas. Tačiau reikia pagerinti strateginį planavimą ir

¹¹ COM (2009) 366.

vidaus kontrolę. Priimta nacionalinė kovos su *organizuotu nusikalstamumu* strategija. Imtasi pirmųjų veiksmų siekiant pagerinti institucinę ir teisinę finansinių tyrimų ir turto arešto sistemą. Tačiau ir toliau atidėliojamas pataisyto naujo baudžiamojo proceso kodekso priėmimas ir įsigaliojimas. Tyrimo gebėjimai išlieka menki, todėl šioje srityje priimama nedaug galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių. Reikia nuolatinių pastangų kovojant su organizuotu nusikalstamumu, kuris tebekelia didelį susirūpinimą.

Serbija padarė tam tikrą pažangą kovodama su *prekyba žmonėmis*. Ratifikuota Europos Tarybos konvencija dėl kovos su prekyba žmonėmis ir priimtas veiksmų planas. Pagerėjo įvairių suinteresuotųjų šalių, įskaitant NVO, bendradarbiavimas šioje srityje. Tačiau šioje srityje priimtų galutinių apkaltinamųjų nuosprendžių skaičius tebėra nedidelis, o nepilnamečių aukų procentinė dalis toliau didėja.

Tam tikra pažanga padaryta kuriant teisinę ir institucinę *asmens duomenų apsaugos* sistemą. Tačiau reikia toliau dirbti, siekiant iki galo suderinti esamus teisės aktus su Europos standartais ir užtikrinti tinkamą reikiamų nuostatų įgyvendinimą.

Kosovas

Kosovas padarė tam tikrą pažangą sprendamas svarbiausius Europos partnerystės prioritetinius klausimus, visų pirma gerindamas savo teisinės sistemos atitiktį **politiniams kriterijams**. Dabar svarbiausia – įgyvendinimas. Antraisiais nepriklausomybės metais Kosovo institucijos jau sukurtos ir savo pareigas vykdo bendradarbiaudamos su atitinkamomis tarptautinėmis organizacijomis. Vis dėlto reikia labai sustiprinti viešojo administravimo ir asamblėjos gebėjimus. Reikia nuolatinių pastangų įgyvendinant teismų reformą ir stiprinant kovą su korupcija, organizuotu nusikalstamumu ir pinigų plovimu. Praktinis bendradarbiavimas su ES teisinės valstybės misija (EULEX) neatitinka politinių įsipareigojimų, todėl jį reikia pagerinti keliose su misijos įgaliojimais susijusiose srityse.

Saugumas Kosove palaikomas, bet dar neužtikrintas. Įvyko keletas incidentų, tarp kurių ir tyčinis EULEX turto sugadinimas. Apskritai viešoji tvarka palaikyta. Kosovo valdžios institucijos neturi visiškos kontrolės visoje Kosovo teritorijoje, visų pirma šiaurėje. Toliau veikia tapačios struktūros, neseniai tuo pat metu surengti papildomieji savivaldybių rinkimai. Kosovo vyriausybei reikia geriau integruoti visas bendruomenes, visų pirma Kosovo serbus, ir padedant EULEX stiprinti teisinę valstybę. Kosovo serbų bendruomenei reikia konstruktyviau bendradarbiauti su Kosovo institucijomis, kad ES paramos ir europinės perspektyvos nauda taptų akivaizdesnė. Artėjantys savivaldybių rinkimai ir išplėsta decentralizacija šiomis aplinkybėmis bus itin svarbūs. Tikimasi Belgrado paramos. Tolesnėmis pastangomis susitaikyti būtų prisidėta prie regiono stabilumo užtikrinimo ir socialinio bei ekonominio vystymosi.

Vykdydamos veiklą Kosovo valdžios institucijos iš esmės paisė atitinkamų **demokratijos ir teisinės valstybės** konstitucinių nuostatų. Vis dėlto stiprinant teisinę valstybę Kosove padaryta nedidelė pažanga.

Asamblėjos 2009 m. metinis darbo planas patvirtintas ir atitinka vyriausybės teisėkūros strategiją. Tačiau asamblėjos gebėjimai nagrinėti teisės aktų projektus ir prižiūrėti teisės aktų įgyvendinimą silpni. Parlamentinė vykdomosios valdžios priežiūra ribota. Visų pirma reikia pagerinti Europos integracijos komiteto gebėjimą kontroliuoti, kad priimami teisės aktai atitiktų ES standartus.

Sukurtos pagrindinės *vyriausybės* struktūros ir politinis stabilumas Kosove išlaikytas. Tam tikrą pažangą galima pastebėti įgyvendinant vietos valdžios administravimo reformą. Rugpjūčio mėn. priimtas pataisytas ir pagerintas Europos partnerystės veiksmų planas. Dabar Kosovas turėtų sutelkti dėmesį į jo įgyvendinimą ir tolesnių prioritetų nustatymą. Tarpžinybinis koordinavimas vykdamas Kosovo Europos reformų darbų varžant vis dar menkas. Siekiant įgyvendinti Kosovo europinę perspektyvą, būtinos veiksmingos administracinės šios srities struktūros. Vystymosi ir Europos integracijos koordinavimo agentūra sustiprino savo koordinavimo gebėjimus, tačiau, kad galėtų vadovauti tikram Europos integracijos procesui, jai dar trūksta aukšto lygio politinės paramos.

Tam tikra pažanga padaryta įgyvendinant *viešojo administravimo reformą*. Viešojo administravimo užduočių ir pareigų peržiūra baigta ir dauguma rekomendacijų įgyvendintos. Vis dėlto dar reikia priimti kai kuriuos pagrindinius teisės aktus. Politinė įtaka valstybės tarnybai ir valstybės tarnautojų skyrimo procesui tebėra aktuali problema. Reikia nuolatinių pastangų siekiant sustiprinti Kosovo viešojo administravimo gebėjimus ir sukurti profesionalios, atskaitingos, nepriklausomos ir nuopelnais grindžiamos valstybės tarnybos, galinčios veiksmingai įgyvendinti vyriausybės politiką, sistemą. Reikia labiau sustiprinti ombudsmeno tarnybą. Viešasis administravimas Kosove vis dar silpnas.

Reformuojant *teismų sistemą* padaryta nedaug. Reformos procesas vis dar ankstyvame etape. Įsteigtas Konstitucinis teismas ir paskirti jo nariai. Naujoji teismų valdymo informacijos sistema veikia daugumoje teismų. Padedant EULEX, Mitrovicoje vėl atidarytas teismas, nagrinėjantis baudžiamąsias bylas. Paskirta Kosovo teisėjų taryba. Padaryta tam tikra pažanga nagrinėjant karo nusikaltimų bylas.

Vis dėlto reikia labai daug padaryti norint padidinti Kosovo teisėjų nepriklausomumą ir profesionalumą. Susikaupė daug neišspręstų tiek civilinės, tiek baudžiamosios teisenos bylų. Nėra veiksmingo teisėjams taikomų drausminių procedūrų mechanizmo. Vyriausybė ir Kosovo serbų bendruomenė turi imtis konstruktyvių veiksmų, kad būtų užtikrinta pastarosios integracija į teismų sistemą. Kosovo teismų sistema vis dar silpna ir neveiksminga. Teisinės valstybės principai netaikomi visoje Kosovo teritorijoje, visų pirma šiaurėje.

Kovos su korupcija agentūra veikia ir sustiprino savo gebėjimus, tačiau jos įgaliojimai yra riboti. Nors kovojant su korupcija ir buvo imtasi tam tikrų priemonių, ji vis dar paplitusi daugelyje sričių ir verčia labai susirūpinti. Šios srities teisinė sistema vis dar neužbaigta. Nėra politinių partijų finansavimo įstatymo. Dar reikia priimti kovos su korupcija strategiją ir veiksmų planą. Reikia labai sustiprinti kovojant su korupcija dalyvaujančių veikėjų bendradarbiavimą. Būtina užtikrinti kovos su korupcija agentūros nepriklausomumą. Kosovui reikia pradėti kaupti rezultatus, pasiektus tiriant korupcijos atvejus, teikiant kaltinamąsias išvadas, vykdamas baudžiamąjį persekiojimą ir priimant apkaltinamuosius nuosprendžius kovos su korupcija bylose.

Konstitucijoje užtikrinta *žmogaus teisių ir mažumų apsauga*, taip pat išvardijami tiesiogiai Kosove taikomi pagrindiniai tarptautiniai susitarimai ir dokumentai. Vis dėlto, kad šios teisės būtų ginamos praktiškai, reikia daugiau pastangų, be kita ko, ryžtingų veiksmų siekiant integruoti visas Kosovo bendruomenes.

Kosovo serbų bendruomenės, visų pirma šiaurėje, vengimas dalyvauti Kosovo institucijų veikloje – didelė kliūtis. Norint ją pašalinti reikia ir vyriausybės, ir Kosovo bendruomenės nuolatinių pastangų. Be to, būtina, kad konstruktyvesnės pozicijos laiktųsi Serbija.

Pilietinių ir politinių teisių srityje padaryta nedidelė pažanga. Kalbant apie *teisę kreiptis į teismą*, teisinės pagalbos sistema veikia, tačiau ją dar reikia sustiprinti. Tam tikra pažanga padaryta *kalėjimų* ir kitų pataisos įstaigų srityje. Tačiau vis dar reikia išspręsti kai kurias problemas, kaip antai susijusias su psichikos ligonių ir nepilnamečių teisės pažeidėjų kalinimo sąlygomis ir reintegracija išėjus į laisvę. Nedidelė pažanga padaryta *kankinimų* ir *netinkamo elgesio* bei kovos su *nebaudžiamumu* prevencijos srityje.

Saviraiškos laisvė praktiškai dar nevysiškai užtikrinta. Buvo politinio kišimosi į žiniasklaidos darbą atvejų. Labiau išplėtotą *teisę laisvai burtis į asociacijas* ir *susirinkimų laisvę* reglamentuojanti teisinė sistema.

Formuojant ir įgyvendinant politiką reikia labiau įtraukti *pilietinę visuomenę*. Tam tikra pažanga padaryta užtikrinant *religijos laisvę*, visų pirma atstatant religines vietas. Skatinant skirtingų religinių bendruomenių susitaikymą dar daug ką reikia nuveikti. Nėra įstatymo dėl *dingusių be žinios asmenų*. Reikia spręsti kompensacijų dingusių be žinios asmenų šeimoms problemą.

Ekonominės ir socialinės teisės dar nevysiškai užtikrintos. Reikia labai sustiprinti *moterų* apsaugą nuo bet kokios formos smurto. Prekyba vaikais ir vaikų darbas vis dar verčia susirūpinti. Reikia geriau užtikrinti *vaikų* teises. Vyriausybė priėmė neįgaliesiems skirtą veiksmų planą. Vis dėlto socialiai pažeidžiamų grupių ir neįgaliųjų integracija ir apsauga nevysiškai užtikrinama. *Diskriminacija* tebėra aktuali problema, todėl vyriausybė turi vykdyti daugiau informacijos skleidimo kampanijų. Atitinkami įstatymai ir strategijos priimti, tačiau prastai įgyvendinami. Sustiprinta *nuosavybės teisių* srities institucinė ir teisinė sistema. Didžiausia kliūtis užtikrinant nuosavybės teisių apsaugą yra tai, kad valdžios institucijos savo sprendimų negali įgyvendinti visame Kosove. Apskritai religinio turto saugumas užtikrintas.

Mažumų teisių, kultūrinių teisių ir mažumų apsaugos srities galiojančiuose teisės aktuose nustatytos labai geros mažumų ir kultūrinių teisių apsaugos sąlygos. Vis dėlto praktikoje jos netinkamai užtikrinamos. Menka pažanga padaryta skatinant bendruomenių susitaikymą. Tai itin sunkus uždavinys valdžios institucijoms. Savanoriškai grįžta vis dar nedaug *pabėgėlių* ir *šalies viduje perkeltų asmenų*. Dar neišspręsti kai kurių savivaldybių ir serbų stačiatikių bažnyčios ginčai dėl žemės.

Romų, aškalių ir egiptiečių gyvenimo sąlygos tebėra labai sunkios, o šios bendruomenės dažnai diskriminuojamos. Nedelsiant turi būti imtasi priemonių siekiant perkelti romų šeimas, gyvenančias pavojingomis ir nepriimtiniomis sąlygomis švinu užterštose šiaurės Kosovo vietovėse. Valdžios institucijos turi imtis tolesnių priemonių siekdamas užmegzti dialogą su visomis mažumomis ir užtikrinti jų apsaugą ir integraciją.

Kalbant apie ***regioninius klausimus ir tarptautinius įsipareigojimus***, ataskaitiniu laikotarpiu Kosovas toliau bendradarbiavo su Tarptautiniu baudžiamuoju tribunolu buvusiamai Jugoslavijai (TBTBJ). ES dar kartą pabrėžia, kad sėkmingas regioninis bendradarbiavimas turi būti grindžiamas įtraukties principais ir apgailestauja, kad dėl nesutarimų dėl Kosovo dalyvavimo regioniniuose forumuose būdo, svarbiausiuose regiono renginiuose šaliai nebuvo atstovaujama. Kosovas patvirtino naujus muitinių antspaudus, o JT Generalinio sekretoriaus specialusis atstovas Europos Komisijai ir Vidurio Europos laisvosios prekybos susitarimo partneriams pranešė, kad jie atitinka JTST Rezoliuciją 1244/99. Serbija šių antspaudų nepripažino, nes suabejojo dėl jų atitikties JTST Rezoliucijai 1244/99. Kosovas ir Serbija turi priimti racionalius sprendimus, kad pagrindinių regioninių forumų vaidmuo skatinant regioninį bendradarbiavimą ir vystymąsi ir toliau būtų svarbus.

Krizės poveikis Kosovo **ekonomikai** kol kas nedidelis. BVP – nors jo bazė ir labai žema – augo toliau, tačiau nedarbo lygis išliko labai aukštas. Staigiai sumažėjus importuojamų prekių kainoms, didelė infliacija perėjo į defliaciją. Ekonominiam vystymuisi toliau labai trukdo silpna teisinė valstybė, nedideli ir menkai išplėtoti gamybos pajėgumai ir silpna transporto bei energetikos infrastruktūra. Fiskalinė politika paremta *ad hoc* poreikiais ir sistemingai nesiejama su vidutinės trukmės laikotarpio politikos programa. Padidinus biudžeto subsidijas, labiau užtikrintas energijos tiekimo patikimumas.

Kalbant apie **ekonominius kriterijus**, Kosovas padarė labai nedidelę pažangą kurdamas veikiančią rinkos ekonomiką. Reikia didelių reformų ir investicijų, kad šalis ilgainiui galėtų atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje.

Bendras sutarimas dėl laisvos rinkos politikos išlaikytas. Ekonomiką nuo neigiamo pasaulinio nuosmukio poveikio apsaugojo tai, kad naudojamas euras, kad nedidelė išorės skola ir labai nedaug eksportuojama. Bankų sektorius išliko patikimas, pelningas ir turėjo pakankamai kapitalo. Ekonomikos augimą paskatino tai, kad nuolat didėjo kreditai, taip pat buvo gaunama daugiau užsienio pagalbos. Ankstesniais metais biudžeto perviršis buvo nemažas, tačiau 2008 m. biudžete susidarė nedidelis deficitas. Mokestinės pajamos šiek tiek padidėjo. Birželio mėn. Kosovas tapo Tarptautinio valiutos fondo ir Pasaulio banko nariu.

Jau ir taip didelis prekybos deficitas toliau didėjo, visų pirma dėl to, kad buvo importuojama daug įrengimų ir transporto įrangos, skirtų didelei kelių tiesimo programai. Tiek biudžeto, tiek užsienio prekybos balanso tvarumas dar labiau sumažėjo, visų pirma dėl prasto politikos planavimo ir įgyvendinimo. Ir taip jau labai maža eksporto apimtis 2009 m. dėl ekonomikos krizės smarkiai sumažėjo. Ekonomikos statistika vis dar netinkama. Finansavimo išlaidos išliko didelės, nes bankai paskoloms verslui toliau nustatinėjo didelius rizikos priedus. Padaugėjo biudžeto subsidijų ir perkėlimų. Silpna teisinė valstybė, daugelyje sričių paplitusi korupcija ir netikrumas dėl nuosavybės teisių ir toliau buvo didžiausios ekonominio vystymosi kliūtys. Nedarbo lygis tebėra labai aukštas. Menka pažanga padaryta siekiant į darbo rinką geriau integruoti Kosovo jaunimą. Neoficiali ekonomika tebėra didelė problema.

Pažanga, padaryta derinant Kosovo teisės aktus ir politiką su **Europos standartais**, nevienoda. Labiau išplėtoti muitinių, mokesčių, švietimo ir policijos teisinė sistema. Tačiau derinimas aplinkos, konkurencijos, intelektinės nuosavybės, energetikos ir laisvo prekių, asmenų, paslaugų ir kapitalo judėjimo srityse tik pradėtas. Nedaug Europos standartų taikoma finansų kontrolės ir statistikos, duomenų apsaugos ir kovos su pinigų plovimu ir organizuotu nusikalstamumu srityse.

ES **vidaus rinkos** srityje padaryta tam tikra pažanga įgyvendinant *laisvo prekių judėjimo* principą. Tačiau europinės praktikos ir teisės aktų į nacionalinę teisę perkelta ir įgyvendinama nedaug. Administraciniai gebėjimai tebėra silpni. Nepakankamai derinami *laisvo asmenų judėjimo, paslaugų ir įsisteigimo teisės* srities aktai. Siekiant pažangos *laisvo kapitalo judėjimo srityje*, visų pirma norint sustiprinti finansų sektoriaus reguliavimą, reikia nuolatinių pastangų.

Pradėjus veiksmingiau administruoti muitines, padidėjo pajamos iš *muitų*. Priimtas Muitinės ir akcizų kodeksas. Muitinės reglamentuojančios teisinės nuostatos atitinka Europos standartus. Tačiau reikia labai sustiprinti administracinius gebėjimus siekiant aktyviau kovoti su korupcija muitinės srityje. Šiaurės Kosove muitai vis dar nerenkami. EULEX muitinės pareigūnai prižiūri du sienos perėjimo punktus šiaurėje, todėl kontrabandos atvejų čia sumažėjo. *Mokesčių* teisinė sistema labiau išplėtotą, pradėti taikyti mažesni mokesčių tarifai.

Reikia dėti daugiau pastangų siekiant sustiprinti šios srities administracinius gebėjimus ir sumažinti neoficialią ekonomiką.

Viešųjų pirkimų srities įgyvendinamieji teisės aktai iš esmės parengti, įsteigta Viešųjų pirkimų priežiūros įstaiga. Tačiau praktinis įstatymo įgyvendinimas verčia labai susirūpinti. Įtariamos korupcijos atvejus valdžios institucijos turi tirti veiksmingai. Reikia smarkiai sugriežtinti pirkimų sutarčių vykdymo priežiūrą. Už pirkimus atsakingiems pareigūnams Kosove vis dar dažnai trukdoma dirbti ar grasinama.

Vis dar nėra *intelektinės nuosavybės* teisių strategijos. Pramoninės nuosavybės teisių, autorių teisių ir gretutinių teisių apsaugos užtikrinimo mechanizmai silpni. Sukurta *Konkurencijos* komisija išnagrinėjo įtariamo konkurencijos taisyklių pažeidimo atvejus. Kosovo konkurencijos teisės aktai neviseškai atitinka Europos standartus.

Valdžios institucijoms reikia supaprastinti įvairias *užimtumo* klausimams skirtas strategijas ir užtikrinti, kad jos būtų įgyvendinamos. Reikia patobulinti darbuotojų sveikatos ir saugos, taip pat socialinių paslaugų ir socialinės globos įstaigų srities teisės aktus. Reikia sustiprinti *visuomenės sveikatos sektoriaus* administracinius ir institucinius gebėjimus, siekiant pagerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę. Menka pažanga padaryta *socialinio dialogo* srityje. Derinimas su Europos standartais tebevyksta *švietimo* srityje. Tačiau dar reikia pabaigti šios srities institucinę reformą, o politikos rekomendacijas reikia geriau pritaikyti praktikoje. *Mokslinių tyrimų* srityje valdžios institucijos ėmėsi iniciatyvų siekdamas palengvinti bendradarbiavimą su ES, antai paskyrė 7-sios bendrosios programos Kosovo koordinatorių.

Kalbant apie **sektorių politiką**, vis dar neužbaigta *pramonei ir MVĮ* skirta institucinė ir teisinė sistema. Pastebimos pastangos *žemės ūkio* srityje: padaryta tam tikra pažanga įgyvendinant žemės konsolidacijos priemones ir įvairinant ūkių veiklą. Vis dėlto gebėjimų įgyvendinti politiką nepakanka. Priimti keli *aplinkos* pagrindų įstatymai. Reikia labai daug pastangų, kad jie būtų įgyvendinti ir kad būtų laikomasi ES aplinkos standartų.

Transporto srityje Kosovas pradėjo didelę kelių tiesimo programą, tačiau į geležinkelius investuoja per mažai. Kosovas toliau aktyviai dalyvauja Pagrindinio regioninio transporto tinklo ir Pietryčių Europos transporto stebėsenos įstaigos veikloje. Tačiau priimti Europos standartų neatitinkantys aviacijos srities teisės aktai. Dar reikia paskirti geležinkelių reguliavimo tarybą. Aviacijos reguliavimo taryba paskirta, tačiau veiklos dar nevykdo.

Dar reikia priimti kelis svarbius įstatymus, skirtus *energetikos* sektoriui, kuriame tebekyla rimtų problemų. Elektros energijos tiekimas dažnai nutrūksta. Nors padėtis šiek tiek pagerėjo, sektoriaus finansinį gyvybingumą silpnina nuolatiniai nuostoliai ir prastas mokesčių už energiją surinkimas. Vyriausybė nusprendė statyti naują lignitu kūrenamą elektrinę, kuri turės atitikti Europos standartus. Kosovo perdavimo sistemos operatoriui vis dar sunku dalyvauti regioniniuose komerciniuose mechanizmuose lygiaverčio partnerio teisėmis.

Reikia daugiau pastangų norint įgyvendinti esamus *informacinės visuomenės ir žiniasklaidos* srities teisės aktus ir strategijas. Reikia labiau sustiprinti reguliavimo institucijų, kaip antai Telekomunikacijų reguliavimo agentūros ir Nepriklausomos žiniasklaidos komisijos, administracinius gebėjimus, finansinį ir politinį nepriklausomumą. Dar reikia paskirti visuomeninio transliuotojo tarybą.

Finansų kontrolės ir *statistikos* srityje padaryta nedidelė pažanga. Reikia toliau dėti pastangas siekiant pagerinti vidaus ir išorės audito gebėjimus. Statistikos infrastruktūra tebėra silpna.

Nedidelė pažanga padaryta **teisingumo, laisvės ir saugumo** srityje. Sukurti atitinkamų *sienu valdymo* srities agentūrų koordinavimo mechanizmai. Tačiau visų sienų apsauga dar neužtikrinta, todėl reikia sustiprinti policijos sienų ir pasienio valdymo išteklius ir gebėjimus.

Kosovo gebėjimai tvarkyti *prieglobsčio* prašymus vis dar riboti. Gražinamų asmenų reintegracija tebėra prasta. Reikia parengti tinkamą readmisijos sistemą.

Teismų ir teisėsaugos institucijų gebėjimai spręsti *pinigų plovimo* problemą silpni. Atitinkamuose teisės aktuose pinigų plovimas neapibrėžiamas kaip nusikaltimas. Esama teisinė sistema netinkama ir nėra visiškai įgyvendinama. Nėra nuolatinės kovos su pinigų plovimu koordinavimo struktūros. Finansinės žvalgybos padaliniui pranešama nedaug informacijos. Šis padalinys ir mokesčių institucija nepakankamai bendradarbiauja.

Ataskaitiniu laikotarpiu konfiskuota daugiau narkotinių medžiagų, ištirta daugiau bylų, suimta ir baudžiamojon atsakomybėn patraukta daugiau asmenų. Kosovas priėmė kovos su *neteisėta prekyba narkotikais* strategiją ir veiksmų planą. Tačiau teisėsaugos institucijos šioje srityje vis dar prastai bendradarbiauja. Nevisiškai užtikrintas konfiskuotų narkotikų saugumas. Apskritai neteisėta prekyba narkotikais verčia labai susirūpinti.

Pagrindinė *policijos* veiklą reglamentuojanti teisinė sistema sukurta. Iš esmės, viešosios tvarkos palaikymo funkcijos užtikrintos. Dauguma policijos pareigūnų iš Kosovo serbų bendruomenės į pietus nuo Ibaro upės, paskelbus nepriklausomybę nutraukusių tarnybą, sugrįžo į savo nuovadas. Tačiau buvo keletas smurtinių incidentų, tarp kurių ir tyčinis EULEX turto sugadinimas. Viešosios tvarkos palaikymo policijos padalinyje Mitrovicoje netarnauja įvairių etninių grupių pareigūnai, todėl policijai sunkiau spręsti viešosios tvarkos pažeidimus šiaurėje. Aukščiausiojo rango vadovaujančių policijos pareigūnų, iš kurių vienas Kosovo serbų tautybės, pareigybių aprašymų svarstymas atidėtas. Esama didelių trūkumų, susijusių su gebėjimais atlikti tyrimus ir žvalgybos informacija grindžiama policijos veikla. Nėra ginklų surinkimo iš civilinių gyventojų strategijos. Nevisiškai užtikrintas policijos turimų įrodymų saugumas. Reikia geriau užtikrinti EULEX galimybę naudotis pagrindinėmis duomenų bazėmis, kad EULEX tyrimai pagal jam suteiktus vykdymo įgaliojimus būtų veiksmingesni.

Organizuotas nusikalstamumas vis dar verčia rimtai susirūpinti ir daro poveikį teisei valstybei ir verslo aplinkai. Priimta kovai su organizuotu nusikalstamumu skirta strategija ir veiksmų planas, tačiau teisinė sistema dar neužbaigta. Nėra liudininkų apsaugos įstatymo, o dėl menkų pajėgumų apsaugoti liudininkus policijai sunkiau atlikti savo pareigas šioje srityje. Kosovas tebėra organizuoto nusikalstamumo kilmės ir tranzito šalis. Jis taip pat tebėra prekybos žmonėmis kilmės ir paskirties šalis, per jį eina prekybos žmonėmis keliai. Susirūpinti vis dar verčia tai, kaip Kosovo teisėsaugos institucijos nustato prekybos žmonėmis aukų tapatybę ir tiria prekybos žmonėmis nusikaltimus. Organizuotas nusikalstamumas yra itin didelė problema visame Kosove, visų pirma šiaurėje. Kosovas priėmė kovai su *terorizmu* skirtą strategiją ir veiksmų planą, bet teisinė sistema dar nesukurta.

Kosove vis dar nėra *duomenų apsaugos* srities teisės aktų. Nėra nepriklausomos duomenų apsaugos priežiūros institucijos.

Turkija

Turkija ir toliau pakankamai gerai vykdo **politinius kriterijus**. Visoje šalyje surengti laisvi ir sąžiningi savivaldybių rinkimai. Tam tikra pažanga padaryta įgyvendinant teismų reformą, stiprinant civilinių asmenų ir kariškių santykius bei užtikrinant kultūrines teises. Siekdamą spręsti kurdų klausimą, vyriausybė pradėjo plataus masto konsultacijas su politinėmis partijomis ir pilietine visuomene. Vis dėlto dar reikia nemažai nuveikti daugumoje su

politiniais kriterijais susijusių sričių, visų pirma užtikrinant pagrindines teises, ir įgyvendinant konstitucines reformas.

Kalbant apie *demokratiją ir teisinę valstybę*, atlikus tyrimą dėl įtariamo nusikaltėlių tinklo *Ergenekon*, pateikta rimtų kaltinimų, be kita ko, ir karininkams. Ši byla – galimybė Turkijai sustiprinti pasitikėjimą tinkamu savo demokratinėms institucijoms veikimu ir teisine valstybe. Tačiau labai svarbu, kad vykdamas atitinkamus procesinius veiksmus būtų visiškai užtikrintas tinkamas teisinis procesas, visų pirma kaltinamųjų teisės. Vyriausybė pakartojo savo pasiryžimą vykdyti su ES susijusias reformas, paskyrė vyriausiąjį derybininką ir patvirtino nacionalinę *acquis* priėmimo programą. Vis dėlto politinėms partijoms nevykdamas dialogo ir nesiekiant kompromiso, reformų sėkmingai įgyvendinti neįmanoma. Politines partijas reglamentuojančius teisės aktus Turkija dar turi suderinti su Europos standartais.

Įgyvendinant *viešojo administravimo reformą* dar reikia nemažų papildomų pastangų, visų pirma modernizuojant valstybės tarnybą. Biurokratijos mažinimas ir administravimo supaprastinimo skatinimas, tolesnė profesionalios, nepriklausomos, atskaitingos, skaidrios ir nuopelnais grindžiamos valstybės tarnybos plėtra tebėra svarbiausi uždaviniai.

Tam tikra pažanga padaryta vykdamas *saugumo pajėgų civilinę priežiūrą*, visų pirma apribojant karo teismų jurisdikciją. Vis dėlto ginkluotųjų pajėgų aukšto rango karininkai ir toliau darė pareiškimus jų kompetencijai nepriklausančiais klausimais, todėl reikia užtikrinti visišką gynybos išlaidų parlamentinę priežiūrą. Rimtai susirūpinti verčia tiriant *Ergenekon* bylą atskleistas įtariamas kariškių dalyvavimas antivyriausybinėje veikloje.

Po konsultacijų su visomis suinteresuotomis šalimis vyriausybės priimta teismų reformos strategija yra teigiamas postūmis *teismų* srityje. Teigiamai vertinamos ir priemonės siekiant padidinti darbuotojų skaičių ir finansavimą. Tačiau reikia toliau dirbti šia linkme, nes problemos, susijusios su teismų nepriklausomumu, nešališkumu ir veiksmingumu, kaip antai Aukščiausiosios teisėjų ir prokurorų tarybos sudėtis ir regioninių apeliacinių teismų steigimas, vis dar aktualios.

Patobulinta korupcijos prevencijai skirta teisinė sistema. Vis dėlto korupcija tebėra paplitusi daugelyje sričių. Turkijai reikia užbaigti kovos su korupcija strategiją ir pradėti kaupti rezultatus, pasiektus tiriant korupcijos atvejus, teikiant kaltinamąsias išvadas, vykdamas baudžiamąjį persekiojimą ir priimant apkaltinamuosius nuosprendžius.

Užtikrinant *žmogaus teises ir mažumų apsaugą*, padaryta tam tikra pažanga, tačiau vis dar reikia nemažai nuveikti. Tam tikra pažanga padaryta *laikantis tarptautinės žmogaus teisių teisės normų*. Vis dėlto dar reikia ratifikuoti fakultatyvinę JT konvencijos prieš kankinimą protokolą (OPCAT) ir padarius teisės aktų pakeitimus, įvykdyti kai kuriuos Europos žmogaus teisių teismo sprendimus. Reikia sustiprinti institucinę žmogaus teisių apsaugos skatinimo ir užtikrinimo sistemą. Reikia įsteigti ombudsmeno instituciją.

Turkijos teisinėje sistemoje nustatytos visapusiškos apsaugos priemonės, kuriomis užkertamas kelias *kankinimams ir netinkamam elgesiui*, tačiau pastangos jas taikyti ir visiškai įgyvendinti vyriausybės visiško netoleravimo politiką buvo ribotos. Didelė problema tebėra įtariamo kankinimo ir netinkamo elgesio atvejai, taip pat kaltininkų nebaudžiamumas. Kad šioje srityje padarytą pažangą būtų galima įvertinti tiksliai, Turkijos valdžios institucijoms vertėtų nedelsiant leisti paskelbti Europos Tarybos Komiteto prieš kankinimą ataskaitą.

Kalėjimų srityje tam tikra pažanga padaryta gerinant infrastruktūrą, darbuotojų mokymą, taip pat įdarbinant daugiau darbuotojų. Tačiau vis dar reikia spręsti kalėjimų perpildymo problemą, taip pat didelio kardomojo kalinimo įstaigose įkalintų asmenų skaičiaus klausimą.

Turkijos baudžiamojo kodekso 301 straipsnis nuolat nebetaikomas siekiant apriboti *saviraiškos laisvę*. Tačiau baudžiamasis persekiojimas vykdomas ir apkaltinamieji nuosprendžiai priimami pagal keletą kitų baudžiamojo kodekso straipsnių. Turkijos teisėje saviraiškos laisvė nėra pakankamai gerai užtikrinta atsižvelgiant į Europos žmogaus teisių konvenciją (EŽTK) ir Europos žmogaus teisių teismo praktiką. Politinis spaudimas žiniasklaidai ir teisinis netikrumas iš tikrųjų varžo spaudos laisvę.

Teisę laisvai burtis į asociacijas užtikrinanti teisinė sistema apskritai atitinka Europos standartus. Tačiau ją įgyvendinant dar reikia daug nuveikti: asociacijų veikla pernelyg griežtai tikrinama, dėl to keliais atvejais buvo pradėtos teismo bylos.

Kalbant apie *religijos laisvę*, fondų įstatymas įgyvendinamas sklandžiai. Vyriausybė pradėjo dialogą su alevitų ir nemusulmoniškais religinėmis bendruomenėmis. Tačiau vis dar reikia spręsti konkrečias šių bendruomenių problemas. Fondų įstatyme nesprenžiamas konfiskuoto ir trečiosioms šalims parduoto turto klausimas arba prieš priimant naująją teisės aktą susijungusių fondų turto problema. Vis dar pasitaiko išpuolių prieš religines mažumas. Dar nesukurta Europos žmogaus teisių konvenciją atitinkanti teisinė sistema, kad visos nemusulmoniškos religinės bendruomenės ir alevitų bendruomenė galėtų veikti nevaržomai, be kita ko, teikti mokymą dvasininkams. Reikia daugiau pastangų norint sukurti aplinką, kurioje iš tikrųjų būtų visiškai laikomasi religijos laisvės nuostatų.

Apskritai įdiegta bendra *moterų teises* ir lyčių lygybę užtikrinanti teisinė sistema. Tačiau dar reikia nemažai nuveikti norint teisinę sistemą taikyti praktikoje: sumažinti skirtumus moterims ir vyrams dalyvaujant ekonominiame gyvenime, naudojantis galimybėmis, politinėmis galiomis ir siekiant išsilavinimo. Šeiminių smurtas, „žudymas dėl garbės“, ankstyva ir priverstinė santuoka kai kuriose šalies vietovėse tebekelia rimtų problemų. Tiek vyrus, tiek moteris reikia daugiau mokyti moterų teisių ir lyčių lygybės temomis, taip pat reikia daugiau informacijos skleidimo kampanijų.

Reikia dėti daugiau pastangų visose srityse, susijusiose su *vaikų teisėmis*, įskaitant administracinius gebėjimus, sveikatą, švietimą, nepilnamečių justicijos sistemą ir vaikų darbą. Rimtą susirūpinimą kelia atvejai, kai pagal kovos su terorizmu įstatymą nepilnamečiai teisiami kaip suaugę, jiems skiriamos pernelyg didelės bausmės.

Dar reikia priimti teisės aktus, kuriais būtų visiškai užtikrintos *profesinių sąjungų teisės* pagal ES standartus ir susijusias Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) konvencijas, visų pirma teisė burtis į profesines sąjungas, streikuoti ir vesti kolektyvines derybas.

Su *mažumų teisėmis* susijusi padėtis nesikeičia. Tam tikra pažanga padaryta užtikrinant *kultūrines teises*, antai nacionalinės televizijos programos pradėtos transliuoti kurdų kalba. Vis dėlto dar esama apribojimų, visų pirma susijusių su draudimu vartoti kitą nei turkų kalbą transliuojant privačios televizijos ir radijo programas, taip pat politiniame gyvenime, švietimo sistemoje ir bendraujant su viešosiomis tarnybomis. Teisinėje kitų kalbų vartojimą reglamentuojančioje sistemoje palikta siauro aiškinimo galimybė, ji įgyvendinama nenuosekliai. Nieko nepadaryta sprendžiant *romų* padėties klausimą, šios tautybės asmenys dažnai diskriminuojami. Romų kvartalai toliau griaujami, gyventojams nesuteikiant kito būsto.

Kalbant apie padėtį šalies *rytuose ir pietryčiuose*, vyriausybė pradėjo plataus masto viešuosius debatus kurdų klausimais, apimančius kultūrinius, politinius ir ekonominius reikalus. Svarbu, kad po šių debatų būtų imtasi konkrečių priemonių. Teigiamai vertinamas ir įstatymo dėl Sirijos pasienio išminavimo priėmimas. Tačiau dėl plataus kovos su terorizmu teisės aktų aiškinimo pernelyg suvaržytas naudojimasis pagrindinėmis teisėmis. Dar reikia atsisakyti kaimų apsaugos sistemos.

PKK (Kurdistano darbininkų partija), kuri įtraukta į ES teroristinių organizacijų sąrašą, toliau vykdė teroristinius išpuolius, per kuriuos žuvo daug žmonių.

Toliau vyko šalies *viduje perkeltų asmenų* kompensacijų procesas. Tačiau vyriausybė neturi bendros nacionalinės strategijos, kaip spręsti šalies viduje perkeltų asmenų klausimą, todėl ji turi geriau atsižvelgti į šių asmenų poreikius.

Kalbant apie **regioninius klausimus ir tarptautinius išipareigojimus**, Turkija pareiškė valstybiniu lygmeniu palaikanti vykstančias derybas (vadovaujant JT) siekiant rasti ilgalaikį *Kipro problemos* sprendimą. Tačiau nieko nepadaryta, kad būtų normalizuoti dvišaliai santykiai su Kipro Respublika. Turkija neviseiškai įgyvendino Asociacijos susitarimo papildomą protokolą ir nepašalino visų laisvą prekių judėjimą ribojančių kliūčių, įskaitant tiesioginio transporto ryšio su Kipru ribojimą.

Kalbant apie *santykius su Graikija*, surengtos tiriamosios derybos, bet susitarimo ginčiuose dėl sienų nepasiekta. Imtasi tolesnių pasitikėjimo didinimo priemonių. Graikija pateikė nemažai oficialių skundų, kad Turkija vis dar pažeidinėja jos oro erdvę, įskaitant skrydžius virš Graikijos salų. Santykiai su *Bulgarija* išlieka teigiami. Toliau svarbu palaikyti draugiškus santykius.

Turkija toliau atliko teigiamą vaidmenį *Vakarų Balkanuose*.

Nuo 2009 m. birželio mėn. Turkija rotacijos tvarka vadovauja Pietryčių Europos šalių bendradarbiavimo procesui.

Turkijos **ekonomikos** augimas sulėtėjo, nes sumažėjo išorės ir vidaus paklausa, ypač investicijos. Vis dėlto krizės poveikis realiajai ekonomikai nebuvo didelis, pirmiausia dėl ankstesnių struktūrinių reformų ir anticiklinių priemonių. Apskritai makroekonominis stabilumas išlaikytas. Infliacija smarkiai sumažėjo, visų pirma dėl energijos kainų poveikio ir dėl to, kad sulėtėjo anksčiau aktyviai vykdyta ekonominė veikla. Smarkiai išaugo nedarbas. Sunkiomis ekonominėmis sąlygomis šiek tiek sulėtėjo struktūrinių reformų procesas (ypač pirmąjį 2009 m. pusmetį). Nesant patikimų fiskalinių planų ir saugiklių, šiek tiek padidėjo netikrumas dėl investavimo sąlygų.

Pagal **ekonominis kriterijus** Turkija yra veikiančios rinkos ekonomikos šalis. Ji turėtų būti pajėgi atlaikyti konkurencinį spaudimą ir rinkos jėgas Europos Sąjungoje vidutinės trukmės laikotarpiu, jeigu toliau įgyvendins savo visapusišką reformų programą, siekdama sumažinti struktūrinius trūkumus.

Dabartinėmis sunkiomis aplinkybėmis išlaikytas sutarimas dėl svarbiausių ekonominės politikos krypčių. Turkija atsižvelgė į poreikį vykdyti ekspansinę politiką siekdama reaguoti į didelį ekonomikos augimo lėtėjimą ir tai iš esmės įtvirtino platesnėje vystymosi strategijoje, pagal kurią numatomos didesnės valstybės investicijos, darbų vietų kūrimas ir sektorių reformos. Tam tikra pažanga padaryta atnaujinant šalies žmogiškąją ir fizinę kapitalą, nors ekonomikos krizės sąlygomis šis procesas nelengvas. Išorės finansavimo galimybė vis dar

buvo galima pasinaudoti, o aukštas oficialiųjų atsargų lygis tik šiek tiek sumažėjo. Išorės disbalansas smarkiai sumažintas, sumažėjo infliacinis spaudimas. Toliau vyko privatizacija ir įvykdyta keletas svarbių operacijų, visų pirma energetikos sektoriuje. Nors pasaulinė finansų sistema keliskart patyrė sukrėtimų, Turkijos finansų sektorius parodė esąs nepaprastai atsparus. Turkija savo prekybą nukreipė į naujas rinkas ir taip iš dalies sušvelnino krizės poveikį.

Nors pritaikius antikrizines fiskalines priemones ekonomikos nuosmukio poveikis šiek tiek sumažintas, jeigu šių priemonių nebus laiku atsisakyta, jos galėtų pakenkti ankstesnių metų fiskalinio konsolidavimo ir vidutinės trukmės laikotarpio tvarios politikos rezultatams. Fiskalinio skaidrumo didinimo priemonių įgyvendinimas atidėtas, o tam tikrais atvejais jų visai atsisakyta. Darbo rinkos sąlygos darėsi vis sudėtingesnės, o nedarbas staigiai išaugo. Dėl darbo jėgos įgūdžių paklausos ir pasiūlos neatitikimo, palyginti didelių socialinio draudimo įmokų ir griežtų įdarbinimo sąlygų kurti naujas darbo vietas tebėra sudėtinga. Nors Turkijos vyriausybė ėmėsi įvairių naujų iniciatyvų, dėl ekonomikos krizės MVĮ sunku gauti finansavimą, lėtėja Turkijos ekonomikos sektorių pertvarkos procesas. Valstybės pagalbos skyrimo procesas tebebuvo neskaidrus. Priėmus naujus teisės aktus palengvėjo patekimo į rinką sąlygos, nors vis dar esama pasitraukimo iš rinkos kliūčių. Dėl teisinių sąlygų, visų pirma teismo procedūrų, kyla praktinių problemų, kliudoma kurti geresnę verslo aplinką. Turkija priėmė visapusišką veiksmų planą neoficialiai ekonomikai mažinti, nes tai vis dar aktuali problema.

Turkija toliau stiprina **gebėjimą priimti narystės įsipareigojimus**. Pažanga, nors kartais nevienoda, padaryta daugumoje sričių. Tam tikrose srityse – laisvo prekių judėjimo, intelektinės nuosavybės teisių, antimonopolinės politikos, energetikos, įmonių ir pramonės politikos, vartotojų apsaugos, statistikos, transeuropinių tinklų ir mokslo bei mokslinių tyrimų – suderinta daug teisės aktų. Tačiau derinimo procesą reikia tęsti, pirmiausia aplinkos, valstybės pagalbos, socialinės politikos ir užimtumo, bendrovių teisės, viešųjų pirkimų, maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politikos bei laisvo paslaugų judėjimo srityse. Muitų sąjungos ir išorės santykių srityje reikia užbaigti derinimą, visų pirma susijusį su pozicijos PPO koordinavimu. Daugelis ilgalaikių prekybai trukdančių veiksmų ne tik nepašalinti – jų sukurta ir naujų. Svarbu, kad Turkija visiškai laikytųsi priimtų muitų sąjungos įsipareigojimų. Daugumos sričių atveju būtina, kad Turkija pagerintų savo administracinius gebėjimus įgyvendinti *acquis*.

Gerokai pasistūmėta derinant *laisvą prekių judėjimą* reglamentuojančius teisės aktus, tačiau ataskaitiniu laikotarpiu padaryta nedidelė pažanga. Prekybai vis labiau trukdo techninės kliūtys, susijusios su atitikties vertinimu ir standartų nustatymu. Derinimas *įsisteigimo teisės ir laisvės teikti paslaugas srityje* dar tik pradėtas. Nepadaryta pažangos pašto paslaugų ir abipusio profesinių kvalifikacijų pripažinimo srityse. *Laisvo kapitalo judėjimo* srityje Turkija padarė tam tikrą pažangą, visų pirma susijusią su kapitalo judėjimo, mokėjimų ir kovos su pinigų plovimu sričių veiksmų planais. Turkija padarė pažangą liberalizuodama draudimo teisės aktus. Vis dėlto nedaug padaryta teisės aktus derinant su kapitalo judėjimo ir mokėjimų *acquis*. *Laisvo darbuotojų judėjimo* srityje padaryta menka pažanga. Derinimas dar tik pradėtas.

Tam tikra pažanga padaryta *viešųjų pirkimų* srityje, visų pirma susijusi su administraciniais gebėjimais; kai kurios perkančiosios organizacijos taiko gerąją pirkimų patirtį. Tačiau dar reikia priimti reformų strategiją, kad būtų užtikrintas teisės aktų derinimas ir institucinių gebėjimų stiprinimas. Vis dažniau nukrypstama nuo bendrųjų nuostatų ir atsižvelgiama į vidaus preferencijas – taip mažinama konkurencija ir viešųjų konkursų veiksmingumas. Per

ataskaitinį laikotarpį *bendrovių teisės* srityje didelės pažangos nepadaryta. Nepriimtas naujasis prekybos kodeksas. Palyginti daug padaryta derinant *intelektinės nuosavybės teisę*. Dar labiau pagerėjo skirtingų su intelektinės nuosavybės teisėmis susijusių viešųjų įstaigų koordinavimas ir bendradarbiavimas, tai pat jų specializacija. Tačiau vykdymo užtikrinimas nepakankamas. Svarbu priimti suderintus ir atnaujintus įstatymus, reglamentuojančius intelektinės ir pramoninės nuosavybės teises, be kita ko, baudžiamąsias sankcijas.

Turkija yra suderinusi daug *antimonopolinių teisės* aktų, įskaitant savo susijungimų kontrolės taisykles. Vis dėlto daugiau *valstybės pagalbos* srities teisės aktų nesuderinta, o ilgai laukiamas valstybės pagalbos įstatymas vis dar nepriimtas.

Tam tikra pažanga padaryta *finansinių paslaugų* srityje. Visų trijų finansinių paslaugų sričių Turkijos teisės aktai iš dalies suderinti su *acquis*. Kalbant apie *informacinę visuomenę ir žiniasklaidą*, tam tikra pažanga padaryta elektroninių ryšių srityje. Vis dėlto, siekiant užtikrinti veiksmingą pirminės teisės poveikį rinkai, svarbu priimti įgyvendinamuosius teisės aktus. Menka pažanga padaryta garso ir vaizdo politikos srityje.

Žemės ūkio ir kaimo plėtros srityje su *acquis* suderinta nedaug teisės aktų. Esama žemės ūkio paramos politika ir strateginis politikos planavimas vis labiau atsiejamas nuo BŽŪP, o tai, kad nesilaikoma IPARD struktūrų akreditacijos tvarkaraščio rodo, kad esama sunkumų kuriant veikiančias administracines ir organizacines struktūras bei procedūras, skirtas kaimo plėtros lėšoms valdyti laikantis ES standartų. Prekybos galvijienos produktais techninės kliūtys, nustatytos nesilaikant abipusių įsipareigojimų, tebėra neatidėliotina problema. Apskritai šioje srityje padaryta nedidelė pažanga. Turkija padarė nedidelę pažangą *maisto saugos, veterinarijos ir fitosanitarijos politikos srityse*. Nors pastangos buvo tęsiamos, šios srities *acquis* teisės aktų perkelta ir įgyvendinama dar labai nedaug. *Žuvininkystės srityje* tam tikra pažanga padaryta valdant išteklius ir laivyną, taip pat įgyvendinant tarptautinius susitarimus. Tačiau derinant šio skyriaus teisės aktus pažangos nepadaryta.

Derindama *transporto sektoriaus* teisės aktus, Turkija padarė nedidelę pažangą. Kelių sektoriuje įgyvendinimo gebėjimai nepakankami, o geležinkelių sektoriuje pažangos visai nepadaryta. Oro transporto sektoriuje padaryta nedidelė pažanga. Dėl Turkijos ir Kipro Respublikos skrydžių valdymo kontrolės centrų bendradarbiavimo stokos tebekyla rimta grėsmė oro eismo saugai. Turkija vis dar nededa pastangų, kad integruotųsi į Europos oro erdvę. Pažanga, padaryta jūrų sektoriuje, nedidelė. Turkijos perkėlimas į Paryžiaus susitarimo memorandumo baltąjį sąrašą patvirtina gerus Turkijos, kaip valstybės, su kurios vėliava plaukioja laivai, rezultatus.

Padaryta tam tikra, bet nevienoda, pažanga *energetikos* sektoriuje. Atsinaujinančiosios energijos ir energijos vartojimo efektyvumo srityse, taip pat elektros energijos rinkoje pasiekti rezultatai teikia pasitikėjimo. Tačiau Turkijai reikia įgyvendinti teisės aktus ir strategijas, susijusius su gamtinėmis dujomis, branduoline energija, branduoline ir radiacine sauga.

Padaryta tam tikra pažanga derinant *mokesčių teisės* aktus, visų pirma skirtus alkoholinių gėrimų diskriminaciniam apmokestinimui sumažinti. Tačiau siekiant visiško suderinimo reikia pašalinti kelis neatitikimus.

Ekonominės ir pinigų politikos srityje Turkija padarė tam tikrą pažangą. Derinimas su pinigų politikos srities *acquis* vis dar nebaigtas. Vis dar esama teisinės sistemos trūkumų, pavyzdžiui, susijusių su visišku Centrinio banko nepriklausomumu, viešojo sektoriaus piniginiu finansavimu ir viešojo sektoriaus teisės patekti į finansų rinkas prioritetine tvarka panaikinimu.

Socialinės politikos ir užimtumo srityje Turkija padarė nedidelę pažangą. Teigiamai vertinamas Parlamentinės vyrų ir moterų lygių galimybių komisijos sukūrimas. Sparčiau rengiamasi dalyvauti Europos socialiniame fonde. Tačiau darbo teisės, darbuotojų saugos ir sveikatos, taip pat kovos su diskriminacija teisės aktai neatitinka ES standartų. Nieko nepadaryta, kad visos profesinių sąjungų teisės atitiktų ES standartus ir Tarptautinės darbo organizacijos konvencijas. Moterų dalyvavimas darbo rinkoje labai menkas. Reikia aktyviau kovoti su neteisėtu darbu ir socialine atskirtimi.

Turkija toliau darė pažangą *įmonių ir pramonės politikos* srityje, visų pirma rengdama naują pramonės strategiją ir naujas sektoriams taikomas strategijas, kurias dabar reikia užbaigti ir paskelbti. Be to, yra galima taikyti daugiau įmonių ir pramonės politikos priemonių, šiek tiek pagerėjo verslo aplinka. Įmonių ir pramonės politikos srityje Turkija yra suderinusi pakankamai daug teisės aktų su *acquis*.

Tam tikra pažanga padaryta *transeuropinių tinklų* srityje. 2009 m. liepos mėn. Turkija pasirašė tarpvyriausybinių susitarimą dėl „Nabucco“ dujotiekio. Šis projektas – svarbus strateginis žingsnis link glaudesnio ES, Turkijos ir kitų regiono valstybių energetikos srities bendradarbiavimo, taip pat siekiant įvairinti energijos išteklius. Laiku užbaigti tiesti Pietų dujų koridorių sparčiai vykdant tarpvyriausybinių susitarimą dėl „Nabucco“ – vis dar vienas svarbiausių ES energetinio saugumo prioritetų. Tam tikra pažanga padaryta *regioninės politikos srityje ir koordinuojant struktūrines priemones*. Pabaigta rengti teisinė ir institucinė sistema PNPP III ir IV komponentams įgyvendinti; vietos ir regiono suinteresuotosios šalys dalyvavo rengiant projektus, sukurta daugiau vystymosi agentūrų. Tačiau administracinius gebėjimus reikia dar labiau sustiprinti. Apskritai Turkija yra suderinusi nedaug šio *acquis* skyriaus teisės aktų.

Kalbant apie *teismų* sistemą, teigiamai vertinama vyriausybės priimta teismų reformos strategija. Taip pat teigiamai vertinamos priemonės, skirtos darbuotojų skaičiui ir ištekliams didinti, todėl jas reikia taikyti toliau. Tačiau dar reikia spręsti problemas, susijusias su teismų nepriklausomumu, nešališkumu ir darbo veiksmingumu. *Kovos su korupcija* srityje padaryta tam tikra pažanga stiprinant kovos su korupcija teisės aktus ir institucinę sistemą. Vis dėlto korupcija tebėra paplitusi daugelyje sričių. Bus itin svarbu priimti ir veiksmingai įgyvendinti nacionalinę kovos su korupcija strategiją.

Padaryta tam tikra, nors ir nevienoda, pažanga *teisingumo, laisvės ir saugumo* srityje. Turkija padarė nedidelę pažangą išorės sienų ir Šengeno, taip pat migracijos ir prieglobsčio srityse. Smarkiai daugėjant prieglobsčio prašytojų, reikia toliau stengtis pertvarkyti sistemą. Neseniai Turkija sutiko atnaujinti oficialias derybas dėl EB ir Turkijos readmisijos susitarimo.

Mokslinių tyrimų srityje Turkija daug nuveikė siekdama aktyviau dalyvauti EB mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros septintosios bendrosios programos projektuose ir sustiprinti nacionalinius mokslinių tyrimų gebėjimus. Tačiau siekiant integruotis į Europos mokslinių tyrimų erdvę, reikia daugiau pastangų.

Kalbant apie *aplinką*, Turkija padarė pažangą cheminių medžiagų ir horizontaliųjų teisės aktų srityje, pasirašiusi Kioto protokolą. Tam tikra pažanga padaryta atliekų tvarkymo, oro kokybės, pramoninės taršos, rizikos valdymo ir cheminių medžiagų srityse. Tačiau apskritai teisės aktų suderinta vis dar nedaug. Vandens kokybės, gamtos apsaugos ir GMO srityse Turkija pažangos nepadarė.

Tam tikra pažanga padaryta *virtotojų ir sveikatos apsaugos* srityje. Tačiau vis dar reikia daugiau nuveikti virtotojų apsaugos srityje, visų pirma sprendžiant su sauga nesusijusius

klausimus, ir apskritai tinkamai užtikrinti vartotojų apsaugą. Visuomenės sveikatos srityje padaryta tam tikra pažanga, visu pirma susijusi su tabako kontrole ir užkrečiamųjų ligų srities administracinių gebėjimų stiprinimu.

Sudariusi muitų sąjungą su ES, Turkija yra suderinusi daug *muitinės* srities teisės aktų. Tačiau kai kurių sričių, kaip antai laisvųjų prekybos zonų ar muitų lengvatų, teisės aktus dar reikia derinti su ES *acquis*. Turkija yra suderinusi daug *išorės santykius* reglamentuojančių teisės aktų, tačiau reikia užbaigti derinimo procesą, visų pirma susijusį su pozicijos PPO koordinavimu. Daugelis ilgalaikių prekybai trukdančių veiksnių vis dar nepašalinti ir toliau trukdo tinkamai veikti muitų sąjungai.

Turkija toliau derino savo veiksmus su ES *bendra užsienio ir saugumo politika*. Šalis dar daugiau prisidėjo didinant tokių regionų, kaip Pietų Kaukazas ir Artimieji Rytai, stabilumą. Turkija sustiprino savo diplomatinis santykius su Iraku, taip pat ryšius su kurdų regionine vyriausybe. Įdėta daug diplomatinio pastangų siekiant normalizuoti santykius su Armėnija.

Turkija aktyviai prisideda prie Europos saugumo ir gynybos politikos ir siekia daugiau dalyvauti ją įgyvendinant. Tačiau Turkija prieštarauja ES ir NATO bendradarbiavimui, kuriame dalyvautų visos ES valstybės narės. Turkija nesilaikė ES pozicijos dėl dalyvavimo Varseno susitarime.

Nedidelė pažanga padaryta *finansų kontrolės* srityje, kurioje derinimo procesas pakankamai pasistūmėjęs. Valstybės finansų valdymo ir kontrolės įstatymo įgyvendinamasis teisės aktas priimtas, tačiau nepadaryta pakeitimų, susijusių su vidaus kontrole, nebaigta viešosios vidaus finansų kontrolės (VVFK) politikos dokumento ir veiksmų plano peržiūra. Nepriimtas išorės audito įstatymas, kuris suderintų išorės auditorių atliekamą auditą su atitinkamais tarptautiniais standartais. Dar reikia sukurti bendradarbiavimo kovos su sukčiavimu srityje struktūrą. Turkija išleido naujas monetas, kuriose panaikinti panašumai su euro monetomis. Turkija gerokai pasistūmėjo derindama su *acquis* pagrindinius *finansinių ir biudžeto* nuostatų principus ir šios srities institucijas.